

הישיבה המאתיים-ותשעים-וחמש של הכנסת העשירית

יום רביעי, ג' באדר ב' התשמ"ד (7 במרס 1984)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

בושאים: 1. מצוקתם הכלכלית של המהגרים; 2. ביצוע המלצות ועדת קצב בעניין קביעת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה בשלמותן; 3. חימום כבתי-הספר במטות-הזרחה.

היו"ר מ' סבירור:
תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

היו"ר מ' סבירור:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.
סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת החינוך והתרבות

ב. שאלות בעלי-פה

השינוי בבעלות חל בין כמה מבעלי המניות של חברת "כנפיים", שהיא חברה לאחזקות בע"מ, המחזיקה בבעלות של 75% בחברת "כנף ארקיע", אשר מחזיקה בבעלות של 75% ב"ארקיע". מבנה הבעלות בחברת "כנפיים" שונה, ובין הבעלים החדשים נמצאת חברה זרה הרשומה בשווייץ, בבעלות משקיעים יהודים, המחזיקה 40% ממניות החברה. אי-לכך חלקם של המשקיעים הזרים בחברת "ארקיע" עומד על 22.5%.

כבעבר, למעלה משני-שלישים מהמנהלים ב"ארקיע", ב"כנף ארקיע" וב"כנפיים", הם אזרחי ישראל ותושבים קבועים בישראל.

אם בעתיד לבוא יבוצע שינוי נוסף בבעלות, אשר עלול לתת שליטה של גורמי-חוץ ב"ארקיע" ביותר מ-24%, תהיה בכך הפרה של תנאי רשיון החברה, ומשרד התחבורה ישלול ממנה את רשיון ההפעלה.

רצוני להוסיף, כי חברת "ארקיע" לא נהגה על-פי החוק ולא הודיעה על שינויי בעלות, כמצווה, אלא עשתה זאת לאחר שפנה אליהם אגף התעופה האזרחית במשרד התחבורה, והתשובה לא היתה מפורטת. אין אזכור לגבי טיב הבעלים ומקום הרישום שלהם. הדברים נמסרו על-ידי עורך-דין החברה, והוא רק מצהיר שלא חל שינוי לגבי אחוז מחזיקי המניות, כמצווה בחוק. זה איננו מספק. הוריתי למנהל מינהל התעופה להזהיר אותם, שהם חייבים להמציא את כל האינפורמציה לאגף התעופה. הדבר ייבדק. העובדות כשלעצמן לא הניחו את הדעת, מבחינת מתן האינפורמציה לאגף התעופה.

היו"ר מ' סבירור:
תודה. יש לך שאלה נוספת?

מיכאל רייסר (הליכוד):
לא.

היו"ר מ' סבירור:
באת על סיפוק? אין שאלות? מצד זה?

היו"ר מ' סבירור:
אנו, עובדים עכשיו לשאלות בעלי-פה. אקדים את השאלות המופנות לשר התחבורה. חבר הכנסת מיכאל רייסר, שאלתא מס' 47 לשר התחבורה, בבקשה.

א. השליטה על חברת "ארקיע"

מיכאל רייסר (הליכוד):
נודע לי שחברה שווייצית — "אוויאיישן הולדינג" — המייצגת באמצעות "אנשי קש" את בנק הפועלים, רכשה את השליטה על חברת "ארקיע" באמצעות שליטה על חברת "כנפיים", המחזיקה ברוב המניות של "ארקיע".

1. האם מידע זה נכון?
2. האם לא נשקפת סכנה לאינטרס הציבור, כתוצאה ממעשים אלו?

היו"ר מ' סבירור:
תודה. אדוני שר התחבורה.

שר התחבורה ח' קורפו:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדיניות משרד התחבורה למתן רשיונות הפעלה לחברות תעופה ישראליות היא, כי לפחות 76% מהון המניות חייבים להיות בבעלות של אזרחים ישראלים ושל תושבים קבועים בישראל, ולפחות שני-שלישים ממנהליה חייבים להיות אזרחי ישראל ותושבים קבועים בישראל. מדיניות זו נקבעה במטרה להבטיח שליטה ישראלית על חברות התעופה הישראליות.

כל חברת תעופה ישראלית, שיש לה רשיון הפעלה מטעם משרד התחבורה, חייבת על-פי החוק, להודיע למינהל התעופה על שינויים בבעלות, ומינהל התעופה אף התריע בכחב בפני חברת "ארקיע" על שלא עשתה כן. כתגובה על כך השיבה חברת "ארקיע", ביום 13 בינואר 1984, כי לא חל שינוי בבעלות על "ארקיע" קווי תעופה ישראליים בע"מ. להלן "ארקיע", ובעלות זו נשארה והינה 75% בידי "כנף ארקיע נתיבי אוויר ושירותי תעופה בע"מ", ו-25% בידי החברה לנאמנות של חברת הנאמנות בע"מ, המחזיקה במניות בעבור עובדי "ארקיע".

74. הצפיפות באוטובוסים

כלבר, או להודיע לנוסעים שעליהם להמתין לאוטובוס הבא, שבו יוכלו לנסוע בישיבה.

היו"ר מ' סבירור:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת זייגר, ואחריו — לחבר הכנסת סויה:

יצחק זייגר (הליכוד):

אני מקווה שהשר לא יתנגד; אני אסע באוטובוסים ואדווח לשר על המצב, כי בינתיים המצב אינו משביע רצון. תודה.

שר התחבורה ח' קורפו:

גם אילת חשמת אם תעשה את זאת כל שבוע.

רפאל סויה (המערך):

אדוני השר, האם אורחי אילת הנוסעים מהעיר אילת למרכז הארץ מקבלים הנחה על כרטיסי הנסיעה, ומה שיעורה? האם יש בדעת האוצר לבטל את ההנחה הזאת?

שר התחבורה ח' קורפו:

אינני יכול להגיד לשואל מה היא מידת הסכסוד של הנסיעה לאילת וממנה. זה לא היה כלול בשאלתא. יש סכסוד. אני חושב שזהו אחד הסכסודים הגדולים ביותר בתחבורה הציבורית. את היקפו לא אוכל להגיד לך. אנחנו איננו חושבים להעמיק אותו, להיפך: אנחנו חושבים להפחית אותו במקצת, בעקבות המדיניות של הפחתת הסכסוד הכללי, לרבות בתחבורה הציבורית.

היו"ר מ' סבירור:

שאלה אחרונה לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, לפני כמה חודשים הוקטנה במידה משמעותית הסובסידיה לתושבי אילת הטסים ב"ארכי" למרכז הארץ. הדבר פגע קשות בתושבי אילת וגרם להתמרמרות קשה. הסכום שנחסך היה קטן מאוד, כ-200,000 עד 300,000 דולר. האם יש כוונה, לאור המשבר הפוקד את אילת, להחזיר את הסובסידיה הזאת?

שר התחבורה ח' קורפו:

אינני יכול להחזיר את הסובסידיה למטוסים. אבל אני יכול לומר לך, שאנחנו נעלה את המחיר של הנסיעה באוטובוסים, כך שגם המטוסים אולי יצאו קצת נשכרים מכך.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לשר התחבורה. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, שאלתא מס' 69. בבקשה.

69. הוועדה לתכנון ולתקצוב לישיבות

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, במשך חצי השנה האחרונה הוגשו שתי שאלות בנושא הקמת הוועדה לתכנון ולתקצוב לישיבות ולמכוני גבוהים לתורה. שתי השאלות זכו לתגובה דומה: שהדיון בהן החל, והוועדה תוקם כאשר יגובשו נוהלי עבודתה.

שאלות:

1. באיזה שלב בדיוק נמצאים הדיונים בממשלה על הקמתה של הוועדה הנ"ל?

2. אם אין מחיימים דיונים כאמור — מדוע?

היו"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת יצחק זייגר, נא להציג את שאלתא מס' 74 לשר התחבורה.

יצחק זייגר (הליכוד):

תודה. אדוני שר התחבורה, נודמן לי לנסוע באוטובוס של "אגד" מאילת לתל-אביב. האוטובוס יצא, ולחלק מהנוסעים כבר לא נותר מקום ישיבה והם נסעו בעמידה. בדרך, בתחנות קרובות לאילת, אסף האוטובוס אנשים נוספים, ביניהם חיילים שנוסעים לחופשה, וגם הם נסעו בעמידה. הם צריכים לנסוע מרחק גדול ביותר. הנוסעים היו צריכים להכניס בעצמם את מזוודותיהם לתא המטען, שנמצא בצד האוטובוס — גם בצד שמאל, וכשהאוטובוס עומד בחשכה בכביש צר — זאת סכנת נפשות.

שאלותי הן: האם מותר לאוטובוסים לקחת נוסעים בעמידה? מדוע "אגד", איננו מספק די אוטובוסים, כדי שגם בתחנות הביניים יוכלו אנשים לנסוע בישיבה ובנוחות, ומדוע הנוסעים עצמם צריכים להעמיס ולהוציא את חפציהם מתא המטען של האוטובוס?

תודה.

היו"ר מ' סבירור:

תודה. שר התחבורה, בבקשה.

שר התחבורה ח' קורפו:

משדר התחבורה, כשיתוף פעולה מלא עם "אגד", עושה מאמצים רבים כדי להבטיח תנאי נסיעה נוחים בקווים הארוכים של התחבורה הציבורית. כמו הארוך תל-אביב-אילת, נערכת הרשמה מראש, והכרטיסים מסומנים לפי מקומות הישיבה.

בין זה מופעלות 14 יציאות ביום בכל כיוון, ובכל מועד יציאה נוספים אוטובוסים במספר הנדרש, בהתאם למספר הנוסעים. לעתים עד כדי 7—8 אוטובוסים בנסיעה אחת. האוטובוסים המופעלים בקו זה הם אוטובוסים חדשים וממחגי אוויר.

בתחנת המוצא בקווים הארוכים אין קולטים נוסעים בעמידה. בדרך כלל, גם נותרים כמה מקומות ישיבה פנויים, למען הנוסעים העולים בתחנות הביניים. אך אין כל אפשרות להבטיח ויסות ולשמור תמיד מקומות ישיבה לכל נוסע העולה בתחנת ביניים.

לאחרונה נערך ניסוי בקווי אילת, ובו ניתן היה ליישובים בדרך להזמין טלפונית שמירת מקומות ישיבה עבור נוסעים העולים בתחנות הביניים. לאחר שהתברר כי רוב המזמינים לא הופיעו במועד או שלא המתינו עד בוא האוטובוס, והמקומות נשארו ריקים — בוטל ההסדר.

הנני מדע לסכנה הקיימת בגישה לחאי המטען שבצד שמאל של האוטובוס, בכביש שבו מתנהלת תנועה דו-סטרית. הנוהג הוא, כי את תאי המטען שבצד שמאל ממלאים רק בתחנות המוצא ופורקים רק בתחנות היעד, במקום שבו אין סיכון. לנוסעים היורדים או העולים בתחנות הביניים מיועדים תאי המטען שבצד ימין של האוטובוס.

לאור פניית חבר הכנסת זייגר ביקשתי מן המפקח על התעבורה להורות למפעלי השירות להקפיד על הנוהג האמור, ובמקרה הצורך אף להוציא תקנות מיוחדות לעניין.

הוא הדיון ביחס לנוסעים בעמידה. אני שוקל אפשרות לחייב את חברות האוטובוסים להסיע את כל נוסעיהן בישיבה

שאלות:

1. האם ידיעות אלה נכונות?

2. אם כן — האם לא יידרש השר שרון לוותר על משכורתו לתקופת היעדרו מן הארץ לצורך מסע ההרצאות הנ"ל?

היו"ר מ' סבידור:

תודה. אדוני סגן השר, אנא.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

1. א. השר שרון ביקש ממבקר המדינה, כי יפנה אל הוועדה למתן היתרים, שהוקמה על-פי הכללים למניעת ניגוד עניינים של שרים וסגני שרים, ויעביר אליה את בקשתו להחיר לו להרצות בשכר בחוץ-לארץ: ב. הוועדה האמורה, בראשותו של השופט בדימוס של בית-המשפט העליון יצחק קיסטר, החליטה ביום 18 בינואר 1984 להיעתר לבקשתו של השר שרון לקיים הרצאות בשכר לתקופה של שישה חודשים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כמה? כמה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
שישה חודשים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
שישה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

כן, שישה. החל מ'1 במרס 1984 ועד ל-31 באוגוסט 1984, בתנאי שנושאי ההרצאות יתואמו עם ראש הממשלה ויאושרו על ידו.

1. נושא ההרצאות תואם עם ראש הממשלה, כאמור בהחלטת הוועדה, ואושר על ידו.

2. בעיית הניכוי ממשכורת של שר או של חבר הכנסת, מסיבה זו או זו, צריכה למצוא את פתרונה בכנסת, באמצעות מוסדותיה.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחברת הכנסת עדנה סולודר, ולחבר הכנסת שבח וייס.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

מעבר לשאלה האם אושר הדבר או לא אושר, האם מעשה זה היה לו תקדים, במיוחד נוכח העובדה שהשר שרון, על-פי הודעתו, אינו עובד במשרד, אלא מבלה את זמנו בחוותו, המכניסה לו הכנסה גדולה? האם נוכח עובדה זו, אין בכך תקדים רע, שמאפשרים לשר בישראל לקבל הכנסה בדרך כזו, אפילו הדבר אושר מבחינה פורמלית?

אדוני היושב-ראש, אני מוכרח להביע את אכזבתי הגדולה. אני ציפתי — עם כל ההערכתי לסגן השר שילנסקי, שבנושא רגיש כל-כך ועדין, ראש הממשלה שאישר את הדבר ישיב בעצמו.

היו"ר מ' סבידור:

על המחאה אצטרך אני להשיב. על השאלה ישיב סגן השר.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

באשר לשאלה איך השר שרון מבלה את זמנו — אין זה מנושא השאלתא. זה נושא אחר, ולכן לא אענה על כך. אם

היו"ר מ' סבידור:

תודה. בשם ראש הממשלה ישיב סגן השר במשרד ראש הממשלה, חבר הכנסת דב שילנסקי.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

התשובה היא: הדיון התחיל וטרם נסתיים. בכונת ראש הממשלה להחיש את הדיון.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת רובינשטיין.

קריאה:

תשובה יפה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

לא לפי אורך התשובה יש למדוד את רצינותה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני סגן השר, אנחנו אומנם מתבדחים, אבל מדובר כאן במיליארדים רבים של שקלים של הממשלה ושל המדינה המוצאים ללא שום פיקוח למטרות מפוקפקות, למטרות שבחלקם אינם קיימים. משום כך שאלתי לסגן השר שילנסקי: האם לפחות ידאגו לכך שהסכום של למעלה ממיליארד שקלים, הנחבצ כעת על-ידי אגודת ישראל על-פי ההסכם הקואליציוני, לא יושלם עד אשר ההתחייבות הזאת — שניתנה בהסכם הקואליציוני — להקים מועצה מפקחת, תקום? ואם תשלמו את הסכום הזה, מתי תבוא החשובה על השאלתא הבאה שלי, שאני מתכוון להגיש בעניין זה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אינני יכול לתת התחייבות כזאת. הסכומים מוצאים על-פי הסדר, ואשר לפיקוח הנוסף שעליו מדובר — כפי שאמרתי, העניין בדיון. אפילו דבריו של חבר הכנסת רובינשטיין מחזקים את הטענה, שהדיון בהקמת הוועדה והגופים האלה צריך להיעשות שלא בחיפזון, אלא בניחותא ובצורה יסודית.

כפי שכבר אמרתי, ראש הממשלה מתכוון ומתכוון להחיש את הטיפול בנושא.

היו"ר מ' סבידור:

תודה. חבר הכנסת גיל, באותו נושא.

יעקב גיל (המערך):

אדוני, דווקא הבוקר שמעתי על מיליארד-וחצי שקלים. ולא על מיליארד. אני רוצה לדעת, האם היום תחקבל החלטה בעניין המיליארד-וחצי האלה, ואולי חלק מזה ילך לכיסוי הנושא שבו אנחנו עוסקים? האם הממשלה מתכוונת להיענות לעניין הזה על-פי אמות המידה שהיא קובעת לגבי שותפיה הקואליציונים?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אני מצטער על שחבר הכנסת רובינשטיין כבר הקדים אותך בשאלה. התשובה מתייחסת גם לחיקון שלך של מיליארד-וחצי, ואם זה כך — היא מתייחסת באותה צורה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה. מיצינו את הנושא הזה. חבר הכנסת וירשובסקי, נא הצג את שאלתך מס' 70.

70. מסע ההרצאות של השר אריאל שרון

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, בעיתונות פורסם, שהשר אריאל שרון חתם חוזה עם חברה פרטית לאמרגנות על מסע הרצאות בארצות-הברית. זהו מעשה ללא תקדים.

היו"ר מ' סבידור:

יירגעו הרוחות, חכרת הכנסת עדנה סולודר. זה מעל לתקן.

חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני סגן השר, בימים אלה הוגשה תביעה משפטית נגד עובד מדינה בשם גרעון ספירו, על שמתח ביקורת על הממשלה. האם אתה אינך רואה פרדוקס בעובדה, ששר מרכזי בממשלה, המבקר את הממשלה כתכיפות רבה באופן אישי — גם את שר הביטחון הנוכחי — יכהן באותו זמן כחבר הממשלה, וגם יקבל תשלום בעבור הרצאות, שבהן יבקר קשות את הממשלה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

זו שאלה שאיננה נובעת מהשאלתא, ואני מציע לשואל להגיש שאלתא נפרדת.

שבח וייס (המערך):

האם זו התשובה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

כן.

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, סיכמנו את הנושא בשלב זה.

אני אתייחס לרברך, חבר הכנסת וירשובסקי, השואל הלגיטימי של שאלתא זו, בהודמנות הבאה, לאחר שאברר את הנושא.

71. הטיפול בפצועי הפגנת "שלום עכשיו"

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת נחמן רו יציג שאלתא מס' 71.

נחמן רו (המערך):

אדוני סגן השר, פצועי הפגנת "שלום עכשיו", יהושע שקרי ועדי לור, מתרוצצים זה כשנה בחיפוש אחר זרוע ציבורית-ממשלתית, שתטפל בפחרון בעיית פציעתם, ולשווא.

שאלותי הן:

1. מדוע לא תטפל קרן נפגעי פעולות איבה בפציעתם?
2. מה היא הרשות המתאימה והדרך העדיפה — לדעתך — לטיפול בנפגעי הפגנות מחאה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

בנושאים מסוג זה אנחנו קשורים במערכת החוקים של מדינת ישראל.

1. חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה עוסק אך ורק במי שנפגע כפעולה של כוחות איוכ, או נגרם מכאן, שמעצם מהותו אין החוק חל על המקרה, כפי שהוצג בהקדמה לשאלה.

2. בחוק הביטוח הלאומי יש פרקים העוסקים בביטוח נכות ובנפגעי תאונות, והם חלים על נשוא המקרה. מאחר שלמרות ההסדר על-פי חוק הביטוח הלאומי כפי שצינת, מתעוררות בעיות, ומאחר שהנושא כולו קשה ומורכב, ביקש ראש הממשלה מהביטוח הלאומי לבדוק את הבעיה בכללותה.

אני יכול להוסיף, שאני אישית העברתי את הפניה לביטוח הלאומי, על-מנת שייבדק הנושא בכללותו.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת רו, ואחריו — לחבר הכנסת זכין.

חבר הכנסת וירשובסקי רוצה להעלות את הבעיה, הוא פרלמנטר תיק, הוא יודע את הדרך.

קריאה:

חבר הכנסת וירשובסקי, איזה תיק אתה מציע לשר שרון?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

כאשר לתמיהה על תקופת הזמן, אני רוצה להוסיף, שאין זו, כמובן, חצי שנה רצופה, אלא הרצאות מפעם לפעם, שלא ברציפות.

לגבי השאלה הנוספת, אני רוצה להבהיר, שבהיענותם לבקשה התחשבו חברי הוועדה בכך, שהתמורה על ההרצאות מיועדת לכיסוי הוצאות התביעה המשפטית של השר שרון נגד העיתון "טיימס", על הוצאת דיבה כלפיו הקשורה במלחמת "שלום הגליל".

היו"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

ברצוני לשאול: האם אי-פעם היה תקדים, ששר בממשלת ישראל קיבל שכר בעבור הרצאות בארצות-הברית, או שמא יש לדאוג בכך דרך ודוגמה לאזרחי ישראל, איך, כאשר מקצצים בתקציבם בכיס אחד, אפשר למלא אותו מכיס שני?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אינני יודע אם יש תקדים לכך. לא בדקתי. אני רק רוצה להדגיש, שאפילו אין תקדים, הרי אינני יודע אם גם היה תקדים של משפט מסוג זה, בעקבות עלילה כזאת נגד שר בישראל.

עדנה סולודר (המערך):

— — — אני העללתי משהו?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

לא, חס וחלילה. את שאלת על תקדים, יכולה להיות אי-הבנה, אבל אני בוודאי לא התכוונתי לכך. התכוונתי לומר, שאינני יודע האם יש תקדים לאישור הוצאות מסוג זה, אבל גם אינני יודע האם יש תקדים לעלילה נגד שר בישראל, כפי שהיתה במקרה הזה. אני אצטט מתוך החלטת הוועדה: "שמענו מפי השר שרון, שהסיבה לבקשתו זו נעוצה בכך, שהגיש תביעה על הוצאת דיבה נגד השבועון "טיימס" שבארצות-הברית, על שהעיתון פרסם בשעתו ידיעה, שלפיה השר שרון, כאשר הוא בא לנחם את משפחת הנשיא באשיר ג'מאיל, שנהרג בפיצוץ כביירות, עודד — לפי דברי העיתון — את משפחת ג'מאיל והמסובים שם לבצע פעולת נקם. לנקום את דמו של באשיר ג'מאיל". זו עלילה — — —

חיים ברילב (המערך):

מה זה שייך לקבלת דולרים תמורת הרצאות בארצות-הברית?

עדנה סולודר (המערך):

— — —

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

זו עלילה, שאינני יודע אי-פעם היתה כמותה, והשר שרון הגיש תביעה על הוצאת דיבה. מימון התביעה כרוך בהוצאה גדולה. השר שרון לא ביקש זאת מהמדינה, אלא הוא מממן זאת על-ידי ההוצאות הללו. כנראה, זה היה השיקול של הוועדה כאשר את הבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

— — —

מניח שאתה מתייחס בה לעניין זה. הנושא הזה יידון אפוא בהרחבה, כאשר תגיש את הצעת החוק. אינני חושב שיהיה זה נכון שאתייחס לזה פה היום.

חיים רמון (המערך):
ועד אז?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אני חושב שהשאלה היא היפותטית, והיא איננה שאלה משמעותית. אינני יודע איך יתייחסו לזה, לא בדקתי.

משה שחל (המערך):
אבל האם אתה תומך במה שהוא מציע?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אינני חושב שיהיה זה נכון שאביע פה דעה אישית. אתה מבקש ממני דעה אישית. אינני חושב שיהיה זה נכון שאעשה זאת — — —

חיים רמון (המערך):
אני מדבר על טיפול לפני משורת הדין: האם לא הגיע הזמן להורות על טיפול כזה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
— — — זה לא נוגע לעצם השאלה. אלה שני דברים נפרדים.

היו"ר מ' סבידור:
אדוני סגן השר, הייתה גם שאלה האם ניתן לעשות גם משהו לפני משורת הדין. האם אני יכול להניח שתבדוק את האפשרות הזאת?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אני אבקש לבדוק את הדבר הזה. אני מבין מהטון של שאלתו של היושב-ראש שהוא ממליץ על כך.

היו"ר מ' סבידור:
אני מבקש שלא להוסיף מלים שלא הושמעו כאן. מהשאלה עצמה מתפרש מה אני ממליץ. תודה לסגן השר דב שילנסקי.

65. הקמת ועדת בירור בנושא המניית הבנקאית

היו"ר מ' סבידור:
אני מבקש מחבר הכנסת חיים רמון להציג את שאלתו. מס' 65. לשר האוצר.

חיים רמון (המערך):
ב-2 בינואר 1984 המליץ היועץ המשפטי לממשלה לשר האוצר להקים ועדת בירור לחקר העובדות שהביאו למשבר המניית הבנקאית עד לסגירת הכורסה בתאריך 6 באוקטובר 1983.

שאלותי הן:

1. האם השר מתכוון להיענות להמלצתו של היועץ המשפטי ולהקים ועדת בירור בנושא המניית הבנקאית?
2. אם כן — מה?

היו"ר מ' סבידור:
אני מבקש מסגן שר האוצר, חבר הכנסת חיים קופמן, להשיב על השאלות.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא יידון בישיבה

נחמן רז (המערך):

שאלה נוספת נוקבת, המורכבת משני חלקים:

א. כמה זמן, אתה סבור, תימשך פעולת הבדיקה להתארגנות חקיקתית מתאימה?

ב. האם אינך סבור, כי העדר חקיקה מתאימה בנושא כזה ודרך הייסורים של הטיפול הרפואי, המסיפה סבל על סבל, גם גופני וגם מורלי, דוחפים ומפתים אזרחים הרוצים לכטא עמדה פוליטית או מתאה כלשהי בדרכים חוקיות, להביע את מחאתם בדרכים אחרות, בלתי חוקיות, ואולי מסוכנות יותר?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אולי אנחנו צריכים להגיב בסיפוק על העדר ההסדר המושלם. מאחר שלא היה ניסיון מר שהצריך את הדבר. אישית, אני אומר שצריך להסדיר את הדבר, העובדה שזה איננו, יכולה להיות לה סיבה טובה ולא סיבה רעה. לצערנו, עכשיו נוצר מצב שצריך לחשוב על כך. אנחנו רואים תמיד, שספר החוקים אינו יכול לצפות הכול מראש, והחיים מכתיבים את התיקונים.

כמה זמן זה ייקח — אינני יכול להגיד לך. אתה מכיר את המערכת ואתה יודע שאין חבר הכנסת, סגן שר, או אפילו שר, היכולים להתחייב על זמן. אני רק מקווה, שהפנייה של ראש הממשלה תעזור ותאץ את הדבר.

היו"ר מ' סבידור:
תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת דב זכין, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

דב זכין (המערך):
אדוני סגן השר, בכשכוע הבא אני עומד להגיש כאן הצעת חוק על הבטחת חופש ההפגנה, הכוללת סעיף על תגמולים לנפגעי הפגנות. האם אני יכול להכין מדברך, שהממשלה ושר המשפטים יתמכו בהעברת הצעת החוק שלי בקריאה טרומית לוועדה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
חבר הכנסת זכין, אין זו הפעם הראשונה שאני שומע ממך דברים בנושא הזה. אני יודע שאתה עובד עליו הרבה. כרוח טובה אומר, "מדרג" ואינך נותן מנוחה לכמה אנשים, ביניהם גם לי. ואני יודע על השיחות שאתה מקיים גם עם שר המשפטים בעניין זה. אתה עצמך טוען, שאתה מרגיש שיש בדרך כלל אוזן קשבת לנושא זה שאתה מעלה. אינני יכול לתת לך התחייבות איך הממשלה תנהג, אני רק מקווה שעבודתך תישא פרי.

היו"ר מ' סבידור:
תודה. חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):
אדוני, האם אינך חושב שבמצב היום, אילו היה ערבי נתפס או מואשם במעשה הזה, אותם אנשים היו זכאים לפיצויים, אך מכיוון שבינתים יש רק חשוד, והוא איננו ערבי — אין שום סיכוי לכך? ולארץ המצב המיוחד הזה, האם אין צורך להורות על טיפול בנושא הזה לפני משורת הדין, ואף שהחוק היבש אינו מקנה להם זכויות אלה, יש להקנות להם את הזכויות האלה לאלתר, ולטפל בטרגדיה של שני האנשים האלה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
עד כמה שאני יודע, גם אתה הגשת הצעת חוק פרטית בנושא זה. לא ראיתי את הצעת החוק הפרטית שלך, אבל אני

הבאה של ועדת השרים לענייני כלכלה, ואז נשמע מה תהיה החלטתה.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המעריך):

האם סגן שר האוצר יכול לומר מה עמדת האוצר בנושא הזה? או שמא העמדה הזאת חסויה?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אינני יכול לומר בשלב זה. אחרי שהנושא יידון בוועדת השרים לענייני כלכלה תשמע מה עמדת האוצר.

חיים רמון (המעריך):

לא אמרת מתי, לדעתך, יתקיים הדיון.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

באחת הישיבות הקרובות.

חיים רמון (המעריך):

במקרה זה, לומר יש משמעות. ככל שאנחנו מתרחקים מהמאורע, יהיה קשה יותר לאסוף את הנתונים, גם אם יחליטו לחקור. לכן יש פה חשיבות רבה לעיתוי. אני מציין שכבר עברו למעלה מחודשיים מאז המליץ היועץ המשפטי על כך. האם אין כאן סכנת מכוונת, שכוונתה להימנע מהצורך להקים את הוועדה הזאת?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

הנושא דגיש מאוד, אתה יודע זאת. הוא יידון, קרוב לוודאי, כבר בישיבה הבאה, אם לא ביום ראשון הקרוב, אזי ביום ראשון שלאחר מכן.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שחל.

משה שחל (המעריך):

אולי סגן שר האוצר יהיה מוכן להשיב, האם נתגבשה במשרד האוצר עמדה לקבל את ההצעה — שבגינה בוטל הבנק"ץ — לצורת פתרון אחרת של בעיית מניית הבנקים?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

לא ידוע לי שהתגבשה הצעה אחרת מזאת שאתה יודע עליה עד עכשיו.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לסגן שר האוצר.

73. סכסוד תחנת הדלק בעמנואל

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת אמרי רון, אני מבקש להציג את השאלתא מס' 73 לשר האוצר.

אמרי רון (המעריך):

אדוני סגן שר האוצר, נודע לי כי חברת "פז" הממשלתית שילמה למעלה ממיליון דולר לחברת "כוכב שומרון" כעד הקמת תחנת דלק בעמנואל שבשומרון.

שאלות הן:

1. האם הידיעה נכונה?

2. האם השקעה זו רווחית?

3. האם אין בסכום ששילמה חברת הדלק הממשלתית משום סכסוד ממשלתי סמוי?

היו"ר מ' סבידור:

אני מבקש מסגן שר האוצר להשיב על השאלתא.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

ראשית אני מבקש להעמיד את חבר הכנסת רון על טעותו. המידע שבדיור אינו תואם את המציאות. להלן הפרטים המדויקים:

מדובר בשתי תחנות דלק שהוקמה לאחרונה, אחת מהן בעמנואל, בהשקעה של 350,000 דולר, שהוא מחיר מסחרי ותחרותי בין החברות, הכולל את התכנון, הפיתוח והבנייה של תחנה מושלמת. לפי התכנון של חברת "פז". התחנה האחרת, שהיא — כנראה במקרה — של אותם בעלים, מוקמת בכפר-סבא. בהשקעה של 200,000 דולר, בתשלומים. הסכום נועד לבנייה ולפיתוח. זאת אומרת, אין זה עניין של זיכיון בלבד, אלא גם בנייתה ופיתוחה של כל התשתית של התחנה.

מכאן שלטענתו של חבר הכנסת אמרי רון, שלפיה יש, כביכול, סכסוד ממשלתי לתחנת הדלק. אין אחיזה במציאות. אני גם מציין, שכל העסקות הן מסחריות ובנות-תחרות, שכן חברת "פז" — כמו שאר החברות במשק — מתחרה בחברות אחרות על-מנת לקבל את הזיכיון. לא רק חברת "פז" ניגשה למכרו — או המכרו למחצה — הזה, אלא גם חברות מוכרות אחרות, והיא הציעה את ההצעה שהציעה.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אמרי רון.

אמרי רון (המעריך):

האם ניתן להבין מתשובתך, שחברת "פז" שילמה בעסקה הכוללת של שתי התחנות רק כ-500,000 דולר? והאם אין לזה קשר עם עסקה כוללת שנעשתה עם חברת "כוכב שומרון", והכוללת גם הקמת חברת אוטובוסים?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

על האוטובוסים אינני יודע; אני שומע זאת בפעם הראשונה, לא שאלת זאת לפני כן. אבל בעיקרון מדובר ב-350,000 דולר לעמנואל וב-200,000 דולר לתחנה מסוימת בכפר-סבא. והתחרו על כך. ידוע לי שגם חברת "דלק" התחרתה, וגם חברות אחרות. אני חושב שהסכום אינו מופרז. תוך כמה שאני בקיא בזה, 350,000-300,000 דולר לתחנה לא נראים לי סכום מופרז.

היו"ר מ' סבידור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז.

אברהם כ"ץ-עוז (המעריך):

אני מבין מדברי תשובתו של סגן השר, שהסכום שולם לחברת "כוכב שומרון". אני רוצה לשאול מהיכן יש לחברת "כוכב שומרון" זיכיון על שטחים בעמנואל, שהיא יכולה להעביר או שלא להעביר אותם לחברה ממשלתית? כפר-סבא היא דבר אחר, אבל הזיכיון הזה ביהודה ובשומרון איננו זיכיון עובר, על-פי כל אמת מידה. המדינה נתנה אותו לחברה שמקימה את עמנואל. המדינה היתה יכולה לתת את הזיכיון ל"פז" או לחברה אחרת. מה פתאום עשו כן? עסקה של העברת זיכיון מזיכיון אחר?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

קודם כול, לא ברורים לי הפרטים שאתה מעלה. אבל בעיקרון, נדמה לי ש"כוכב שומרון" היא החברה המקימה את כל הפרויקט של העיר עמנואל, וכנראה חלק מהפיתוח הוא גם המישור המסחרי — העסקים, הסופרמרקט, הכול-כו, וכל מה שקשור בזה. נותנים זאת ליום, הוא מפתח, ולכן הוא קיבל זאת.

עדנה סולודר (המערך):
לא, שאלתי היא אליך.

הי"ר מ' סבירור:
אלי, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):
קיבלתי הודעה, ששאלתא דחופה שלי תיכלל היום במסגרת השאלות והתשובות בעל-פה. ואכן, שמי היה על לוח המודעות עד כ-20 דקות לפני תחילת הדיון בסעיף זה. שאלתא דחופה — משמע שעניינה דחוף. אני מבקשת לדעת מדוע נמחקה השאלתא שלי מסדר-היום?

הי"ר מ' סבירור:
ביררתי, ואני למד שסגן שר העבודה והרווחה הודיע ברנע האחרון, לאחר הפרטים, שנבצר ממנו להיות כאן כדי להשיב על השאלתא. חוץ כדי הישיבה היום, אנו נבדוק באיזו מידה ניתן לתקן את המעוות. אני מתנצל בפני חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):
לא בפני, אלא בפני — — —

הי"ר מ' סבירור:
הנושא הוא דחוף, שאם לא כן לא הייתי מאשר אותו כשאלתא דחופה.

ג. הצעה לסדר-היום השלום ישראל-מצרים — לאן?

אדוני היושב-ראש, הסכם השלום עם מצרים נחתם, ועגלת השלום יצאה לדרכה, מלווה, כמו כל צעד מדיני חשוב, בספקות ובתקנות. תחילת ההסכם היתה צעד ראשון בדרך חדשה, אך ברור היה לכול, כי עיקר ההישג יוגשם אגב הנורמליזציה ביחסים, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בפרוטוקול הנספח לחוזה השלום, המגדיר את היחסים בין הצדדים.

התפיסה הישראלית, שנחמכה על-ידי ארצות-הברית ונתקבלה על-ידי מצרים, רואה בהסדר שהושג בין ישראל ובין מצרים מערכת יחסים, אשר בסיסה חורג מעבר להפסקת לחימה בלבד. מערכת זו חייבת להיות מושתתת על יחסי מסחר, תרבות וגבולות פתוחים, אשר אמורים להעניק חוכן ואווירה שונים בתכלית מאלה ששררו קודם לכן. עם כינונו אמור היה השלום להפסיק לא רק את המלחמה, אלא גם את התנאים ואת הגורמים לאיבה.

נגד יסוד תפיסה אופטימית זו יצאו הספקנים ורואי השחורות, אשר הזהירו מפני התוצאות החמורות הנשקפות ממהלך כזה. נטען כי לעומת המחיר הגבוה שאנו משלמים, אין כל עדושה שאם וכאשר יסתלק הנשיא סאדאת מהמפה הפוליטית תתמיד מצרים בנתיב השלום. טענה אחרת היתה, כי מייד לאחר שנחזיר את סיני, שוב לא תראה מצרים את עצמה כבולה בהסכמי השלום — ואולי לא מיותר לציין, שבין המתנגדים להסכמי קמפ דייוויד הניו, בין השאר, ראש הממשלה, שר הביטחון ושר האוצר הדיו. מכל מקום, טענה כפולה זאת הועמדה במבחן המציאות. מציאות שהיתה קשה עוד יותר מהצפוי, וענינו הוראות כי התחזיות הקדורות התבררו.

השלום התפתח, ואכן החל תהליך של הסרת המחיצות הפסיכולוגיות, כפי שכיהן זאת הנשיא סאדאת המנוח. נחתמו

גם אינני רואה שהזיכיון הוא משמעותי במושגים שאנו מדברים בהם. כי מקמים בו תחנה, תשתית, כבישים. לכן, על מה מדובר כאן? על איזה זיכיון מדובר? אשר לסכום עצמו, עצם הקמתה של תחנה כזאת עולה אלפי דולרים.

אברהם כ"ץ-עז (המערך):
הסכום שולם בעד הזיכיון?

סגן שר האוצר ח' קופמן:
לא, אמרתי מפורשות, שהסכום הזה כולל את התכנון, את הפיתוח ואת בניית התחנה המושלמת, לפי התכנון של חברת "פז". גם יכול להיות שאין שם זיכיון. לא ברור, ואם יש זיכיון, הוא אפסי.

אמרי רון (המערך):
למה ל"כוכב השומרון"?

הי"ר מ' סבירור:
אנא אל תשיב, זה מעל לתקן. תודה רבה לסגן שר האוצר. מצינו את הנושא.

עדנה סולודר (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני יכולה לשאול?

הי"ר מ' סבירור:
אני מצטער, מאוחר.

הי"ר מ' סבירור:
חברי הכנסת אנו עוברים לסעיף הבא של סדר-היום. הצעות לסדר-היום והצעות חוק של חברי הכנסת. הצעה ראשונה לסדר-היום היא הצעה מס' 3261: השלום ישראל-מצרים — לאן? יעלה את ההצעה חבר הכנסת חיים ברילב, ואני מתכבד להזמין לדון.

חיים ברילב (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום עם מצרים נחתם כ"ב במרס 1979, כהמשך להסכמי קמפ דייוויד. המגדירים את תנאי השלום בין ישראל למצרים וקובעים מסגרת להסדר עם ירדן ועם תושבי השטחים לתקופת מעבר של חמש שנים.

ישראל התחייבה להכיר בריבונותה של מצרים על חצי-האי סיני, להיריד את יישוביה שבפתח-הנחל ובהר-ה ים-סוף ולפנות את שדות התעופה ואת המתקנים הצבאיים שהוקמו במהלך 11 שנות שלטונה במרכז. ישראל גם התחייבה להעניק "אוטונומיה מלאה" ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, ולשתף נציגים של ה-Palestinian People. שבניסוח העברי חורג "ערבי ארץ-ישראל". מצרים התחייבה לקיים יחסי שלום עם ישראל, כלומר שלא ליוזם עוד מלחמה, ולקשור יחסים דיפלומטיים, כלכליים, תרבותיים וכן הלאה עם ישראל, לבטל את החוסר הבלבלי, ולפתוח את תעלת סואץ לשוט בין-לאומי.

ישראל הסכימה, אם כן, לויתורים מפליגים למען השלום; לדעתי — לויתורים מפליגים מדי. ניתן היה, כך נראה לי, להשיג שלום גם עם ויתורים בהיקף מוגבל יותר. חיוני היה לערוך את מלוא המאבק המדיני, כדי להשיג גבול טוב יותר. אך מאבק כזה, לצערנו, לא נערך.

מבחינה אסטרטגית עומד השלום על כנו, ולאחר שסיני מצויה היום בידי המצרים, שוב אין למצרים עילה ומניעים לצאת למלחמה. נהפוך הוא, המניעים שהביאו את מצרים לדרך השלום הם הם המבטיחים את המשך מצב אי-הלחמה הקיים. אך בואו, כפי שאמרתי, אין די.

בפן המדיני הגענו למבוי סתום, והוא המחייב תנופה של עשייה מדינית, כדי שיתחדש וימשך תהליך הנורמליזציה, הנמצא בנסיגה אל עבר נקודת המוצא של שנת 1978. מעוררות דאגה הן ההצהרות הערניות שמשמיעה מצרים כנגד ישראל, והדגש שהושם לאחרונה בדברי שר ההגנה המצרי אבר ג'זאלה, על הצורך בשמירת "איזון צבאי" מול ישראל בסיני.

חברי הכנסת, יש לנקוט צעדים מדיניים לאלתר, על-מנת להחזיר את התנופה ליחסי השלום, בטרם נאחר את המועד. ראשית, יש להביא את פרשת הסתבכותנו העגומה בלבנון לידי סיום כזה, אשר יבטיח מחד גיסא את שלום יישובינו בצפון, ומאידך גיסא יאפשר את החזרת צה"ל לגבולות המדינה, והרברים ידועים לכול. אלא שדבר לא נעשה, ואנו מוסיפים ומתבוססים בביצה הלכנונית ללא תועלת. שנית, יש לנקוט מדיניות מאוזנת בשטחים, אשר תמנע ככל האפשר חיכוך מיותר עם האוכלוסייה המקומית ותכשיר את התנאים לפתיחת משא-ומתן מדיני עם ירדן. ומעבר לכל אלו, חשוב לחדש את הדינמיקה המצרית-ישראלית על בסיס ההבנה ההדדית שהושגה בהסכמי קמפ-דייוויד.

על ממשלת ישראל להזמין בלא דיחוי את ממשלת ירדן לשבת אל שולחן הדיונים, בלי כל תנאים מוקדמים, במטרה למצוא פתרון צודק וקונסטרוקטיבי לבעיית הכיתוח שלנו ולשאלה הפלשתינאית. אם הבעיה הפלשתינאית תישאר בלא פתרון, היא תוסיף לשמש מניע להתמשכותו של הסכסוך, ובסופו של דבר — היא תביא אף למלחמה נוספת.

ניכר בעליל, כי הממשלה הנוכחית אינה מסוגלת להתמודד גם עם משימה לאומית נכבדה זו. ממשלה זאת פועלת זה חודשים מספר בלא שר חוץ, לא משום שאין בעיות ביחסי החוץ — בעיות כאלה יש רבות ורחופות — אך ממשלה זו שסועה לאורכה ולרוחבה כיריבויות ובמאבקי כוח, המאיימים על בסיסה הרעוע בלא-דיוח, עד שאינה מסוגלת למנות שר חוץ, שיאיש בלעדית את התפקיד החשוב הזה.

חברי הכנסת, השעה דוחקת, והמלאכה מרובה. טוב ונכון נעשה אנו, חברי הכנסת, אם נתאחד למען הקדמת הבחירות. קיים סיכוי כי במחציתו אלה תקום ממשלה שתתנוסס את הספינה המדינית, כינות הגלים הסוערים, אל חוף מבטחים, ויפה שעה אחת קודם. תודה.

הי"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת חיים בר-לב, אתכבד להזמין את ראש הממשלה ושר החוץ להשמיע את תשובתו.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, בטרם אציג את התמונה של היחסים בין ישראל למצרים, כפי שהם נראים לנו היום, אני רוצה להעיר שתי הערות. הערה ראשית — חבר הכנסת בר-לב מצא לנכון להתייחס בדבריו להסתייגות מהסכמי קמפ-דייוויד בזמן הדיון על ההסכמים האלה בכנסת. אני יכול רק לומר, שאומנם הסתייגותי אז מכמה וכמה תנאים בהסכם הזה, אבל מאז אני מכהן בתפקידי כממשלה עשיתי הכול כדי שחששוני אלה יתברר. לאחר ששילמנו מחיר כה כבד בעד השלום הזה, אני חושב שחובתו של כל אזרח ישראלי, וודאי של אדם העוסק

הסכמי מסחר, תחבורה, תיירות ותרבות, הוקמו מסופי הגבול הממוכנים ואט-אט החלה להיבנות רקמת יחסים עדינה ומעודדת בין שתי המדינות, אשה 30 שנות איבה ומלחמה אפיינו את יחסיהן בעבר.

יחסי המסחר מצאו את ביטויים ביצוא הולך וגדל מישראל למצרים. תוצרת חקלאית למיניה מצאה את דרכה מישראל אל שוקי מצרים. יומים פרטיים החלו לקשור קשרי מסחר ותיירות עם עמיתיהם המצרים. חברת "נורסטר" פתחה נציגות עצמאית בקהיר, ובאמצעותה קשרה החברה עסקות יצוא שהגיעו, במחצית הראשונה של שנת 1982, לארבעה מיליונים וחצי דולרים. מדינת ישראל העריכה, הן תוכל לייצא למצרים, במהלך שנת 1983, סחורות ושירותים בסכום העולה על 30 מיליון דולר. המומחים הכלכליים מאוחדים היו בדעתם, כי לאור נתוני היסוד של משקי ישראל ומצרים מתקיימים התנאים הדרושים ליצירת מערכת קשרים כלכליים אינטנסיביים ומקיפים, אשר נוסף על תרומתם המכרעת למיסוד תהליך השלום, גם יביאו תועלת ממשית לכלכלת שתי המדינות. דובר על כך, כי הגה אין מדינת ישראל בבחינת אי-בדוד, שכל סחר החוצה שלה מקורו במדינות שמעבר לים.

נקודת השבירה ביחסי ישראל-מצרים החלה שישו שבועות לאחר החזרת סיני למצרים, עת הוחל במה שכונה אז "מבצע שלום הגליל", או בלשונו כיום — "מלחמת לבנון". אדוני הושב-ראש, אף כי קהיר לעולם לא תודה בכך בגלוי, הרי, לדעתי, את מבצע "שלום הגליל" במהדורות המקורית, המזוהות והמגובלות, היתה מצרים מוכנה לקבל בהבלגה. כשבוע הראשון של המלחמה היו התגובות המצריות שקולות, והביקורת שהשמיעה האופוזיציה המצרית נגד ישראל ותביעתה להחזיר את השגריר מורתאד למצרים הושטקו מגבול, אולם, כאשר הגיע צה"ל לשערי בירות, הוסרו המחסומים מחרצוכות האופוזיציה במצרים ונבנו מחדש המחיצות בין שתי המדינות. לאחר האירועים המצרים במחנות הפליטים סברה ושתילה, הוחזר השגריר המצרי לקהיר, והיחסים ההדדיים, שזה רק נכנו, נקלעו למשבר ולקיפאון, השריר וקיים עד עצם היום הזה. החלו להופיע מאמרי ארס ושטנה אנטי-ישראליים, הממשל המצרי גינה את ישראל כאופן רשמי בכל פורום אפשרי, היצוא הישראלי נבלם לחלוטין, והסכמי התרבות והתיירות נותרו ככלי ריק אין חפץ בו.

נקודת השבירה ביחסים ניוונה בעיקר ממלחמת לבנון, ממלחמה הכלתית-מבוקרים ומתוצאותיה העגומות. אולם לא רק בכך מתמצות הנסיבות שהביאו למצב הנוכחי שביחסי שתי המדינות. לא במעט חרם למצב זה שילוש שיחות האוטונומיה, אשר המצרים חלו בהן תקוות רבות וציפו לסימן המוצלח והמהיר. אפקט דומה נודע להמשך ההתנהלות באזורים צפופים באוכלוסייה ביהודה ובשומרון. המדיניות הקשה שנקטה הממשלה בשטחים, אשר גרמה לחיכוכים רבים ומיותרים עם האוכלוסייה המקומית, העכירה אף היא את האווירה הכללית ועוררה חשדות ואי-אמון ישנים.

יש הטוענים, כי מקור הקיפאון אינו אלא רצונה של מצרים לשוב אל העולם הערבי. אולם טענה זו יותר משהיא מבהירה היא מערפלת. מצרים אומנם מעוניינת לחזור ולתפוס את מקומה בהנהגת העולם הערבי, אך משאיפה זו אין ללמוד כלל על קיפאון היחסים עם ישראל, אשר הוא בעיקרו תולדת מדיניות הממשלה הנוכחית, על תהפוכותיה הרבות.

תמונת המצב כיום אינה עשויה מעור אחד, ויש להבחין בין הפן האסטרטגי של השלום לבין הפן המדיני של יחסינו עם השכנה מדרום.

מאוד בשיחות האלה, וכל התקדמות קטנה ביותר, אם ביחסי המסחר, אם בחילופי תרבות ואם בחיירות — כל התקדמות קלה היתה כרוכה בקשיים עצומים וכמאמצים. היתה איזו רתיעה מצרית גנורמליזציה מלאה, עד כדי כך שכאשר ביקר פה הנשיא לשעבר של ארצות-הברית קרטור, שהיה פעיל מאוד במשא-ומתן לשלום, ונפגשוניו אתו ושוחחנו על מצב היחסים היום והעלינו את אי-שביעות רצונו מהקפאת הגנורמליזציה, אמר קרטור: או, אני זוכר שכבר בימים הראשונים הנשיא המנוח סאדאט סירב, ובקושי רב הסכים לאיזו התקדמות כענייני הגנורמליזציה.

ועכשיו לעצם עניין הגנורמליזציה. כידוע, אנחנו קוראים בחשומת לב את העיתונות המצרית, ובצדק, לא מזמן, ב-6 בפברואר, כתב השבועון המצרי "רוז אל-יוסף", שהוא שבועון מקובל מאוד, על החלטת הוועידה האסלאמית לקבל את מצרים לשורותיה, שלא הוועידה שינתה את מדיניותה אלא מצרים שינתה את מדיניותה. הוא אומר שהקפאת הגנורמליזציה עם ישראל על-ידי מוכאבר השתלמה למצרים, ואחד מפירותיה הוא קבלת מצרים לוועידה האסלאמית.

אמנון לין (המערך):

מי אומר את זה?

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
העיתון המצרי "רוז אל-יוסף".

אמנון לין (המערך):
אבל זה כתב.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
אתה יודע שמי שכותב כותב על דעת מי שקובע ויודע.

מנחם גולדשטיין (הליכוד):
אתה ודאי יודע.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
וזאת רק פנינה אחת מיני רבות, חבר הכנסת אמנון לין, אני יכול לצטט עשרות ציטטות, שיוכיחו כי זאת המדיניות, להקפא את הגנורמליזציה ולצמצם את היחסים, מתוך המטרה המדינית החשובה יותר — לחזור למעמד של מנהיגות בעולם הערבי.

הדבר הזה התחיל לתת את אותותיו במיוחד מאז אפריל 1982, לאחר גמר הפינוי של סיני. אימנם מאז גם מצרים המשיכה להצהיר על דבקותה בשלום האסטרטגי, כפי שהיא קוראת לכך, עם ישראל, אך בד בבד עם זה היא התחילה, באופן שיטתי, להגביל ולתחום את פעילותה במערכת היחסים עמנו.

מבצע "שלום הגליל" שימש צידוק נוח למצרים, חירוף לצמצום היחסים ולהקפאת נוספת של הגנורמליזציה. היום, כמבט לאחור, ניתן לקבוע, שלא היה זה אלא חירוף, כי גם לאחר שנחתם ההסכם עם לבנון במאי 1983 — אשר בו התחייבה ישראל במפורש להוציא את כוחותיה מהלבנון — נמשכה התנגדותה של מצרים, נמשך הסירוב להחזיר את השגריר ולהפשיט את הקפאת היחסים. בזמן המשא-ומתן, לפני שחתמו על ההסכם הזה, הבטיחו מנהיגי מצרים לנציגיה של ארצות-הברית, שכאשר ישראל תחתום על ההסכם ותתחייב לסגת מהלבנון הם יחזירו את השגריר וישפרו את היחסים. הם גם לא התנגדו אז להסכם, הם בירכו על חתימת ההסכם. אבל במקום להחזיר את השגריר ולשפר את היחסים, הם התחילו להשמיע חיקצים שונים. כמעט מדי שבוע שמענו על תנאים חדשים, שיאפשרו את החזרת היחסים למסלול נורמלי.

בעניינים מדיניים, לעשות הכול כדי שהתמורה הזאת תתן מקסימום היתרונות לישראל. כך עשיתי, וכך עשתה הממשלה. לעצור, ההתפתחות לא היתה תלויה כולה במה שעשינו וכמה שלא עשינו, ואני אציג ואתאר את זה.

הערה שנייה: בניתוחו הטיל חבר הכנסת בר-לב את כל האחריות ואת כל האשמה בהפרות ההסכמים, בכך שמצרים לא היתה ואיננה נאמנה לכל אורך הדרך לרוחם וללשונם של הסכמי קמפ-דייוויד — הוא הטיל את כל האחריות על ישראל. מצרים צחה כשלג.

חיים בר-לב (המערך):
לא, לא.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
לא אמרת מלה אחת נגד מצרים.

חיים בר-לב (המערך):
זה לא נכון.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
כך שמעתי. שמעתי היטב והאזנתי היטב.

רענן מעים (המערך):
אמור אתה.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
אני אומר, ודאי שאומר. אני אומר: זה תיאור חד-צדדי ביותר, שמשרת רק את אלה שאינם רוצים בטובת ישראל.

יעקב גיל (המערך):
זו כבר הגזמה.

ראש הממשלה ושר החוץ י' שמיר:
חווה השלום עם מצרים והסכמי קמפ-דייוויד נחתמו לפני חמש שנים, ומלבד העובדה שהם היו פריצת דרך בין ישראל לשכנותיה, הם אמורים היו להיות אבן-פינה לתהליך השלום באזורנו. מאז התחילה — אני קובע זאת מתוך ידיעת כל העובדות — עשתה ישראל כמיטב יכולתה לקדם את התהליך הזה. המשימה הראשונה שניצבה בפני ישראל ביחסיה עם מצרים היתה הקמת מערכת של יחסי שכנות נורמליים. כמתבקש מחווה שלום וכיאה למדינות שכנות, שקיבלו על עצמן לסיים את מצב המלחמה ולעבור ליחסים נורמליים.

כתוצאה מפעילות משותפת עם מצרים — בעיקר שלנו — וכמידה מסוימת ומסועפת, שנמשכה עד להשלמת הפינוי של חצי-האי סיני בסוף אפריל 1982, חתמו שתי המדינות למעלה מ-30 הסכמים בתחומי התיירות, המשטרה, התחבורה, התעופה האזרחית, התקשורת, התרבות והחקלאות. בד בבד נערכו שיחות על האוטונומיה בדרג של שרים ומומחים, והן הופסקו על-ידי מצרים בפברואר 1982. לפני מבצע של"ג.

נוסף על ההסכמים הכתובים התקיימו פגישות בין מנהיגי שתי המדינות ונערכו ביקורים הדדיים של שרים ישראלים ומצרים. מגעים אלה אפשרו לצדדים להתגבר על המכשולים, מכשולים לא מעטים שניצבו בדרך לכינון היחסים הגנורמליים. בביקורו האחרון של שר החוץ של ישראל במצרים בפברואר 1982, ולאחר מכן בעת ביקור בירושלים של שר החוץ המצרי כמאל חסאן עלי, הוחלט לקיים מפגשים תקופתיים בין השניים לקידום מערכת היחסים בין שתי המדינות ולקיום דו-שיח קבוע בדרג ממשלתי.

עד אפריל 1982 התקיימו שיחות אינטנסיביות על הקמת המסגרת של היחסים הגנורמליים. עם זאת, היו קשיים רבים

ממשלת ישראל פעלה — ופועלת — לעצירתו של תהליך מצרי זה ולחזרה לשיחות האוטונומיות. באיגרות ששלחתי לסגן ראש הממשלה ושר החוץ המצרי, ולאחר מכן גם לנשיא מובארך, התרעתי על מגמת ההתדרדרות הזאת והצעתי דרכים שונות להפית חיים בהסכמים הרבים אשר נחתמו בינינו ונשארו על הנייר; אולם מצרים עומדת זה שנתיים בסירובה לחידוש השיחות.

פעלנו גם בזירה הבין-לאומית כדי להשפיע על מצרים לחזור לדרך של שלום ושל דו-שיח ענייני, במטרה להעלות את היחסים בין שתי מדינותינו על פסים חיוביים. אנתנו מעלים את הנושא הזה במגעינו עם ממשלות ארצות-הברית ומדינות אירופה. אנתנו מציעים גם להן להפעיל את השפעתן, אבל עד היום — ללא הועיל.

בני שיחנו בארצות-הברית ובאירופה מסכימים עמנו, שמערכת היחסים בין ישראל לבין מצרים — שהיא חשובה מאוד לכשעצמה — היא גם חיונית לקידומו של תהליך המשאומות. הסדרי שלום ויישום הסכמי קמפ-דייוויד. מקובל על כולם, שאם אבין הפינה היא פגומה, והיא מתקרסמת והולכת, לא יהיה אפשר להשתייח עליה מבנה של שלום.

אנתנו מבחינים — והבהרנו — שהתנהגותה של ממשלת מצרים מעמידה בפנינו כמלוא חריפותה את השאלה הבסיסית: האם מדינות ערב כשלוט לשלום, האם מנהיגיהן מסוגלים להנהיג את עמיהן לקראת השלמה ושלום עם ישראל?

חשוב מכול: התנהגותה של ממשלת מצרים פוגעת באמינותם של הסכמים והתחייבויות שנטלה על עצמה בעבר ובאמינותם של הסכמים והתחייבויות שהיא — או כל ממשלה אחרת באזור — תבקש ליטול על עצמה בעתיד.

ישראל הייתה והינה תמיד נאמנה להתחייבויות שהיא נטלה על עצמה.

אדוני היושב-ראש, מה המסקנה מכל אלה? אני סבור שאין להתייחס. אין לנו אפשרות ואין לנו ברירה אלא להתמיד בדרכנו. המושתתת על עקרונות של נכונות מתמדת לשלום ולדו-שיח ועל הנאמנות להתחייבויות שנטלנו על עצמנו. עם זה, אנתנו חייבים להפיק את לקחי ניסיון העבר כמלואם. כחוק החולות הנוודים של המזרח התיכון, בעלויות ובמורדות ובשינויים התכופים המתרחשים בקרב המדינות השכנות, אין לנו דרך אחרת אלא זאת המשלכת מאמץ עליון להבטיח את ביטחוננו עם שאיפה וחתירה מתמדת לשלום עם שכנינו. בדרך הזאת נלך.

אדוני היושב-ראש, אף שלא הסכמתי לא עם הניתוח ולא עם המסקנות של חבר הכנסת בר-לב, לא הייתי רוצה להוריד מסדר-היום דיון בנושא יחסי השלום עם מצרים, נושא שהוא חשוב לכולנו. לכן אני מציע להעביר אותו לוועדת החוץ והביטחון. תודה.

הי"ר מ' סבירוד:
תודה לכבוד ראש הממשלה. חבר הכנסת בר-לב, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

חיים בר-לב (המעריך):
מסכים.

הי"ר מ' סבירוד:
יש לנו, אם כן, הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, ואני מעמיד את ההצעה להצבעה.

כיום, יחסי ישראל-מצרים — ואני קובע כל זאת בצער רב — מתאפיינים בכמה דברים: א. בחוסר התקדמות ובהקפאה ברמת היחסים הביטחוניים. עשינו כמה ניסיונות להחיות את הנורמליזציה. בחודש מרס של השנה שעברה נעשה ניסיון לחידוש המגעים על-ידי כינון ועדות משותפות וטיפול בנושא הסחר בטבה. ניסיון נוסף לחידוש הדו-שיח נעשה על-ידי חילופי ביקורים של מנכ"ל משרד החוץ בקהיר, בנובמבר של השנה שעברה, ושל מנכ"ל משרד החוץ המצרי בירושלים. אבל גם הניסיונות האלה העלו חרס. למרות הבטחות מצריות — כל פעם-היו הבטחות — לפעול בענייני הסחר, התירות וכנושאים אחרים, לא חלה בהם תוצאה כלשהי.

יתירה מזאת: הנציגים המצריים אף לא גילו עניין כלשהו בנושאים האלה. כאשר נשאלים היום נציגים מצרים על מועד החזרת השגריר שלהם, הם קושרים זאת פעם לנסיגה מלבנון, פעם לטבה ופעם לפתרון הבעיה הפלשתינית; לאחר שנפתור אותה — אז, המסקנה הברורה מכל אלה היא, שאין להם כל כוונה להחזיר את השגריר ולהגיע ליחסים נורמליים באמת.

ב. בתעמולה האנטי-ישראלית והאנטישמית המתמדת בעיתונות המצרית — ואפיון זה הוא מטריד במיוחד. אף שהם אומרים תמיד, שזאת עיתונות תופשית, אנתנו יודעים שזאת עיתונות מבוקרת. אני מצטער לומר זאת. אנתנו מכירים את המציאות. מאמרים אלה, לא רק שיש בהם משום פגיעה בהתחייבות הכלולה בהסכם השלום — שבו יש סעיף מיוחד האוסר תעמולה עוינת — אלא סמוגה בהם גם סכנה של ליכוי יצרים ושנאה וחזרה לשונות החמישים והשישים מבחינת ההתייחסות אל ישראל כאל אויב. גם ביטויים כאלה מצויים כיום בכלי התקשורת המצריים.

כדאי גם להזכיר — אם מדברים על התקשורת — את האסימטריה הקיימת. כאשר, למשל, מישוה מנהיגי מצרים רוצה להגיד משהו לציבור הישראלי, הוא יכול בקלות רבה להתקשר עם כל נציג של כל עיתון, או כל אמצעי תקשורת אחר, ולחת לו ריאיון שיזכה לתפוצה רחבה. כמצרים אנתנו מנעים מלעשות זאת. כל כלי התקשורת המצריים סגורים בפנינו לחלוטין. אותה אסימטריה קיימת גם בכל הקשור להזמנות של אישים וכן הלאה. אנתנו מעוניינים תמיד להחיות את הקשר בין אישים ואנשים רבים ככל האפשר ממצרים לבין ישראל. ממשלת מצרים מונעת את כל הניסיונות האלה.

ג. הולכת וגוברת הנסיגה המצרית מהסכם המסגרת של קמפ-דייוויד. נסיגה זו מוצאת את ביטוייה בכמה תופעות. אמנה כמה מהן: פגישות מובארך עם ערפאת והקשרים המתרחבים והולכים בין מצרים לבין אש"ף בעיקר בזמן האחרון. אנו מתייחסים לתופעה זו בתומרה מיוחדת, ואין צורך להירבות במילים על משמעותה השלילית. אש"ף הוא הניגוד הגמור לשלום, וכל מגע עמו יכול להביא רק לפגיעה בשלום ובסיכויי קידומו של התהליך המדיני. ערפאת עצמו אמר: מידת ההתקרבות שלנו למצרים תהיה כהתאם למידת התרחקותה של מצרים מהסכמי קמפ-דייוויד. זוהי עדות ברורה.

בהודעות רשמיות משותפות של הנשיא מובארך ושל ראשי מדינות אחרות מכלילה מצרים — בדרג נשיאותי — את הקריאה להקמת מדינה פלשתינית בהנהגת אש"ף. זהו דבר הנוגד את הסכמי קמפ-דייוויד.

מצרים נוקטת כיום יוזמה לכנס ועידה מטעם ארגון הסולידריות האפרו-אסיאתי לתמיכה בעם הפלשתיני, ועידה שאליה הוזמן ערפאת. ועידה מעין זו תשמש במה לקיצונים ותגרום התרחקות נוספת מתהליך השלום המוסכם על-פי קמפ-דייוויד.

היו"ר מ' סבידור: מי נמנע?	ה צ ב ע ה
ה צ ב ע ה	בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון
נמנעים	— רוב — אין
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.	תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): מי נמנע?

ד. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר מ' סבידור: הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.
איתן לבני (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעות האלה:

1. ועדת הכנסת, בישיבתה מיום ב' באדר ב' התשמ"ד, 6 במרס 1984, החליטה להיענות לבקשת יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט להגדיל את מספר חברי הוועדה המשותפת (עבודה-חוקה) לדיון בנושא "גיל האחריות הפלילית" — משישה לשמונה חברים.
2. הכנסת החליטה, בישיבתה ביום ב' כ"ד באדר א' התשמ"ד, 27 בפברואר 1984, להעביר את הדיון בהצעה לסדר-היום בנושא "הידרדרות קטנים לונות" מאת חברי

ה. הצעות לסדר-היום מגעים בין ארצות-הברית לאש"ף

- שבת וייס (המערך):
אכן, אלה לא מדינה, לא עם ולא ממשלה.
יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
נכון, אבל אין במצב עגום זה כדי לערער במשהו את העיקרון בדבר הסכמים של הסכמים בין-לאומיים, עיקרון המהווה תשתית לכל מערכות היחסים בין מדינות.
אם הדבר אמור לגבי כל מדינה, הרי שעל אחת כמה וכמה הוא אמור לגבי מעצמת-על — ולא סתם מעצמת-על, אלא ארצות-הברית של אמריקה, שהיא מנהיגת העולם החופשי ואמונה על קדושת החוק והמשפט.
שמעתי פעם מפיו של חבר הכנסת אבא אבן, שר החוץ לשעבר, שכאשר ערב מלחמת ששת-הימים שאל את הנשיא דה-גול מה השתנה מאז דבריו של נציג צרפת באו"ם ב-1957 כאשר לזכותה של ישראל להבטיח את חופש השיט במצרי טירן — וזכורה לנו עמדתו השונה של הנשיא דה-גול באותם ימי המתנה קשים של 1967 — השיב לו הנשיא דה-גול במלה אחת: התאריך.

אם גישה זו תהפוך לנורמה בין-לאומית, שפירושה שעם התקדמות הזמן ושינוי התאריך יפוגו מאליהם חוקים של הסכמים חתומים, הרי שתשרור אנרכיה במערכת הבין-לאומית ולא ייתכנו כל יחסים שהם בין מדינות.

אולם, במקרה ההוא לא היה מדובר בהסכם חתום, אלא בהתחייבות ממשלתית של ממשלת צרפת דאו לפני האו"ם. אבל במקרה שעליו אני מדבר היום, אדוני היושב-ראש, מדובר בהסכם כתוב וחתום בינינו לבין ארצות-הברית, שלדעתי הופר

היו"ר מ' כהן-אבידב: אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: מגעים בין ארצות-הברית לאש"ף, מאת חברי הכנסת יהודה בן-מאיר וגאולה כהן. אני מזמין את חבר הכנסת יהודה בן-מאיר.
יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השבוע היינו כולנו — והעולם כולו — עדים למחזה עצוב ומעצيب, אין ממשלה — או: ליתר דיוק, בלשון התלמוד, גוף דמתקריא ממשלה — מבטלת כעפרא דארעא הסכם שעליו היא חתמה, ושאותו אישר פעמיים ברוב מכריע הפרלמנט שלה: ואותה "ממשלת לבנון" קבעה, שההסכם כאילו לא היה ולא נברא. עצוב לישראל, עצוב מאוד ללבנון ולעמה השסוע והמפורד, ועצוב לקהיליה הבין-לאומית, משום שכיכוד הסכמים בין-לאומיים, שעליהם נשאו ונתנו מדינות ריבוניות ועליהם חתמו אותן מדינות מתוך אותה ריבונות, הוא תנאי בלי-עבור לחיים בין-לאומיים תקינים. אי-אפשר לתאר לעצמנו קיומה של מערכת בין-לאומית כלשהי, מבנה כלשהו של יחסים בין מדינות, ללא העיקרון היסודי, הבסיסי ביותר, והוא — שהסכמים יש-לכבד.
באשר ללבנון, ניתן אולי לומר, לצערנו, שלא מדובר בממשלה שביטלה הסכם, אלא בביטול הסכם, המוכיח שאין כלל ממשלה.

שבת וייס (המערך):
זה הסכם שכמעט ביטל את הממשלה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
זה הסכם, שביטולו הוא הוויתור הסופי של אותה ממשלה על כל רצון לחיים עצמאיים וריבוניים בעבור אותו עם אומלל.

לשאת ולתת" כולל גם אי-שמיעת דיווח ממישהו. שבא לדווח למחלקת המדינה על שיחה עם ערפאת. משום שגם פה יש משום משא-ומתן עקיף. אבל לא מדובר בזה. מדובר בשושרת ארוכה של מגעים — 50 פגישות — שנערכו במשך שמונה-חשעה חודשים. וזאת בליווי צמוד של עוזר מזכיר המדינה לענייני המזרח התיכון, ובידיעתו — לפחות לפי הודאתו — של שר החוץ. מזכיר המדינה של ארצות-הברית, אם לא יותר מזה. אם זה לא לשאת ולתת — מה זה לשאת ולתת?

לא כתוב בהסכם החתום בינינו לבין ארצות-הברית "will not negotiate directly With the P.L.O." יש הבדל בין משא-ומתן ישיר לבין משא-ומתן עקיף. האמריקנים הם אלה שתמיד ניסו לשכנע אותנו — היום אני מקווה שהם "ירדו" מזה — שצריך משא-ומתן עקיף עם הערבים. היה המושג "Proximity Talks" — שיחות קרבה — משא-ומתן עקיף וכו'. אבל איש מאלה המכירים את המילון הדיפלומטי לא יעלה על דעתו לומר, שמשא-ומתן איננו כולל כל מיני דרכים: משא-ומתן ישיר ומשא-ומתן עקיף. עקיף למחצה ובעקיף עקיף. לא כתוב בהסכם "משא-ומתן ישיר". לא כתוב "פנים אל פנים". לכל הדעות, זה הוא משא-ומתן. והוא מהווה הפרה ברורה של ההסכם בינינו.

שבח וייס (המערך):

נניח שהשיחות באו לשלד את אנשי אש"ף המתונים — יחסית לקיצוניים ביותר — לקבל את מרותו של חוסיין או משהו בדומה לזה: האם גם במקרה כזה אתה מתנגד לסיוע של ארצות-הברית?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר הכנסת וייס, לא רק שבמקרה כזה אני מתנגד בכל תוקף, אלא אני גם מתפלל על כך שמישהו בתוכנו יכול אכן להאמין לדבר מעין זה. לא רק שאני מתנגד לזה, כי זה "כאלם פאדרי" — זה שום דבר, לא יצא מזה שום דבר — אלא לכל הדעות זו הפרה של ההסכם.

לשיטתך — אחרי שהשכתי לך והוכחתי את דעתי — נניח שארצות-הברית היתה פונה לישראל ואומרת: הנה, ראו, אנחנו בדעה שיש לנו סיכוי לשכנע את מה שאתה קורא בשם המתונים. כביכול, באש"ף — גם כן "כאלם פאדרי" — את ראש המרצחים בכבודו ובעצמו, לקבל את מרותו של חוסיין: האם אתם מסכימים שנעשה מהלך כזה? לו היו פונים אלינו והיינו צריכים לתת תשובה, אני משוכנע שכל ממשלה בישראל היתה נותנת תשובה שלילית לחלוטין. אבל לכל הדעות, לעשות דברים כאלה בהסתר וכחשאי, זה לפעול בהערכמה.

שבח וייס (המערך):

לא כל ממשלה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני מקווה שכל ממשלה, כל ממשלה שאני הייתי תומך בה, אני מאמין שהיתה נותנת תשובה שלילית.

שבח וייס (המערך):

עוד תהיה ממשלה שאתה תתמוך בה והיא בכל זאת תסכים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אל נפילג לנואבות. נסתפק בזה. האם תסכים אתי שזו הפרת הסכם? יש, אולי, בינינו ויכוח בשאלה: מה צריכה להיות תשובת ממשלת ישראל? אני אומר כל הזמן: אני בעד זה שאנחנו נומין — ואכן כך גם עשינו — את המלך חוסיין לנהל

עלידי ארצות-הברית; ולא רק שהופר, אלא גם הופר בחשאי. תוך הערכמה על ישראל, שהיא הצד השני באותו הסכם בין-לאומי — בשום פנים ואופן אין לעבור על כך לסדר-היום.

כ"ו בספטמבר 1975. בקשר להסכם הביניים בין ישראל למצרים, נחתם מזכיר-ההסכם — באנגלית "Memorandum of agreement" — בין ישראל לבין ארצות-הברית, באמצעות שרי החוץ דאז, יגאל אלון ו"ל והנרי קיסינג'ר. שם נאמר בסעיף 2 — ולמען הדיוק אקרא אותו גם במקור:

The United States will continue to adhere to its present policy with respect to the P.L.O. where by it will not recognize or negotiate with the P.L.O. so long as the P.L.O. does not recognize Israel's rights to exist and does not accept Security Council resolutions 242 and 338.

וההרגום: ארצות-הברית תישאר צמודה למדיניותה הנוכחית באשר לאש"ף, אותה מדיניות שלפיה ארצות-הברית לא תכיר ולא תישא-ותיתן עם אש"ף כל עוד אש"ף איננו מכיר בזכותה של ישראל להתקיים ואיננו מקבל את החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338.

והנה אנו מתבשרים, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, בגילוי של ה"נירירוק טיימס", כי מתוך אמריקני, שקיבל את ברכת מחלקת המדינה — ומייד נראה שזה אפילו יותר מזה — נפגש עם יאסר ערפאת — וגרמה לי שיש קשר בינו לבין אש"ף — יותר מ-50 פעם במשך כמה חודשים, בין אוגוסט 1981 למאי 1982.

אכן, אדוני היושב-ראש, זהו גילוי מזעזע וחמור, ואני חוזר ואומר, שאסור לעבור עליו לסדר-היום. ואף שבימיים-שלושה הראשונים לאחר מכן עוד ניסו מי שניסו להכחיש, לטייה, להסביר, לומר שזה לא בדיוק ככה — לבסוף האמת נגלתה. מי שהיה אז שר החוץ של ארצות-הברית, אלכסנדר הייג, לא רק שלא הכחיש את המגעים, אלא גם טען, שהם נעשו על דעת נשיא ארצות-הברית, אמת, שמתעם נשיא ארצות-הברית נמסר, שלא זכור לו דבר כזה. אבל דבר אחד ברור: אם שר חוץ של ארצות-הברית טוען שזה נעשה על דעת נשיא ארצות-הברית, אין ספק, שעל דעתו בוודאי זה נעשה. אינני רוצה להיכנס כרגע לשאלה האם אכן צודק מר הייג, או האם דוברו של הנשיא רייגן הוא הצודק; ברור ששר החוץ של ארצות-הברית — אישיות בכירה למדי בממשל האמריקני — ידע, איש, ליווה מגעים מפורשים, שמשמעותם משא-ומתן לא רק עם אש"ף, אלא עם ראש המחבלים — שהוא, אולי, הרוצח הראשי בהיסטוריה של ימינו — יאסר ערפאת.

לאחר מכן הלכו הדברים והתבהרו. לאחר מכן הסתבר, שמי שהיה מופקד על הקשרים — מה שנקרא איש הקשר — עם אותו מרוז, ג'ון מרוז, שביצע את המגעים האלה, היה לא פחות ולא יותר אלא עוזר שר החוץ לענייני המזרח התיכון, מיועדנו ניקולס ולייטס. עוזר שר החוץ לענייני המזרח התיכון הוא התפקיד המרכזי במחמ"ד — מחלקת המדינה — שהמכהן בו נושא באחריות היומיומית למדיניותה של ארצות-הברית בכל האזור, ובמיוחד במזרח התיכון. כל ניסיון לומר שאין כאן הפרה של ההסכם, משום שמדובר באזור פרטי, הוא ניסיון שאין לו כל ממשות וכל יסוד. לא מדובר באזור באזור פרטי אשר פעל על דעת עצמו; לא מדובר אפילו באזור פרטי שנפגש עם ערפאת ואחר-כך נפגש עם מי שנפגש בארצות-הברית ודיווח על כך. אימנם לפי הכנתי, המונח "לא

להם תרומה מרכזית לכיטוחן ישראל, תרומה חשובה מאוד. הרי כל זה מתחיל לקבל ממד אחר לגמרי. יכול להסתבר, שבניגוד לאותה מערכת הבנה ובניגוד להסכם חתום וכתוב, יכולה ארצות-הברית לנהוג אחרת, בחשאי ומתוך הערמה.

לכן, אדוני הוויב־ראש, אני חושב שחייבים לדון בזה. אני מבין שסגן השר הוא המשיב מטעם הממשלה. אני אומר לסגן השר שילנסקי בהערה אחרונה: לאחר שהדבר הזה פורסם, הצטרפתי לקרוא בעיתון מסוים הודעה מטעם "חוגים מדיניים". בניתיים, מסיבות של הכנסת, הדיון נדחה לשבועיים. אני חושב שאני מכיר את אותם "חוגים מדיניים", אבל לא אזהה אותם כאן. אותם חוגים ניסו להקל ראש בעניין: מה כל הרעש? בעצם לא קרה כלום. אני מציע, אדוני סגן השר, שהממשלה תקרא לסדר את אותם חוגים מדיניים, משום שהם אינם משרתים את עניינה של מדינת ישראל. צריך לברר מי הם. אני חושב שאני יודע מי הם, אבל לא אומר פה. אין משרתים את עניינה של מדינת ישראל על-ידי הקלת ראש בעניין הזה. אין לנו עניין לנסות להיות שותפים למעשה טיוח. אדרבא, לאחר מכן, באמת שמחתי ששגריר ישראל בארצות-הברית אכן הגיש תלונה והעלה את הנושא הזה. שמחתי שמזכיר הממשלה, מר מרדור, לאחר ישיבת הממשלה, אמר מה שאמר, אבל חבל שזה מתגלגל על-ידי "חוגים מדיניים" אנונימיים כאלה, אשר אומרים, בעצם, שלא קרה פה שום דבר.

אין להקל בזה ראש ואין לגשת בגישה סלחנית כזאת. אני חוזר ואומר, שזה יסוד מוסד ביחסי ישראל-ארצות-הברית, ויחסים אלה חשובים גם לנו וגם לארצות-הברית. לכן אני חושב, שהכנסת צריכה להרים את קולה. חייב להיות דיון בכנסת. אולי בוועדת החוץ והביטחון, עם מסקנות שיועברו לידיעת ארצות-הברית. על ארצות-הברית לדעת, שישראל אינה עובדת לסדר-היום על דבר כזה. הוא בנפשו, משום שהעם כולו מאוחד רובו ככולו בשלילת ארגון הטרור אש"ף. הוא איננו פרטנר לשלום. אש"ף ישלום — תרתי דסתרי הם: אש"ף והסדר — תרתי דסתרי הם. לכן אנחנו צריכים לחזק בכל תוקף ולא להרפות מהתביעה הזאת, שאנחנו עומדים עליה — שום מגע, גם לא עקיף ולא בצורה כלשהי, עם אותו ארגון מרצחים ששמו אש"ף!

הי"ד מ' כהן־אבידן:
תודה לחבר הכנסת יהודה בן-מאיר. באותו נושא — חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):
אדוני הוויב־ראש, כנסת נכבדה, אחרי בירור עם הממשל בארצות-הברית התוצל הממשל ואמר, שמה שהוא קיים — אלה לא היו מגעים, אלא רק בירורים. יידי, ד"ר ישראל אלדד, אמר לי על כך, שלפעמים גם מבירורים כאלה אפשר להיכנס להיריון. לא רק ממגעים.

ההתנצלות השנייה היתה, שהדבר נעשה כעבר; לא עכשיו, זה היה ב' 1981 וב' 1982. נכון שזה היה בעבר, אבל לצערי הרב ולדאגתי הרבה, זה גם עלול להיות בעתיד. העובדה שעכשיו זה איננו אינה סיבה לרגיעה. זה עלול לקרות שוב.

לא הייתי מודאגת כל כך מההידברות ומהמגעים של ארצות-הברית עם אש"ף, אילו מדינת ישראל היתה מנהלת את המגעים המתאימים שלה ואת ההידברות המתאימה שלה על כל הבעיות של ההתיישבות והליכונות היחידה ובשומרון. זאת ההידברות שמעניינת אותנו, אלה המגעים המתאימים בשטח, ולא כל מיני מחאות וגנינים. זה מדאיג אותי.

אתנו משא-ומתן. אני מאמין, שאנחנו יכולים להגיע להסדרים עם המלך חוסיין — — —

שבח וייס (המערך):
על מה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

על כסיס הסכמי קמפ־דייוויד. אני חוזר ואומר: כל מי שמשלה את עצמו, שאם המלך חוסיין יבוא — ב"ברכתו" של יאסר ערפאת, כנציגו של יאסר ערפאת, בהשלמתו של יאסר ערפאת — מי שמשלה את עצמו שיש סיכוי כלשהו שמדיין כזה יצא משהו, חי בעולם של דמיונות: אולי זהו עולם שכולו טוב, אבל זהו עולם שכולו דמיון. שהוא לא מעלמא דרין, לא מהעולם הזה. לעולם לא תוכל להיות שום הכנה, ולא יוכל להיות שום דבר, כל עוד הדברים יהיו קשורים לסינור של יאסר ערפאת. לכן הייתי אומר לארצות-הברית, שזה תרגיל ותו לא, ושזה אינו יכול להוביל לשום דבר. אבל אין כל ספק שיש בכך משום הפרת הסכם.

בנוסף על זה, יש לנו גם אמירה מפורשת, שלפיה החוץ הנוכחי של ארצות-הברית, מזכיר המדינה מר שולץ, מודה גם הוא בעקיפין בהפרת ההסכם. שכן מר שולץ אמר, בעדות בפני ועדת החוץ של הסנט — ואני מסכים בהחלט עם מה שהוא אמר שם — שצריך ללמוד את הלקח מכישלון המגע הזה. הוא אומר, שהלקח שיש להפיק מזה הוא, כי אין אמת בטענה, שחוזרים ומפזמים אותה, שלפיה הכול יסתדר אם רק נדבר עם אש"ף. הנה — אומר שולץ — מנין לנו שה"פומון" הזה אינו נכון? מה אמשיך לרגע אחד את קו המחשבה הזה: מה ששולץ אומר, בעצם, הוא: הנה ניסינו, נפגשנו אתם, דיברנו אתם 50 פעם באמצעות אדון מרון, והוכח שהדבר הזה הוביל ללא כלום, לא הוביל לשום דבר, ולא היה מסוגל להוביל לשום דבר.

כאשר לתוצאה ולמסקנה, אני שותף לדעתו של מזכיר המדינה. הוא צדק באלף אחוזים. אולם, הרי בכך יש משום הודאה בדבר.

שבח וייס (המערך):

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר הכנסת וייס, אינני חושב שאתה צריך להתייחס בשאנונות לעובדה, שיש כאן הודאה מכללית, בנוסח משפטי, שארצות-הברית דיברה — ולו רק בעקיפין — עם מי שהתחייבה שלא תישא ולא תיתן אתו כל עוד ישראל לא תסכים לכן. וזה טיבה של ההתחייבות של ארצות-הברית, שלא תישא ולא תיתן אתו כל עוד זה לא על דעתנו. זו ההתחייבות של ארצות-הברית. אצלנו אין "כל עוד", אצלנו זאת נקודה. אבל הרי הם לא טוענים שה"כל עוד" הזה יתקיים.

אתה יודע, חבר הכנסת וייס, שחלק די צניני מהמדיניות שלנו, מההחלטות שלנו, ממעשים שעשינו ולא עשינו, בנוי על מערכת הכנות עם ארצות-הברית. זה איננו סוד, היו הכנות עם כל הממשלות. אינני מזלזל — כפי שיש מי שמזלזל — במערכת ההכנות הללו. מערכת ההכנות והסכמים חתומים, מזכיר הסכמה ומוכריה הבנה כינינו לבין ארצות-הברית — יש להם חשיבות. בלי זה הרי אין כל אפשרות לנהל יחסים בין מדינות. אם אנחנו נעמיד סימן שאלה, יותר נכון — אם ארצות-הברית תעמיד סימן שאלה על אותן מערכות הכנות כתובות וחתומות, לאן נגיע? מה יהיה מחר, כאשר אנחנו שוקלים כל מיני דברים הקשורים למערכת הכנות? יש חשיבות רבה מאוד ליחסינו עם ארצות-הברית ולמערכת ההכנות. יש

מגעים — כדרך זו או זו עם אש"ף? — מפני שהיא רוצה להביא לידי הסכם או לכל צורה אחרת של שיתוף בינינו לבין אותה ירדן פלשתינאית.

ומה יהיה ההסכם הזה? — שוב, אנחנו נקבל הבטחות וערובות מארצות-הברית, ומה ניתן? — נכסים ממשיים. בתוך ההסכם הזה כבר יש גם הפרה שלו, בדיוק כאותו ההסכם. הם ייתנו לנו את כל הערובות ואת כל ההבטחות, ואנחנו — ואני מקווה שזה לא יקרה לעולם — ניתן להם חלקים מיהודה ומשומרון. זאת אומרת, תמורת נכסים ממשיים — עוד פעם אחת ההסכם, שהפרתו גלומה בתוכו, ושוכ מלחמה.

אנחנו עדים היום לביטול ההסכם בלבנון. גם הוא נתן נכסים ממשיים כדי לביטחוננו תמורת הבטחות וערובות. הולך ומופר — ומחר ילך ויפער יותר — ההסכם בסני. שגם הוא ההסכם של קבלת הבטחות תמורת נכסים ממשיים. עם כל ידיעתי את החשיבות של סיני ועם כל ידיעתי את החשיבות של דרום-לבנון לביטחוננו, הרי לא דרום-לבנון ולא סיני פירושה יהודה ושומרון, והם הולכים וחותרים להסכם כזה ביהודה ובשומרון.

הלוקחים ביחס למישור השלישי — עמדתנו כלפי מגעים בין תושבי הגדה לאש"ף — פה אני רוצה לומר: לדעתי, חסידיו איננו רוצה היום — ואני מדגישה היום ולא אתמול, אינני יודעת מה יהיה מחר — את "כאב הראש" של הגדה, של מה שהוא מכנה "הגדה". בכל רגע שזה מגיע למשהו קונקרטי — הוא מתחמק כך או כך. גם פה יש לי הוכחות, קבלות עקבתי אחרי כל ההתבטאויות שלו בנושא הזה.

מחמד ותד (המערק):

למשל, הציני קבלה אחת.

גאולה כהן (התחיה):

למשל, הוא אפילו אינו מדבר על הקפאת ההתנחלויות כתנאי. על זה אנחנו מדברים. יהודים אצלנו בכית מדברים על כך.

אז, בהסכם הראשון שלו עם אש"ף, עם ערפאת, הוא מצא איזו דרך שהיא להתחמק עד שישאל לא תצא מלבנון. זאת קבלה אחת. אכ"א לך הרכה קבלות. אני מבטיחה לך, כי אני עקבתי אחרי הדברים. זו הפרשנות שלי להתנהגויות שלו.

לדעתי, הוא לא רוצה ולא זקוק למה שקוראים היום "יהודה ושומרון", וגם אם נניח שהוא כן רוצה — הוא אינו יכול לבוא למשא ומתן בלי ההסכמה של ערפאת או של אש"ף.

והיום, בכל הנושא הזה, אינני סומכת על העניין של "להכביד את לב פריצה" — הנה, אסאד ציל אותנו מהעניין הזה; הם לא יבואו; ערפאת חושש לראשו ממש, כי הוא יודע מה קרה לכל מיני כאלה, שניסו ללכת לכיוון של הידברות, של פשרה, אפילו כרמאות, אפילו כשלב ראשון. היום הם קבורים שש אמות באדמה. אני לא סומכת על אלה שאומרים שאלוהים יכביד תמיד את לב פריצה, מפני שאצלנו בכית יש היום כאלה שמאוד מאוד מקילים את לב פריצה. הם עושים הכול כדי להקל עליו, ולא לזהם גם "נשבר", הוא יכול להישבר פעם, נמאס לו לעזור כל הזמן.

רוני מילוא (הליכוד):

הם חושבים שהם עושים את זה כדי להקל עלינו, אבל הם מכבידים את לבו.

גאולה כהן (התחיה):

גם זה יכול להיות נכון.

שלושה לקחים בנושא של הפרת ההסכם. שהפתיע כל כך את מדינת ישראל וגם את ידידי חבר הכנסת יהודה בן-מאיר: ראשית — הוא הופתע, כאילו זו הפעם הראשונה שמפרס הסכמים. שנית — הוא הופתע מכך שארצות-הברית מפירה הסכמים. שלישית — הוא הופתע מכך שארצות-הברית מפירה הסכמים שיש לה אתנו.

זאת לא היתה הפעם הראשונה, ואין לי ספק שזאת לא תהיה הפעם האחרונה. אבל מה הלקח? הלקח הוא בשלושה מישורים. במישור הראשון — מהו ההסכם? במישור השני — יחסנו אל ארצות-הברית, או יותר נכון — יחסה אלינו: המישור השלישי — המדיניות שלנו ביחס למגעים בין תושבי הגדה — ואני מחייסת עכשיו לתושבים הערבים של יהודה ושומרון — לאש"ף. בשלושה המישורים האלה אנחנו צריכים ללמוד לקחים ממה שקרה.

בנושא של ההסכם. הלקח הוא שההפרה של ההסכם הזה היתה גלומה בתוכו. כל ההסכם שבנוי כך, שצד אחד בו מקבל הבטחות והצד השני מקבל נכסים ממשיים — מוכרח להיות מופר. זה טבעו של ההסכם כזה. מה קיבלנו תמורת ההבטחה? מה אנחנו קיבלנו תמורת ההבטחה שארצות-הברית הבטיחה לנו, שהיא לא תחייס מגעים עם אש"ף אלא אם כן וכו' וכו'? — אנו נסוגנו, והם קיבלו חתיכת שטח בסני, מה שקרוי הסדרי הביניים. אנחנו — הבטחות; הם — נכסים ממשיים. מה יזיק להם אם עכשיו הם יפירו את ההסכם? הנכסים כבר בידיהם. להיפך, זה מגרה אותם, הם כבר לקחו את שלהם. אלה הם לקחים לכל ההסכם שבנוי בצורה כזאת. לצערי הרב, כל הסכמי קמפ-דייוויד בנייים כך. מצד אחד — הבטחות, שלום לנצח. אנחנו רואים איך הוא הולך ומופר — והוא יופר, הוא מוכרח להיות מופר. אבל אנחנו קיבלנו הבטחות לשלום, והם קיבלו את כל סיני בשלמותו. זה יפה, זה כתוב. ההפרה הזאת באותיות קטנות או בין השיטין כתובה בתוך תוכו של ההסכם. זה לקח אחד.

ביחס למדיניות ארצות-הברית — פעם אחת צריך ללמוד את הלקח. שאתנו חייבים ללמוד אותו מהרבה התנהגויות אחרות של ארצות-הברית. בעצם ארצות-הברית רוצה להתחזר אותנו פלוס-מינוס לנבולות 1967. זה הקו ששולט בממשל, ולא מהיום. גם לפני 1967 היה קו דומה לזה, בשנים 1947—1948. היום כל החוכמה הגדולה של משרדי החוץ למיניהם היא לנגן על הגיממה: איך רוצים להקים מדינה פלשתינאית, הרי היא תהיה בהשפעה סובייטית. ההשפעה של זה הפוכה בדיוק. היום ארצות-הברית אומרת: אני אקים מדינה שלי — אש"ף עוזר לה — שתהיה בהשפעה שלי, של המערב. למה לא? היא מוכרחה, מהשמים, להיות בהשפעה סובייטית? — אז מהר מהר אני אעשה כל מה שאני יכולה כדי שהיא תהיה בהשפעה שלי, של המערב. לזה חותרת היום ארצות-הברית.

אני זוכרת שעמדו כאן על הבמה ורצו לשכנע גם את הכית הזה, וגם את ארצות-הברית, ואמר: הנה, ירו, התחתים ירו משם גפנים "אדומים", אם כן, הם לא יהיו "אדומים". היום היא מספקת גם לירדן — ירדן שאש"ף מאתורה — טילים שצבעם איננו אדום.

אינני אומרת שמאחר שזו הנטייה בארצות-הברית צריך להיכנע לה. להיפך, אני אומרת שצריך להיאבק, אינני אומרת מראש שאי-אפשר שהדברים ישתנו. גם את זה אינני אומרת. אני אומרת שהם יכולים להשתנות. אבל אני אומרת שהיום הם לא ישתנו. הם כאלה, ב"זיווגים" כאלה או כאלה.

מה אנחנו צריכים ללמוד מזה בקשר לנושא שלנו? למה חותרת ארצות-הברית היום? ולמה יש מגעים — ויהיו לה

ואני רוצה לשאול: יושבים בכתייהסוהר הרבה ערכים מתושבי הגדה בגלל מגע עם אש"ף.

שבח וייס (המערך):
לא רק מגע.

גאולה כהן (התחיה):
עכשיו יושבים רבים בגלל הצו של הממשל שאוסר מגעים עם אש"ף.

שבח וייס (המערך):
צריך להכניס — —

גאולה כהן (התחיה):
אני שואלת. אינני אומרת לך להכניס. אולי צריך להוציא. תחליט, או חוציא את אלה מבתי-הסוהר או תכניס גם את אלה. אחת מהשתיים — או שיש פה חוק ויש שוויון בפני החוק או לא. מה האופיה והאיפה הזאת?

"לקדם", "למצות", שמעתי כיטוי של אחד מאנשי הממשל: זאת אומרת, אולי הם ימצו את כל האפשרויות המדיניות, אולי הם יראו עד כמה אין לדבר עם אש"ף. עם זה הם באו? הם באו כרגיל עם האשמה יותר גדולה על ישראל, שישראל היא אשמה יותר.

ראש הממשלה מר שמיר אמר בצדק לחוסיין: אתה רוצה לדבר? — לא עם ערפאת: אתנו, בבקשה. ואני אומרת: בבקשה, יש על מה לדבר עם חוסיין. לא על האוטונומיה, אבל אם הממשלה, שערין מאמינה בהסכם האוטונומיה, רוצה לדבר על האוטונומיה על בסיס הסכמי קמפ-דייוויד, זה צריך להיות מקובל גם על הצד השני לפני שהוא בא למשא-ומתן. ולא חס וחלילה לדבר על ההתחליות. גם הממשלה מתנגדת לזה, שההתחליות יהיו הנושא לדיון.

חמש שנים עברו מאז הסכם האוטונומיה. גם לממשלה שהסכימה להסכמי קמפ-דייוויד — ושמענו קודם מפי ראש הממשלה מי טורפד את שיחות האוטונומיה, ואני אומרת: ברוך השם שהן טורפדו — יש כל הזכות הלגיטימית לומר, ובעניין זה אסור לנו בשום פנים ואופן לחכות רגע נוסף: אחם לא באתם למשא-ומתן, אנתנו נכזב עם חוקי ישראל ליהודה ולשומרון ונחיל אותם שם.

על מה כן צריך לדבר עם חוסיין? לגבי חוסיין צריך לנקוט מדיניות של הרחעה והסכם כזה שבו נבטיח לו, שאנתנו לא ניגע בירדן, אף שזה שלושה רבעים של ארץ-ישראל. שישב שם בשקט. אבל אם לא ישב שם בשקט, הוא יפסיד נכסים לאומיים. הוא יפסיד נכסים ממשיים. זה ההסכם שצריך לעשות אתו פעם אחת, לשם שנינו. כאשר אנו נאמר לו: הבטחות על שלום וערובות לשלום ניתן, אבל אם תצא למלחמת-השמד על מדינת ישראל, ואם אנתנו נדרוף אותך במלחמת הגנה, ננצח אותך ונגיע אל מעבר לירדן, לא נבוא לשם כורים — זה יקדם את השלום הרבה יותר מכל הסכם אחר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לבתבת הכנסת גאולה כהן. ישיב על שתי ההצעות סגן השר שילנסקי.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדיניותה של ממשלת ישראל, של זו כמו של קודמתה, היתה ותהיה שאין ישראל מקיימת כל מגע שהוא עם ארגון המרצחים המחקרא אש"ף, ואין ארגון זה יכול להיות שותף למשא-ומתן על הסדר מדיני באזורנו. בדבר תשובתי אתייחס רק לנושא זה, ולא לנושאים

שבח וייס (המערך):
לכו של מי?

רונן מילוא (הליכוד):
לכו של מובארכ, למשל.

גאולה כהן (התחיה):
כאמור, לא סומכים על זה.

וראי שאיננו יכולים למנוע דיבורים בין מובארכ לבין אש"ף. איננו יכולים למנוע דיבורים בין ארצות-הברית לבין אש"ף. אנתנו יכולים להיאבק, למחות, לנסות, אבל לא למנוע. זה לא תלוי-רק בנו. גם איננו יכולים למנוע דיבורים והדברויות בין חוסיין לבין אש"ף. אבל ודאי שאנתנו יכולים שלא לעודד, לא רק שלא להרשות, אנתנו יכולים בוודאי שלא לעודד דיבורים בין תושבי יהודה ושומרון הערכים לבין אש"ף. לדעתי, בנושא הזה יש הידרדרות. היתה מדיניות שמנעה — אי-אפשר למנוע לגמרי — או לפחות ניסתה לסתום את כל החללים, את כל האפשרויות שיעודדו את זה, שיאפשרו את זה. והנה היום יש בנושא הזה נסיגה והידרדרות.

לצערי הרב, הידרדרות לא מתחילה ביום אחד. לכן אני פונה אל הממשלה ומעירה את תשומת לבך בנושא הזה של יציאת 31, כדי שהיא תעצור את הדבר הזה כעוד מועד, כי היום זה "נמצא על הגדר" — כן עוררנו, לא עוררנו. היום האלה יצאו, האם לא יצאו בידעת הממשלה? אמר משה שרון, יועץ מתאם השטחים — שמעתי אותו בטלוויזיה הערבית: איננו מעודדים פעילות פוליטית פה, אבל שם, בירדן — הם אורחים ירדנים, ראשית כול, הפטיציה לחוסיין ולערפאת נחתמה פה ולא שם, והיא פטיציה פוליטית מובהקת. היא נחתמה כאן, ביהודה ובשומרון, וידעו עליה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
היתה פליטת פה בביטוי "השטחים".

היו"ר מ' כהן-אבידב:
היו הרבה פליטות פה — "שטחים", "גדה".

גאולה כהן (התחיה):
אתה יודע, לא אכפת לי, קרא להם "שטחים", ובלכד שיישארו אצלנו: ושהם יקראו להם כפי שהם רוצים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
גם "גדה" היא פליטת פה.

גאולה כהן (התחיה):
אני מסכימה ומקבלת את התיקון שלך. כל החיים שרתי מה שיוכינסקי שר, "שתי גדות לירדן, זו שלנו זו גם כן". תמיד קראו לזה "גדה", כשבילי זו איננה מלה פסולה.

מה זה "פה", מעבר לזה שפה כבר נעשתה הפטיציה הפוליטית? מה זה "שם", אם מדיניות ירדן היום, שלגיטימי שהם יוכלו לפעול בה, היא מדיניות של דיבורים עם אש"ף? היא מדיניות שנוגדת לא רק את המדיניות של הממשלה הזאת, ממשלת הליכוד, הלוו גם המערך אינו רוצה לעודד את חוסיין לדבר עם אש"ף, לפחות לפי ההצהרות שלו. מה שיש לו בבטן, זה אינני יודעת. שמענו את השאלה של חבר הכנסת שבח וייס קודם: ואם המגעים האלה יולידו בסופו של דבר משא-ומתן? אלה שרוצים במשא-ומתן, אולי כל האמצעים לכן כשרים. אבל בינתיים, חבר הכנסת שבח וייס, עד להודעה חדשה, גם המערך אינו רואה באש"ף פרטנר לגיטימי, ולא רק לנו. הדבר החמור בעניין זה הוא, שיש פה לגיטימציה גם על-ידי מחלל של אמירת "לא".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע שלא להעביר
לועדה את ההצעות, אלא להסיר אותן מסדר-היום.

אני רוצה להגיד, שלמרות הכישלון החרוץ בלבנון, גם של
ארצות-הברית וגם של ממשלת הליכוד, חוזרים פה על אותן
פראזות ריקות, דוגמות, קונצפציות, מלים ריקות, אשר הביאו
לאסון בלבנון. לא לומדים לקח, גם ראש הממשלה שדיבר
קודם, על גאולה כהן ו"התחיה" אין מה לדבר, וגם מי שהיה
קודם סגן שר החוץ.

חברי הכנסת, אש"ף הוא ארגון של העם הערבי הפלשתיני
בן למעלה מ-4 מיליוני נפש, והוא קיים אחר מלחמת לבנון.
שעור לא נגמרה, כמו לפני מלחמת לבנון. העם הפלשתיני חי
וקיים ואש"ף חי וקיים. עכשיו שוב אומרים שאש"ף זה
טומאה. לא כן הדברים. אולי יש באש"ף טמאים, אבל אש"ף,
כארגון המייצג הבלעדי גם היום של העם הערבי הפלשתיני,
הוא גוף מייצג של עם רחב סבל. במשך 35 שנה עמל פליטים.
איך אנחנו מדברים כאן? מרצחים, מרצחים. זה מזכיר את בגין
שדיבר על חיות דורגליות והביא לאן שהביא את לבנון. זה
עם, נתייחס אליו בכבוד, נכיר הדדית בזכויות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אש"ף הם הרוצחים, לא העם. אתה מסלף. אש"ף הוא
ארגון רוצחים. גם היום הם רצחו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בכיתו של חבל לא חזר על חבל. מה שאתם עשיתם
בלבנון! עשרות אלפי הרוגים ופצועים, רובם ככולם נשים,
ילדים, זקנים וטף. מוטב שאתם לא תדברו על הנושא הזה. וגם
הקורבנות שלנו, למה הלכו כמעט 600 בחורים? והיו לנו
למעלה מ-3,000 פצועים. אתם מדברים? בכיתו של חבליו אל
תדברו על חבל. צריך לדבר לעניין, מה קורה פה, כיצד לצאת
מהכוח הזה של הדם והקורבנות.

בפברואר של השנה שעברה היתה מועצה לאומית של
אש"ף ונתקבלו החלטות מדיניות. ההחלטות המדיניות הן
מפורשות. הן אומרות, שהמועצה מקבלת את תוכנית פס של
הפסקת הערבינות ואת תוכנית-ברנדנבורג הסובייטית לתפוז
הסכסוך במזרח התיכון. משמעות הדבר היא הקמת מדינה
פלשתינאית בגדה וברצועה בצד מדינת ישראל, ולא במקומה.
בגבולות 1967. אתם יכולים להסכים או לא להסכים, אבל לומר
כפי שאמר ראש הממשלה — ואחר כך חזרו על כך פה שני
חברי הכנסת — שאש"ף הוא הניגוד הגמור לשלום? זה כוזב.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
הוא הניגוד הגמור, ההיפך הגמור לשלום.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כוזב. אתם הניגוד הגמור לשלום. אתם רוצים את
ארץ-ישראל השלמה. למטרד זו ארגונם של מלחמת לבנון עם
האמריקנים. אתם אינכם רוצים בשלום. לו הייתם מסכימים
לשלום, לו רציתם בכך שהעם הערבי ואש"ף יכירו במדינת
ישראל ריבונית, עצמאית, בטוחה, בגבולות 1967, ואתם תכירו
באותו זמן במדינה פלשתינאית עצמאית — אזי שלום יוכל
היה לכוח. עם אש"ף, עם ירדן, עם כל המדינות הערביות
השכנות, מה שמונע שלום הוא המדיניות של הממשלה
ותוכנית רייגן. האוסרת במפורש הקמת מדינה פלשתינאית, וכן
העם הפלשתינאי. בלי הכרה הדדית בזכויות, בשתי מדינות
לשני העמים, יהיו רק דם ודמעות, שכול ויתמות.

לכן אנחנו מציעים להסיר את ההצעות האלו מסדר-היום.

הנלווים שהועלו, כי אני חושב שכל נושא נוסף שהועלה
על-ידי חברי וידיד, חבר הכנסת יהודה בן-מאיר, ועל-ידי
חברתי, חברת הכנסת גאולה כהן, מצריך דיון בפני עצמו.

רוני מילוא (הליכוד):
לפני שאתה ממשיך, האם אפשר לקבל הבהרה? היתה
הודעה של שר הביטחון לשעבר אריק שרון, כאילו יש הסכם
שבשתיקה בין ישראל לארצות-הברית על הקפאת ההתנחלויות
ביהודה ובשומרון. האם זה נכון או לא? האם זה אמת או שקר?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
בהתאם למיטב ידיעתי — ואני, כמובן, התעניינתי בנושא
הזה — לא רק שאין הסכם כזה, אלא שעל דעת ממשלת
ישראל, ועל דעת הרוב של ממשלת ישראל, לא עולה אפילו
הרהור קל שבקלים שיכול דבר כזה להיעשות. ראש הממשלה
הודיע והצהיר — שמעתי כמו-אוזני יוצא מפיו — שאנו
נמשיך להתנהל וליישב את ארץ-ישראל.

מיכאל ברזילה (המערך):
מה על דברי שרון? שרון לא דיבר אמת?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר ישראל טענה, עוד
לפני שנים רבות, כי חברי הארגון הזה הם רוצחי נשים וילדים
חסרי מצפון וחסרי מעצור מוסרי, היו מדינות רבות בעולם,
שטענו כי ישראל מגוימה בחששותיה. ואולם, מכול הטרור
השוטף את המערב בשנים האחרונות הגביר את התחושה
בקרב מדינות רבות בעולם, כי כל ניסיון לחת לגיטימציה
לטרור רק מגביר את תיאבונם הבלתי-יגדל של הטרור.
מדינאים וחוקרים אחד מדברים כיום על "עידן הטרור",
שאש"ף הוא מולידו, ועל היותו סכנה של ממש למערב כולו.
מבית-מדרשו של אש"ף נפרסה רשת עולמית של ארגוני חבלה
וטרור, והדמוקרטיה המערבית לומדות אף הן על בשרן את
לקחיו של טרור זה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ממשלת ישראל הבהירה
את עמדתה לגבי הארגון המתקרא אש"ף השכם והערכ. אנו
שכנענו גם את הממשל של ארצות-הברית, שאין לקיים מגעים
עם אש"ף, ואומנם, ארצות-הברית, חתמה, עוד בעת הסכמי
ההפדרה בסיני, על מסמך-הכנה, שלא תחקיר כל מגע עם אש"ף
בהעדר הכרה מצדו בזכות קיומה של מדינת ישראל ובתוקפה
של החלטת האומות המאוחדות 242.

לאחרונה, משפורסמו בכלי התקשורת בארצות-הברית
הידיעות בדבר מגעים לכאורה בין נציגי הממשל לבין אש"ף,
פנה משרד החוץ שלנו ובקש הבהרות. התברר כי דרגים
נמוכים בממשל האמריקני קיימו מגעים עקיפים, אך הוסבר
שהם נועדו אך ורק לכרר את עמדת הארגון באשר לתנאים
הנ"ל. ההסבר הזה לא יכול היה לספק אותנו, וממשלת ישראל
מחתה על כך בפני הדרגים המתאימים בממשל האמריקני.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדינת ישראל מקיימת
עם ארצות-הברית יחסי ידידות, גם אם יש בהם לא אחת
גילויים של חילוקי דעות. מדיניות ישראל לגבי הארגון
המתקרא אש"ף ברורה וידועה. ארצות-הברית קיבלה על
עצמה התחייבות בנושא זה, ואנו מצפים שתדבק בה בלא סייג,
כי רק בדרך זאת נוכל לקיים את הסיכוי לחידוש תהליך השלום.

אדוני היושב-ראש, לאור חשיבות הנושא שהתעורר פה,
אני מציע להעביר אותו לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היורר מ' כהן-אביב:
תודה לסגן השר שילנסקי. הצעה אחרת לגבי הצעתו של
חבר הכנסת בן-מאיר — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

לרבות חברי הכנסת שדיברו. אז מה האלטרנטיבה שאתם מציעים? לו הייתם באים ומציעים אלטרנטיבה מדינית כלשהי, פתרון ממשי כלשהו. ייתכן שהייתם זוכים לאיזו הקשכה.

אנו מייצעים לממשלה להכיר, מעשית, בזכויותו הלגיטימיות של העם הערבי הפלשתינאי, לכבד את ההסכם עם מצרים. לכן אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן מסדר-היום.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת מחמד ותד.

חבר הכנסת יהודה כהן-מאיר, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

יהודה כהן-מאיר (חזית דתית לאומית):
כן, אדוני היושב-ראש.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
חברת הכנסת גאולה כהן, האם את מסכימה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון?

גאולה כהן (התחיה):
כן.

מחמד ותד (המערק):
אני מבקש להפריד בהצבעה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
וראי שנפריד, ואעמיד הצעה אחת מול רעותה.

מי בעד העברת הנושא של חבר הכנסת יהודה כהן-מאיר לוועדה — יריס ידו; מי בעד שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — יריס ידו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדת החוץ והביטחון — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת יי כהן-מאיר לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
אנו עוברים להצבעה על הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן. מי בעד העברת הנושא לוועדה — יריס ידו; מי בעד שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — יריס ידו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדת החוץ והביטחון — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת
הכנסת ג' כהן לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר. הצעה אחרת לגבי הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן — לחבר הכנסת מחמד ותד.

מחמד ותד (המערק):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מוצא ניגוד בין דבריו של חבר הכנסת כהן-מאיר לבין דבריה של חברת הכנסת גאולה כהן. על אף שהכותרת היא אחת. עיקר הטיעון של חבר הכנסת כהן-מאיר הוא הדבקות בהסכמים ובהתחייבויות, ואילו בדבריה של חברת הכנסת גאולה כהן דבק הזלזול בערכם של הסכמים וההתחייבויות. היא אף הרחיקה לכת והעלתה מחדש את התביעה שלה לבטל את הסכם קמפ-דייוויד ואולי אפילו לחזור לסיני, ולא להסתפק בכך שההסכם עם ממשלת לכנון התמוטט אלא למוטט גם את ההסכם עם מצרים.

חברת הכנסת גאולה כהן תוהה על כך, שכאילו הפרטנרים של מדינת ישראל אינם מכבדים הסכמים. היא שוכחת, שהסכמים הבנויים על חול סופם להתמוטט. וההתחייבות האמריקנית, חבר הכנסת כהן-מאיר, לא היחה, כנראה, בנויה על יסודות בריאים. מה גם ממשלת ישראל — שאתה תומך בה והיית חבר בה — איננה מגלה עמדה עקבית בנושא הזה, כאילו שזיכרונם של אנשים, משקיפים, אורחים, דיפלומטים, הוא קצר מאוד. רק לפני 22-23 חודשים, אותו אמריקני, שהזכרת אותו ומנית את מספר הפגישות שלו עם אנשי אש"ף, תיווך והשיג הפסקת אש בצפון לפני מבצע של"ג.

יהודה כהן-מאיר (חזית דתית לאומית):
זה היה חביב. וזה — — —

מחמד ותד (המערק):
זה היה חביב וזה — זה. העיקר השם? העיקר הוא את מי הוא מייצג. ואתם הסכמתם לזה. לא רק זאת, אלא גם אזרחי ישראל תיווכו בין ישראל לבין אש"ף בנושא חילופי השבויים. וכפי שהתיווך ההוא היה פיקוח נפש, גם עכשיו כל ניסיון להביא ליותר הירבבות בין פלשתינאים לבין ישראל הוא כבחינת פיקוח נפש. ממה נפשך? לאורח ישראלי מותר להיפגש, לאורח ולמנהיג מן הגדה מותר להיפגש, אבל לנציג ממשלת ארצות-הברית אסור להיפגש, אולי אסור לו אפילו להיפגש עם אזרח ארצות-הברית הפלשתינאי ואליד אלי-חלדי, למשל, שגם הוא חבר במועצה הלאומית של אש"ף?

יהודה כהן-מאיר (חזית דתית לאומית):
לאש"ף אין מה — — —

מחמד ותד (המערק):
אם כן, איך אפשר לבנות את הדבר הזה?

אבל, פאקט, אתה תאסור על נציגי ממשלת ארצות-הברית להיפגש עם אזרחי ארצות-הברית? איך תעשה את זה? אינני מבין את ההיגיון שבתפיסה הזאת, והרי המטרה היא להביא, בהדרגה, בכל כוח אפשרי, ליותר הירבבות בין פלשתינאים לבין ישראלים ובין העם הפלשתינאי לבין מדינת ישראל. כל עוד זה איננו מחייב, כוודאי הוא לא יחייב את הממשלה הזאת למעשים ממשיים כלשהם, ואינני מבין על מה הזעקה.

אנחנו דוחים, כמובן, כל אידיאולוגיה החותרת לבטל את עצמותה של מדינת ישראל ולא חשוב מנין היא תבוא, אבל באותה מידה אנחנו דוחים ומנגים כל התנכרות לזכויות הלגיטימיות של העם הערבי הפלשתינאי, כפי שחתמתם עליהן בקמפ-דייוויד. — אנחנו לא המצאנו את המלה הזאת — והסכמי קמפ-דייוויד זכו לתמיכת רוב רובו של הכית הזה.

ו. הצעה לסדר-היום ניסיונות בממשל בארצות-הברית להכשיל את הצעת הסנטור מויניהן להכיר בירושלים כבירת ישראל

עלידי חבר הקונגרס טום לטוס מקליפורניה, H.R.4365. בימים אלה הכריזו חברי כית-הנבחרים טום לטוס וכן גילמן, כי הגיעה השעה שארצות-הברית תתכן את העול שנועשה לישראל בעבר על-ידי הממשלים הקודמים, שסירבו להעביר את השגרירות האמריקנית בישראל לירושלים ולהכיר בה כבירת ישראל. לכל אומה — כך אמרו הסנטורים — יש הזכות לקבוע את מקום בירתה. ובימים אלה ממש, ב-23 בפברואר 1984, החל הדיון הראשון במסגרת שמיעת עדויות בהצעת הסנטור מויניהן בוועדת החוץ של הסנט.

ומה אומרים ירידי ישראל, כמו ג'ורג' שולץ מזכיר המדינה, בעדותם בפני ועדת החוץ? — ירושלים היא עיר שנכבשה על-ידי ישראל ב-1967: יש להבטיח כי מעור השטחים שנכבשו יוכרע במשאומות. ואילו הממונה על ענייני המזרח התיכון ומשרד החוץ האמריקני, מר ריצ'רד מרפי, טען קודם לכן, כי להעברת השגרירות האמריקנית לירושלים תהיה השפעה הרסנית על יחסי ארצות-הברית עם מדינות ערב.

חברי הכנסת, חשוב לציון, כי בפני ועדת החוץ של הסנט הופיעו עד עתה ארבעה אנשי דת נוצרים: נציג "השגרירות הנוצרית", נציג "הרוח המוסרי", נציגת הארגון של הנזירות הקתוליות ונציג מועצת המנהיגות הנוצרית. מלבדם הופיע גם מר קנת ביאלקין, נציג הארגונים היהודיים — כל אלה צידדו בהצעתו של הסנטור מויניהן להעתיק את השגרירות האמריקנית מתל-אביב לירושלים.

חברי הכנסת, כראי לציון ולהבליט כמה נקודות, שבאו לידי ביטוי בהצעתו של הסנטור מויניהן, אשר בלשון המעטה אפשר לכתותן כנקודות "מזוורות". במדרך הטלפון של מחלקת המדינה מופיעה רשימת נציגויות של ארצות-הברית בחוץ-לארץ. המעיין במדרך מגלה את הרשימה הכאה של מדינות: אירלנד, ישראל, אייבורי, ג'מייקה, יפן, ירושלים וירדן. מול שמה של כל מדינה מופיעות כל נציגויות ארצות-הברית באותה מדינה. וכך ימצא המעיין, כי באירלנד קיימת נציגות בדבלין, בישראל — כתל-אביב ובירושלים, באותה מדינה, על-פי המדרך, יש גם נציגות הנקראת "ירושלים".

יצחק זיגור (הליכוד):

זה טוב מאוד, יהיו לנו שני קולות באו"ם.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

כן, זה רעיון לא רע.

עיוות זה בהפרדה בין ירושלים לישראל מופיע גם במדריכים אחרים של מחלקת המדינה. חברי הכנסת, נפלאו ממני דרכיה של ידידתנו הגדולה ארצות-הברית. היא התחייבה שלא לרבו עם אשף — והיא מדברת אנו; היא חתמה על הסכם עם ישראל ועם הנשיא ג'מאיל — והיא מחקה בהתנהגותה הבלתי-אמינה את חתימתה ודחפה את ג'מאיל לידי סוריה ואסאד, תוך כדי קבלת סטירת לחי מצלצלת ומהדהדת מהים התיכון ועד האוקיינוס האטלנטי. שוב הוכח בפעם המיידית-כמה איה "נמר של נייר" היא המדינה הגדולה והמוקרטית הזאת. בהצהרותיה ובהתנהגותה גורמת ארצות-הברית עוול לתרמיתה ולאמון בה — מחד-גיסא, ומאידך-גיסא — כמו במקרה שלפנינו, מועדרת את ארבי ישראל. הואיל והסירבו להעביר השגרירות לירושלים והמלים הנלוות להסבר צעד זה הן הצהרת מדיניות.

היור מ' כהן-אביב:

אנו עוברים לסעיף הבא, הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת פנחס גולדשטיין: ניסיונות בממשל בארצות-הברית להכשיל את הצעת הסנטור מויניהן להכיר בירושלים כבירת ישראל.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני-היושבי-ראש, חברי הכנסת, בשנת 1790 החליט והכריז הקונגרס של ארצות-הברית של אמריקה, כי וושינגטון היא בירתה של ארצות-הברית. זה אירע לפני 190 שנה. כל ילד או נער, יהודים בישראל או בפזורה, מתחנכים מיום הולדתו, כי ירושלים היא בירתה הנצחית של העם היהודי, עם ישראל ומדינת ישראל. שבעות הנצח של יהודי באשר הוא יהודי ובאשר הוא שם — "אם אשכחן ירושלים תשכח ימיני" — היא השבועה אשר נשבע כל יהודי זה 1,900 שנה בבבל ובצנעא, בפריס, בוורלנה ובמדריד, בירושלים ובוושינגטון. כי זו בירת הנצח, אין זולתה, אין בלחה, והשבועה מסתיימת כך: "חרבך לשוני להכי אם לא אוכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

חברי הכנסת, בכנסת ישראל, הפרלמנט של מדינתנו הצעירה, בביתנו הנצחית בארץ-ישראל, עומדים אנו ומכריזים באוזני מדינות העולם, באוזני שונאינו ובאוזני ידידנו, וראשית לכול באוזני תושבי ארצות-הברית של אמריקה: ירושלים היא בירת ישראל, בירתנו אלפי שנים, לב לב של האומה ושל העם היהודי באשר הוא. היא ורק היא הייתה ותהיה בירתו של העם היהודי: עיר שלעולם לא נעובדה, עיר שחבריה לה יחידיו ושלעולם לא תחולק עוד — עיר הנצח, ירושלים.

ניתנת האמת להיאמר, ויש להדגישה באוזני אומות העולם, שלגבי המקומות הקדושים הוריעה ממשלת ישראל עוד ב-1967, בתקופת ממשלת הליכוד הלאומי, ופעמים מספר לאחר מכן, כי אין מדינת ישראל תוכעת שיפוט בלעדי ואחריות יוניטארית במקומות הקדושים לנצרות ולאסלאם. למיטב ידיעתי, אין חולקים על נקודה זו בכנסת ישראל גם היום, על אף, וזאת כדאי להזכיר, שירושלים נזכרת בתנ"ך 656 פעמים, ואילו בקוראן אין היא נזכרת כלל, דבר המוכיח את זיקתנו שלנו לירושלים אלפי שנים, בעוד אהבת אחרים לירושלים היא צעירה לימים.

חברי הכנסת, אנו לא נקבע לשום מדינה בעולם מהי בירתה, ולנו הזכות המלאה לגזור גזירה שווה ולדרוש מאומות העולם שלא יתערבו ולי קבעו לנו איזו היא בירתנו. זכות מלאה יש לנו הולות תביעה לגיטימית זו גם מהטובה שבדידותינו. ארצות-הברית של אמריקה, שבירתה — וושינגטון.

חברי הכנסת, ב-31 באוקטובר 1983 הגיש הסנטור דניאל מויניהן מניו-יורק, הזכור לנו לטוב עוד מהחוקפה שבה שירת את ארצו כשגריר באו"ם, הצעת חוק שכינה 2031-ד — הקוראת להעברת שגרירות ארצות-הברית בישראל לירושלים וחייב השגריר האמריקני סמאל לואיס לקבוע את משכנו בירושלים, בירת ישראל, במקום ברחוב הירקון כתל-אביב. כ-30 סנטורים מהמפלגה הרפובליקנית ומהמפלגה הדמוקרטית הצטרפו עד היום להצעת חוק זו. במקביל, הוגשה ב-10 בנובמבר 1983 הצעה וזהה לכית-הנבחרים של הקונגרס,

כשביל ישראל, הנושא של העברת שגרירות ארצות-הברית לירושלים אינו מצוי במקום גבוה ברשימת הקדימויות.

חברי הכנסת, באתי היום לומר באוזני אנשי מחלקת המדינה, האדונים מרפי, שולץ והנשיא רייגן, שהם ידידי ישראל, וכן לידידי ישראל תום לינטוס, בן גילמן ודניאל מוינין ולשאר ידידי ישראל אשר נבכעה בווישינגטון; כי ירושלים היא בראש דאגותינו, ירושלים היא בירתנו, ואין אמת בדברי נציג מחלקת המדינה, שאין ירושלים בראש מעיינו ובראש דאגותינו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לציין, כי במשאל דעת קהל בארצות-הברית — לדוגמה, משאל הארס, שבו נתבקשו המוראיינים לחוות דעתם על שלוש אופציות לעתיד ירושלים: שליטה ישראלית על ירושלים מאוחדת, כינאוס ירושלים או חלוקתה מחדש על העיר לשליטה ערבית על מורחה — תמכו 63% בשליטה ישראלית על ירושלים מאוחדת. במשאל אחר, משאל ינקולביץ, נשאלו תושבי ארצות-הברית האם לישאל הזכות לקבוע את ירושלים כבירתה. 48% מהם צידדו בזכותה של ישראל לקבוע שכירתה לירושלים, לעומת 17% שלא סברו כך.

כאן המקום להזכיר, כי וולטר מונדייל, המתחרה על מועמדות הדמוקרטים לנשיאות, הצהיר כי "המדינה היחידה עלי אדמות שעמה יש לארצות-הברית יחסים, ואשר שגרירותה איננה ממוקמת בעיר הכירה של אותה מדינה, היא ישראל". מונדייל הוסיף, כי יש להעביר את שגרירות ארצות-הברית לירושלים, ולהיות חלק ממנה כעיר בירה.

כמו כן, ברצוני להוסיף ולהזכיר, כי המפלגה הדמוקרטית כללה במצע שלה קריאה מפורשת להעברת השגרירות האמריקנית מתל-אביב לירושלים. אני מתחייס למצע משנת 1976.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ירושלים היא בירת ישראל, העיר, שחבורה לה יחדיו, ירושלים היא ערש ההיסטוריה היהודית ובסיסה המקורי של הציונות. ירושלים היא לב לבה של ארץ-ישראל ושל יהדות העולם. גם אייטסכמתה של ארצות-הברית להעתיק את שגרירותה מתל-אביב לירושלים איננה יכולה לשנות את העובדה ואת האמת הזאת, על אף שאי-ההתקפה גורמת לכילון צער וכאב, משום שהיחס וההתייחסות האלה באים עלינו דווקא מהידידה הגדולה של ישראל.

היום אנו אומרים לידידנו בווישינגטון, והם רבים: קבלו את הצעתם של הסנטור מוינין ושל חבר בית-הנבחרים תום לינטוס. תקנו את העוול שגרמתם לישראל, שהיא המדינה היחידה שבה אין שגרירות ארצות-הברית שוכנת בכירה. ווישינגטון בירתכם איננה יכולה להיות עניין למשא-ומתן. איש אינו מציע זאת, ובטחון שאילו היה מישור מציע זאת, הייתם מגיבים בזעם ובחראף על החוצפה ועוות-המצב של המציע. לכן, עליכם להכין ולדעת, כי גם בירתה של ישראל איננה נתונה למקח-וממכר, לא לדין ולא למשא-ומתן. זאת היא בירת הנצח שלנו, וכך תישאר לעולמי עד. משישכח העולם, אם ישכח, מהי בירתכם — לעולם לא יוכל לשכוח מהי בירתנו. ירושלים היא בירת ישראל לעולם ולעולמי עד. לכן פניית אליכם: חשבו שוב, שנו את מדיניותכם והעבירו את שגרירותכם לבירתנו, כנהוג בין מדינות. ירושלים לא תחולק לעולם. אתמול גם אתם אמרתם כך, וכך נאמר, ואולי בצורה ברורה יותר, בתקופתם של נשיאים קודמים. הירושלים לעולם תישאר בירתנו, ולכן רצוי לבצע את ההעברה כמהרה. ייתכן שבחוקפה הראשונה היו התנגדויות ואימונים, אך כעבור זמן מה יישכח הדבר.

לא נשכח היום גם את הצהרת דוכר מחלקת המדינה בקשר לירושלים באוגוסט 1983, שעה שהצהיר, כי "מדיניות ארצות-הברית בקשר לירושלים היתה ונשארה עקבית במשך 30 שנה, וכי ממשלתו מעולם לא הכירה בירושלים כבירת ישראל".

אולם, חברי הכנסת, מדי פעם בפעם אנו נאלצים, כנראה, להתגלגל לשיטת הדיפלומטיה האמריקנית המדברת בכפף-לשון. הכול כהתאם למצב או למעמד. לדוגמה, אזכיר לחברי הכנסת, כי ב-21 באוקטובר 1980 תקף המועמד רונלד רייגן את ג'ימי קרטר, באומרו שממשל קרטר הפך את ההסכם עם ישראל משנת 1975, שלא להכיר באש"ף, וכי אש"ף אינו מייצג את הפלשתינאים; אש"ף אחראי להרס לבנון, ונכונה שפלשתינאי כלשהו פולט מלה על השלום עם ישראל — הוא הופך מטרה לרצח. כל זה נאמר רק לפני כשלוש שנים וחצי, ואילו היום ניהלו או מנהלים נציגי הממשל האמריקני, שבראשו עומד היום הנשיא רונלד רייגן, משא-ומתן ושיחות עם אש"ף.

כאותה הזדמנות שאני מביא מדבריו של רונלד רייגן נשיא ארצות-הברית, כרצוני להביא מדבריו שבהם התייחס לירושלים, כפי שאמרס לויליאם ספייר ב-24 במרס 1980. בהתייחסו לשאלות שנשאל לגבי ירושלים, וכך אמר: "I mean that the sovereignty is Israel's". ועוד אמר: "An undivided city of Jerusalem means sovereignty for Israel over the city."

היש לפרש, היש להסביר, האם צריך להעמיד את הדברים באורח נאות יותר מכפי שעשה זאת רונלד רייגן? ואני מתרגם: ירושלים הבלתי מחולקת, משמעותה ריבונות של ישראל על העיר כולה.

הסנטור דניאל מוינין, מגיש הצעת החוק, אינו מקבל את העמדה האמריקנית שבאה לכלל ביטוי בדברי המוזכר שולץ, שהעברת השגרירות מתל-אביב לירושלים תזיק ליחסי ארצות-הברית עם מדינות ערב. הוא מביא כדוגמה את סירובה של כוויית לקבל כשגריר בארצה את הקונסול גרוב, אותו שגריר אשר שירת כקונסול כללי של ארצות-הברית ב"מדינת ירושלים", ונחשב כמסייע לאנטי-ישראלים ביהודה ובשומרון ובמזרח-ירושלים. ועוד טוען הסנטור, כי עמדת ארצות-הברית מתכחשת למציאות שאיננה ניתנת לשינוי, משום שירושלים הינה ותמשיך להיות בירת ישראל.

כל העדים שהעידו בוועדת החוץ של הסניט למען העברת השגרירות לירושלים הסבירו לשומעיהם את משמעותה המיוחדת של בירת הנצח ואת קדושתה לעם ישראל. ציטטו מהתנ"ך, הזכירו את זיקת היהודים לירושלים בתפילותיהם והצביעו על האכסורר מתל-גיסא ועל הצביעות מאידך-גיסא באי-הכרה בירושלים כבירת ישראל בימים אלה.

העדים ציינו את העובדה, שישאל שומרת על כל המקומות הקדושים ועל חופש הפולחן, בניגוד למצב המחפיר שהיה קיים בימי שלטונה של ירדן במזרח-ירושלים. ואילו נציג מחלקת המדינה, שהתנגד להצעה, קבע כמה קביעות, כגון: העברת השגרירות לירושלים תהיה בבחינת מסר לעולם הערבי, שארצות-הברית נטשה את הנייטרליות שלה ואימצה עמדות של צד אחד בסכסוך; או שהעברת השגרירות תפגע ביכולתו של הנשיא לנהל מדיניות חוץ. אולם הקביעה החמורה ביותר מבחינתנו, אשר באה בעקבות שאלה שנשאל הדובר, היתה, כי

וכבוד הדדי. לא זו היתה מדיניות הכוכבים שהחזיקו בירושלים לפני 1967: הם רמסו קודשי ישראל כרגל גסה.

מתוך שזו עמדתנו ואין בלתה, כמובן, אין אנו מאושרים מן העובדה, שמדינות רבות ביכרו עד כה שלא לקבוע את שגרירותיהן בירושלים. עובדה זו היא אנומליה, ויש להצטרף עליה. כמובן, אין היא משפיעה כהוא זה על מעמדה של בירושלים כבירה של מדינת ישראל.

שבח וייס (המערך):

סגן השר שילנסקי, הם עזבו אתרי חוק בירושלים. לפעמים כדאי להצהיר פחות.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

כן, ואנחנו מצטערים על כך: אבל על כך שכנסת ישראל קיבלה את חוק בירושלים אין כל מקום להצטער. אלא יש רק לכרך.

שבח וייס (המערך):

לפעמים כדאי להיות פרקטי, והתוצאה תהיה יותר טובה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

ומאחר שירושלים — לפי חוק-היסוד ובמציאות — היא מקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון, ראשיתן, שריהן ונציגיהן של המדינות השונות מקיימים בה את יחסיהם עם בירושלים.

ארשה לעצמי לומר: אינני מאמין שמדינה כלשהי בעולם — בין אלה המקיימות אתנו יחסים דיפלומטיים ובין אלה שאינן מקיימות אתנו יחסים דיפלומטיים, בין אלה ששגרירותיהן נמצאות בבירה ובין אלה ששגרירותיהן אינן בבירה — סבורה כי בירושלים איננה בירת ישראל, וכי אייפסם בעתיד לא תהיה בירת ישראל, או שתחולק מחדש. לא רק שזו זכותה של ישראל — כשל כל מדינה אחרת — לקבוע את בירתה בכל מקום שתבחר, אלא שזכות זו ממומשת במציאותנו התיבה. כך היתה בימי קדם וכך יהא לנצח.

הסיבה שבגללה שגרירותיהן של מדינות מסוימות אינן נמצאות בירושלים היא סיבה פוליטית, שאינה קשורה כלל ועיקר לנעשה בעבר — גם כשירושלים היתה מחולקת — בהווה או בעתיד. הסיבה היא, הרצון להפיס דעתם של הערבים, שגם הם עצמם יודעים כי למשאלות הודון שלהם באשר לירושלים — שאת קודשה חיללו בשנות חלוקתה, ומאתנו נמנעו כניסה למקומות הקדושים לנו ביותר בחוכה — אין כל סיכוי שבעולם להתגשם.

גם אינו אנומליה בכך שיש בירושלים קונסוליות זרות. שאינן מוסדרות במשפט הבין-לאומי ומתפקדות שלא על-פי הסדר המקובל. לתופעה זו יש היסטוריה עתיקה ובעייתית, והיא מחייבת עיון מחודש בכל עת. אגב, קיומה של קונסוליה "אנומלית" כזאת — גוף "עצמאי", שאינו חלק מן המערך הדיפלומטי קונסולרי המואמן למדינת ישראל — מתוך היענות למשאלות הערבים, אף הוא אינו מוצלח: מדינה מכובדת וחשובה מינתה אדם, שכינה כקונסול בקונסוליה שלה בירושלים, לשגריר במדינה ערבית. מדינה ערבית זו סירבה — למרבה האירוניה ובניגוד לכל כללי הנימוס הבין-לאומי המקובלים — לאשר את מינויו, בגלל העובדה שכינה בירושלים; אף שכינה בקונסוליה שלא הואמנה, כביכול, לישראל. אם כן, מה הועילו "חכמים" בתקנתם?

כמובן, לא לעולם יימשך המצב הנוכחי. אין לנו ספק, כי יבוא יום וכל המדינות המקיימות עמנו יחסים יכונו את

חברי הכנסת, דומני שאין טוב יותר מאשר לסיים את דברי בציטוט מאחד השירים היפים על בירושלים, שיר המבטא את יחסנו ואהבתנו לבירת ישראל. וכך אומר דוד שמעוני בשירו "ירושלים": "בכל מדברות הגלויות הלכת אחרינו, בירושלים, ובכל איץ לא ודעה נשבענו ללכת אחריך." על כל הגדרומים שלנו ליוזמה זאת, וברכת ברכותינו הייתה: לשנה הכאה בירושלים. מושל כל הארץ היית לנו גם בשוממותך/ וגם עת התפלשת בארץ היית לנו עטרת פאר".

ומשפט של סיכום, חברי הכנסת. העליתי את נושא העברת שגרירות ארצות-הברית מתל-אביב לירושלים בעקבות הצעת החוק של הסנטור דניאל מריניהן, הנדונה בתקופה זו בוועדת החוץ של הסנט האמריקני. דומני שזה נושא שאין עליו כמעט ערעור — וליתר דיוק: יש לגביו קונסנסוס מלא. לכן אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת על מנת לומר לחברי הכנסת, כי טוב היה אילו יכולנו כולנו — או הרוב המוחלט של הבית — לשרת בתקופה קשה זו את עמנו במסגרת ממשלת אחדות לאומית. השעה דוחקת והצורך קיים.

אדוני היושב-ראש, נוכח תשיבותו של הנושא למדינת ישראל וליחסיה עם ידירתה הגדולה, ולמען עורר את דעת הקהל בארצות-הברית, כדי שידעו מה יחסנו, מה תחומותנו ומה הן דרישותנו לגבי בירושלים בירת ישראל — כפי שישעיהו הנביא מבטא זאת: "למען ציון לא אחשה ולמען בירושלים לא אשקוט עד יצא כננה צדקה וישועתה כלפידי יכער" — אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת.

היו"ר מ' כהנא-אביב:

תודה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ישיב על ההצעה סגן השר דב שילנסקי. רק מפאת חשיבותה של בירושלים נתתי לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין לדבר מעבר לזמן המקובל.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, את עמדתה של מדינת ישראל בעניין בירושלים — והיא עמדה רובם המכריע של חברי הבית הזה, וגם של רוב הגדול של העם היישובי בציון, ושל כל מי שמאמין בתקומת ישראל כארצו — אין צורך לפרט כאן. היא חרותה לא רק בספר החוקים שלנו, בחוק-יסוד: בירושלים בירת ישראל — הקובע כי "ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל" — היא חרותה בראש ובראשונה בלככות, בלב כל היודים, שתפילת "יתחזינה" נישאה על שפתי אבותינו במשך אלפיים שנה, ולא תישכח מפי ורענו, וגם בלבו של כל אדם המאמין בשיבת ציון.

במישור הבין-לאומי ביטאה ישראל את עמדתה, בין השאר, במכתבו של ראש הממשלה מר מנחם בגין אל הנשיא קטר מיום 17 בספטמבר 1978 — בצמוד לתחימת הסכם קמפ-דייוויד — שבו צוין, על-פי החוק דאז, כי ממשלת ישראל, אני מצטט: "תקבע ב-13 ביולי 1967 שירושלים היא עיר אחת, בלתי ניתנת לחלוקה, בירת מדינת ישראל".

כנסת נכבדה, חוק-יסוד: בירושלים קובע גם, כי — ואני שוב מצטט: "המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת, ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם, או ברגשותיהם כלפי אדמת המקומות". זוהי מדיניות ישראל כלפי מקומותיהן הקדושים של כל הדתות, והיא מוגשמת הלכה למעשה מדיוס בימו, ואנו מקווים שמדיניות זו תימשך כך, מתוך סובלנות

איננו יכולים, כמובן, לקבוע לממשל ארצות-הברית או לממשלה אחרת את אשר יעשו. נוכל רק לחזור ולומר, כי מבחינתנו ירושלים היא תמיד בראש סולם העדיפויות, ואיש אל יחשוב אחרת.

האמת ניתנת להיאמר כי, לכאורה, יהיו אשר יהיו השגות ארצות-הברית ועמדותיה הפוליטיות בנושא זה או זה, ניתן היה להתאים את המציאות הדיפלומטית למציאות הריאלית; ולהלכה יכולה היא, וכן יכלו מדינות אחרות, לפעול ברוח זו. יש תקרימים לכך בעולם.

מכל מקום, אנו מאמינים כי יבוא יום וכל השגות-ירוריות תעבורנה לירושלים ותבוטל האנומליה הקיימת לגבי בעיה זו. כפי שהזכרתי קודם, בינתיים אנו נמשיך בדרכנו. נחמדי באמת שלנו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תושבי ישראל, בני העם היהודי באשר הם שם, אומות תבל, כל איש שדיק אלוה כלבו — הבה נדבק בנאמר: "שאלו שלום ירושלים, ישליו אוהבך".

אדוני היושב-ראש, לאור קדושתה וחשיבותה של ירושלים, וכדי לחזק את עצמנו מפעם לפעם מחדש — וטוב לעשות זאת בכל פעם מחדש — הנני מציע לקיים דיון בנושא זה במליאה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן השר רב שילנסקי. בפנינו הצעה אחת: לקיים דיון במליאה, לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת. מי בעד? — יריס ידו: מי נגד? — אין.

ה צ ב ע

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

פה אחד הוחלט לקיים דיון בנושא זה במליאת הכנסת.

2. הצעה לסדר-היום עויבתם של תושבים את הגליל מדי שנה

כרס ומלאי פסוקים מחוברים כרבעי. ראשי הרשויות המקומיות בגליל — קולם ניהר, והם מעלים את זעקתם, אבל היא לא נשמעת. אבל, כאמור, לא אערזן היום את החשבון הזה. אין ברצוני לגוד את פצעי העבר, כי אינני חושב שהדבר יקדם את הנושא. אני רוצה לדבר לקראת העתיד, לקראת יום המחר.

אני מקדם בברכה את הדברים שאמר סגן ראש הממשלה, מר דוד לוי, לפני ימים מעטים, שהוא מתכוון להביא לביצוע את המלצות ועדת אשרי. אני חושב שההמלצות של ועדת אשרי כוללות בתוכן כמעט את כל הנושאים שאנחנו זקוקים להם, כדי ליצור תנופה לפיתוח הגליל ולאכלוסו.

אני רוצה לציין, אגב אורחא, אדוני היושב-ראש, שאם בעבר היינו מתמהמהים ומגמגמים כשציינו שהציבור היהודי הוא מיעוט בגליל — היום כבר אין מגמגמים, היום כבר איננו משתעשעים במחשבה שאנחנו רוב בגליל. אנחנו באמת מיעוט בגליל. חבל, חבל שהגענו למצב הזה.

תמיד, בכל הנושאים שהעלינו כאן לגבי הגליל אמרנו, שאפשר לחיות בשלום, בשלווה ובשיתוף פעולה יהודים

שגוריותיהן בבירתה של ישראל, וגם המצב האנומלי של קיום הקנטסוליות הללו יגיע לקצו. אומנם אין בידנו לכפות דבר על מדינות אחרות, אך אנו בטוחים שתבוא השנה שיכירו בכך. שבין המצב הנוכחי לבין המציאות המדינית, המשפטית והשוקקת חיים, אין ולא כלום, כשם שהעדר ההתקדמות עתה בפיתוח הסכסוך הערבי-ישראלי אינה נובעת מצעד ישראלי כלשהו, אלא מהיצמדותם של רוב הערבים לסממאות הריקנות של סירוב להכרה בישראל ומשא-יומתן לשלום עמה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברים נכבדים בקונגרס של ארצות-הברית יזמו הצעות חקיקה בדבר העברת שגרירות ארצות-הברית לירושלים. הסנטור מוינינג, וחברי בית הנבחרים לנטוס, גילמן, קרין ואחרים הצביעו על האנומליה באשר לשגרירות ארצות-הברית. כמובן, התליכים הללו הם הליכים אמריקניים פנימיים, שאנו איננו מתערבים בהם. אך אם נשאלת דעתנו לנושא לגופו — בוודאי ובוודאי יכולים אנו רק לשבח יוזמות כאלה. הלא עמנו הציוני העתיק: "אם אשכחן ירושלים תשכח ימינו".

אדוני היושב-ראש, שמענו את הערות הממשל האמריקני, שאינו נלהב מהצעות אלה. הנימוקים הפוליטיים יודעים לנו, הם אינם מקובלים עלינו. אלה הם מאותם דברים שעבר זמנם, אך שקשה לעתים, אם בגלל שגרה ואם בגלל לחצים פוליטיים, להשתחרר מהם.

אוסף: האמור לעיל יפה כוחו לא רק לגבי ארצות-הברית, אולם במיוחד במדינה זו, שהיא נושאת דגל העולם החופשי וידידתה הגדולה של ישראל, יש אוזניים רבות הכרויות לרחשי החיים.

אנו רוצים לקוות, כי רוב רובם של האמריקנים, גם כממשל, יודעים את האמת על ירושלים, את החירות הניתנת בה בכל המקומות הקדושים, לנוצרים ולמוסלמים לצד היהודים, המאמינים בהיותה בירת ישראל. אנו משוכנעים, כי היוזמות בקונגרס, כמו החלטות שתי המפלגות הגדולות, מבטאות דעת קהל נהה ועמוקה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא: הצעה לסדר-יום בנושא: עויבתם של תושבים את הגליל מדי שנה — מאת חבר הכנסת אהרן נחמיאס, בבקשה.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, ביקשתי להעלות הצעה רחופה לסדר-יומה של הכנסת בנושא עויבתם של 15,000 תושבים את הגליל בשנה שעברה.

אני יודע — וכולנו יודעים — שמספר זה רב די לאכלס עיר פיתוח כמו כרמיאל, או למשל, שמספר תושבים זה הוא פיי-שניים ממספר תושביה של מעלות.

אין ברצוני היום לבוא חשבון עם הממשלה על ההזנחה המדהימה וחוסר העשייה באזור הצפוני של ישראל, יען כי מאז נבחרתי לכנסת העליתי את הנושא פעמים הרבה. ועדות הכנסת דנו בסוגיה זו ומליאת הכנסת התייחסה לנושא כמלוא כובד הראש. נתקבלו החלטות כמעט פה אחד עליידי כל סיעות הכנסת. הוכרזו הכרזות שכמעט אפשר למלא בהן ספרים עבי

הכנסה, ואחרי יודע שזה יכול לעודד רבות — וכסיוע בבניית מוסדות ציבור.

אני חייב לציין, שחל שיפור ראוי לציון במערכת הכבישים בגליל. נכון שחלק מהתוכניות שבתעו היו עוד מהשנים 1974 — 1975, ובחלקן היו תוכניות נוספות: מכל מקום, נפתחו עורקים נוספים בגליל גם ממזרח למערב, ולא רק מצפון לדרום.

הייתי מבקש, שגם במערכת הרחבה הזאת יושם דגש חזק בפיתוחה של התיירות ושל התשתית לתיירות. סגן ראש הממשלה, כתושב בתי-שאן אחרי יודע, שאם יש גן ערן, בתי-שאן היא פתחו, ואם יש נוף יפה עלי אדמות, הרי הגולן והגליל יכולים להיות הכתר של הנוף היפה הזה. הוסף לזה את כקצת-כנרת — ואלה ואלה יהיו כלים שלובים לפיתוחה של מערכת תיירות מסודרת ויפה.

בזמני העליתי את ההצעה לבנות שדה-תעופה בגליל. אני חושב ששדה-תעופה בגליל לא רק יקצר את המרחקים בין הגליל לבין רצועת-החוף, אלא גם יאפשר טיסות שכר מארצות אירופה אל הגליל.

אסיים בשתי נקודות נוספות: פיתוחם של שירותים רפואיים, והתשתיות הרפואית הקיימת — בנהריה, בעפולה, בבוריה, בצפת ובחדר המיון הקדמי בקריית-שמונה. פיתוחה של מערכת זו יכול להביא רווחה לתושבים, ולדאוג לכך שהם לא יהיו מופלים לדעה בהשוואה ליתר אזורי המדינה הגרים ברצועת-החוף, שם השירותים הרפואיים מפותחים למדי.

אדוני סגן ראש הממשלה, בזמנה קבעה ועדה, שיש להקים אוניברסיטה בגליל. הנושא עלה לא מפני שחסרים מוסדות אקדמיים במדינת ישראל — לא זאת היתה הסיבה — אלא כדי שהיה בקרבם של הסטודנטים יוצאי הגליל, בני הגליל, מוסד אקדמי, כדי שלא יצטרכו לנדוד למקום אחר. מה קורה כאשר בני הגליל נודדים לירושלים ולתל-אביב? — הם משנים את נקודת המבט שלהם.

היו"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת נחמיאס, שכחת את חיפה, שגם בה יש אוניברסיטה. אתה מזכיר רק את ירושלים את תל-אביב ומקפח את האוניברסיטה של חיפה עיר, שהיא קרובה לגליל.

שבח וייס (המערך):

בצפת יש שלוחה של בראילן.

אהרן נחמיאס (המערך):

האוניברסיטה של חיפה והטכניון — כברם במקומם מונח. אני מודה לאדוני —

שבח וייס (המערך):

מילא האוניברסיטה, אבל הטכניון — — —

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני יודע את אהדתו לחיפה, ובעיקר כאשר הוא מקבל סיוע מחברי וידידי חבר הכנסת שבח וייס. אני נמצא בין הפטיש לסדן, ונמנע מלהגיב. לא אשים את נפשי בכפי.

משה קצב (הליכוד):

שניהם סדן.

אהרן נחמיאס (המערך):

ואין פטיש בם. אוניברסיטה בגליל תעגן את בני הגליל במקומם. אני משוכנע, שמה שיכול להביא למנוף לפיתוח הגליל הוא קבלת חוק הגליל. אבל זה עניין לימים רבים.

וערכים גם יחד. מעולם לא אמרנו, שאזור הגליל הוא מחוץ לתחום אכלוסם של היהודים, אלא כפי שמאכלסים את כל מדינת ישראל על כל אזוריה ובכל מקומותיה ביהודים. כך גם הגליל יתאכלס ביהודים, בלי לפגוע חלילה בשכנים: זה לצד זה.

אדוני סגן ראש הממשלה, אני חושב שתצטרך לתת דעתך ביתר שאת על נושא הבנייה. שמעתי — אם כי אין לי על כך עובדות והוכחות — שבכל אזור הגליל לא מתוכננת בנייה רחבה בשנת התקציב 1984. כשאני אומר בנייה רחבה אני מתכוון לאלפי דירות, ואלה אינן מופיעות בתוכניתו של משרד השיכון. אשמח מאוד את תתקן את הרושם הזה ואת השמועה הזאת, כי אני משוכנע שאתה מסכים אתי, שגם אם יש זעיר פה זעיר שם כמה דירות ריקות — ויש כאלה — הרי שלא כולן ראויות למגורים מיד.

הייתי מבקש שתיתן דעתך, אדוני סגן ראש הממשלה, לנושא הקרקעות. קראתי, שהיום מחירו המוערך של דונם קרקע לבנייה בגליל הוא כמחירו של דונם ברחוב דיזנגוף. מפני שלאנשים אין מקום לבנות את ביתם, וכשהם רוצים להיכנס למסגרת של "בנה ביתך" הסכומים מרקיעים שחקים: ויש אומרים שהשמאים הממשלתיים — כי זה נקבע על-ידי שמאי הממשלה — מגזימים בהערכותיהם.

אדוני היושב-ראש, כדאי שתזכור היטב, כי שנינו יחד העלינו על סדר-היום של הכנסת את עניין הבנייה שנעשתה בזיכרון-יעקב, ויחד ביקשנו שיופנו משאבים לאזור הגליל, ושאומם יתרונו — — —

היו"ר מ' כהן-אביב:

דיברנו על זיכרון-יעקב, אבל לא על יהודה ושומרון.

אהרן נחמיאס (המערך):

אמרת זיכרון-יעקב. זו היתה הצעה משותפת שלך ושלי.

היו"ר מ' כהן-אביב:

לא הבינותי.

אהרן נחמיאס (המערך):

ביקשנו להפנות לגליל משאבים שהמינהל משקיע בפיתוחן של קרקעות בזיכרון-יעקב.

הייתי מבקש לתת את הדעת על דבר נוסף: הנה שונה החוק לעידוד השקעות, והוא קובע, שמי שיכול לקבל סיוע מהממשלה במסגרת חוק זה הוא רק מי שלפחות 50% מתוצרתו מיועדים ליצוא: זה מחסום שקשה לעבור אותו: על כל פנים, כדי לעבור אותו יש צורך בטכנולוגיה מתקדמת ובמשאבים גדולים. מאחר שהגליל מרוחק מהנמלים, הרי שהצורך להביא אתי חומרי הגלם לגליל לשם עיבודם שם ולהשיבם לנמלי המוצא גורם להוצאות נוספות.

הייתי מבקש מאדוני שעשיו, כאשר מקצצים ומקצצים, גם ייתן דעתו למערכת החינוך. אומנם לא כאן המקום והזמן לדבר על הקיצוצים במערכת החינוך, אבל אם נקבל את הקיצוץ בשנת 1984 כעובדה, הרי שמוחר וראוי לבקש שהקיצוץ הזה יחול רק מעט על מערכת החינוך באזור הגליל.

דבר דומה ברצוני לומר גם לגבי המרכזים הקהילתיים. יש היום בגליל מרכזים קהילתיים לתפארת, שהתפתחו יפה, ושיש בתוכם פעילות רחבה ומגוונת לכל המעוניין. אני מבקש שגם פה לא יהיה קיצוץ.

אני חוזר ופונה לאדוני סגן ראש הממשלה בנוגע לעידוד החושבים להמשיך ולגור במקומותיהם — על-ידי הקלות במס

רקפת, שורשים וכחל. שני היישובים האחרונים נמצאים בשלבי הקמה. עד 1984, בתקציב לשנה זו, אנחנו מתכוונים להקים עוד שני יישובים חדשים בגליל: טפחות — מושב, וקררים — קיבוץ.

ביישובים העירוניים בערי הפיתוח הוקמו שכונות חדשות בסטנדרדים גבוהים בשש השנים האחרונות, או ליתר דיוק בחמש השנים האחרונות. מ-1979 עד 1983 נבנו יותר מ-7,500 יחידות דיור חדשות בגליל. בשלוש השנים האחרונות, אדוני היושב-ראש, 1981 — 1983, נסתיימה בנייתן של 5,000 יחידות דיור חדשות. מלאי הדירות הקיימות ובכנייה בגליל מגיע היום ל-6,000 יחידות דיור. כ-500 מגרשים נמצאים בשלבי שיוק במסגרת "בנה ביתך".

מתוך דאגה לגליל, התמריצים והסיוע הניתנים הן לדיור והן לעובדים בגליל, לרבות עובדי הוראה, הם המועדפים ביותר הניתנים בארץ. נמשך במדיניות הזאת.

גם במוסדות ציבור היתה תנופה בין השנים 1979 — 1983. נבנו מעל ל-200 כיתות לימוד בסטנדרדים גבוהים מן המקובל בארץ. כמו כן, נבנו 7 מתנ"סים, 4 בריכות שחייה, 2 בתי-עם, 15 מגרשי משחק ופארקים, 15 בתי-כנסת, 5 מגרשי ספורט וטניס, 4 ספריות ועוד מתקנים רבים לרווחת הקהילה. נמשך בכיוון הזה גם בשנים הבאות.

כפי שחבר הכנסת נחמיאס אמר, נעשתה גם פעולה אינטנסיבית גדולה, שהושקע בה ממון רב וחכנון נועז, במערכת הכבישים בגליל. הושלמה מערכת הכבישים באזור פרוד'עמיעד, בכביש עוקף-צלמון ובכביש מגדל-מג'ר. מערכת זו שיפרה בצורה משמעותית את הקשר והנגישות בין הגליל העליון והמזרחי למרכז הארץ. נפתח לתנועה כביש ישיר מהשפלה לצפון הארץ ולגליל, בין צומת גולני, סוללים ורמת-הישי. ציר זה מאפשר קשר בין שפלת החוף ומרכז הארץ צפונה ולגליל ללא מעבר בשטחים מאוכלסים. בכך נשפר את רמת הנסיעה ובעיקר נבטל את הסיכון של תאונות הנגרמות על-ידי תנועה מהירה של כלי רכב בתוך היישובים. כמעט בכל הכבישים היה מאמץ לעקוף יישובים. תרומה נוספת ומשמעותית לאזור הושגה עם פתיחת ציר עוקף נשר, שתחילתו בכביש חיפה-עכו והמשכו בציר יגור-הגליל-המערבי. דרך גישה חדשה לצפת נמצאת כיום בפריצה.

עדנה סולודר (המערך):

ברשותו של השר, הייתי רוצה לשאול שאלה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

אולי אדוני מוכן להשיב?

סגן ראש הממשלה ד' לוי:

בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

מה בדבר כביש לקיבוץ מורן, הישוב כבר קרוב ל-8 שנים על הקרקע ועד היום הכביש היחיד אליו הוא דרך כורכר המקשר אותו לכביש הפנימי מג'ר-עכר-צפת? לפני כשנה אושר תוואי לכביש ישיר באורך 1,885 מטר, שיקשרו ישירות לכביש עכר-צפת. מדוע מתעכב הביצוע?

סגן ראש הממשלה ד' לוי:

אני מבין את קריאת הביניים, וההסכמה מצדי היא אולי ביטוי לכך, שגם חברת הכנסת סולודר היא תושבת הגליל. כלולו מאותו הכפר, שלושתנו.

אדוני סגן ראש הממשלה, היות שאני יודע שאדוני ישיב על הצעתי לסדר-היום, אתה רואה שפני לא היו לפולמוס. אין לנו צורך בכך. יש לנו מגמה משותפת לקראת המחר, למען אכלס את הגליל, למען יתפתח הגליל וישגשג ויהיה פנינה בכתר העשייה של מדינת ישראל.

היו"ר מ' כהן-אביב:

ישיב על ההצעה סגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון.

סגן ראש הממשלה ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מעריך את יוזמתו של חבר הכנסת אהרן נחמיאס, את רצונו להעלות על סדר-יומנו את הצורך בפיתוח מואץ של האזור היפה והחשוב. הגליל — אזור חשוב למדינת ישראל, חשוב לחברה הישראלית, חשוב לו כתושב הגליל וחשוב לי כתושב הגליל. אף אני אינני מתכוון להיכנס לוויכוח או לפולמוס. אבל יש נתונים מספר, שחובה לדעת אותם ולעמוד עליהם, כדי שהכנסת תדע שבעשייה לא היה קיפאון. אפשר להתבונן בה ולהתנאות בה, ותוכה להוסיף עליה מחר יותר מכפי שאנו עושים היום.

כאשר יידיי חבר הכנסת נחמיאס אמר, שהוא אינו מתכוון להתווכח ואינו רואה מקום לוויכוח, הוא מוסיף כאופוזיציונר — וזו זכות — משפט האומר, שהוא אינו רוצה לעמוד על ההזנחה המדהימה וחוסר המעשה בצפון הארץ. אך אני, כמי שמופקד על עשייה בתחום כפיתוח הגליל, חייב גם לעמוד על מה שנעשה, כדי לדעת ששום דבר לא נשאר סטטי, ואם עשייה מתבצעת, תוכה לדאוג אותה כבכרה, מתוך דאגה להמשך פיתוחו של הגליל, ולא כהזנחה מדהימה.

ראשית, יורשה לי, אדוני היושב-ראש, לתת היבט נוסף על האוכלוסייה בגליל. חבר הכנסת נחמיאס נתן היבט אחד בלבד, שכ-15,000 — 16,000 איש עזבו את הגליל בשנה האחרונה. הוא שכח לציין, שכמספר הזה היתוספו לגליל בשנה האחרונה. כהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לא הצטמצמה בשנים האחרונות האוכלוסייה בגליל, האוכלוסייה היהודית בגליל. היא עלתה בחתמה מ-296,600 תושבים, ב-1978 ל-322,000 תושבים ב-1981, ול-328,200 תושבים ב-1982. מכאן אנו למדים, שהאוכלוסייה היהודית לא פחתה בגליל כי אם גדלה. אני מסכים, הגידול, אינו מספיק וצריך לשאוף לתוספת אוכלוסייה גדולה יותר, כדי לאכלס, לחזק ולפתח את הגליל על המרחבים הריפים שיש בו.

זאת ועוד, גם הנתונים על אלה שעזבו את הגליל, אדוני היושב-ראש, אותם 16,000, כ-5,400 מתוכם נשארו למעשה בגליל. הם לא יצאו מהגליל. הם עברו מיישוב אחד ליישוב אחר. כמו כן, הנתונים או הנימוקים בהצעה ביום ל-14 יישובים עירוניים — בית-שאן, חצור, טבריה, כרמיאל, יוקנעם, מגדל-העמק, מלול, נהריה, עכו, נצרת-עילית, צפת, קריית-שמונה ושלומי, מצביעים על עלייה מתמדת במספר התושבים היהודים, לעומת שלושה מתוכם — נהריה, קריית-שמונה ושלומי, שבהם מספר התושבים קטן בכ-400 תושבים.

אדוני היושב-ראש, כפי שאמרתי, הגליל לא קפא על שמרו בשנים האחרונות. בשש השנים האחרונות בוצעה עבודה רבת-היקף במישור העירוני, ובמישור ההתיישבותי. בשש השנים האחרונות הוקמו ואוכלסו 21 יישובים חדשים בגליל, מתוכם 6 קיבוצים והם: הרריב, כישור, לוטם, מורן, תובל ובית-רימון, 15 מושבים: יב, יובלם, כלנית, לפידות, לבנים, מנוף, גרנית, ברייחאי, קורנית, סחניה, עצמון, אשרת,

האופוזיציה לבקר אותנו. אני חושב שנעשתה עבודה שיכולה לשמש מקור גאווה גם לאופוזיציה, כי העשייה היא לעם ישראל ולא רק לישראל. עלינו לעשות כדי להגביר עוד יותר, כדי להביא לידי יישום של אותה תוכנית-אב אשר ציינתי.

אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת נחמias לוועדה שתקבע ועדת הכנסת. לא משנה לי איזו ועדה. בוועדה נוכל גם ללוות את העשייה וגם לשחק פעולה בעשייה זאת. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר הבינוי והשיכון. אני שואל את חבר הכנסת נחמias האם הוא מסכים להעביר את הנושא לוועדת הכנסת שתחליט איזו ועדה תדון בו, ועדה משותפת או לא.

אהרן נחמias (המערך):

אולי ועדה משותפת של ועדות הכלכלה והעבודה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ועדת הכנסת תחליט, כפי שהציע שר הבינוי והשיכון.

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדת הכנסת. מי בעד ההצעה ירים את ידו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע
ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

פה אחד הוחלט להעביר את הנושא לוועדת הכנסת והיא תחליט איזו ועדה תדון בנושא.

ח. הצעה לסדר-היום

המאמצים לבחור בערפאת כרקטור אוניברסיטת גלזגו

מיכאל בריזהר (המערך):

הוא היה ודאי נושא נאום חוצב להבות בעגה סקוטית מתנגנת, תוך גלגול הרי"שים, כפי שהם מהדהדים בגלנים ובלוכים, וסח לתלמידיו המתמוגגים, שאך תמול-שלשום בחרוהו לרקטור, מה נפלאה ומה מרשימה היא המורשה התרבותית של ארצם. הוא היה מדבר בלהט נגד הכובש האנגלי שהשתלט על סקוטלנד היפה והאהובה; והיה קורא לעם הסקוטי להיאבק לעצמאותה ולשחרורה של סקוטלנד מהכובשים הזרים. חוץ מאלה, כמוכן, שהגיעו לפני 1948.

אולי היה ערפאת מקריא בפניהם גם את האמנה הסקוטית, האומרת שהמאבק היחיד לשחרור ארצם של הסקוטים הוא המאבק המזוין, שהרי הסקוטים ידועים כעם קשה-עורף ולוחמי חירות וזיכרונם ארוך, ולורד ערפאת אף-גלזגו היה ודאי מעלה על נס מסורת נכבדת זו ומשכך בה ציטוטים משירים, מאגדות ומבלדות סקוטיות עתיקות.

כמהלך הנאום היו ודאי כמה סטודנטים נלהבים פורצים בקריאות "היורד", משחיו מתבשרים על הפיצוץ המוצלח באוטובוס באשדוד, שבו חוסלו עוד לפחות שני ציונים. אך הלורד ערפאת היה ודאי מהסס אותם בחיובו הטוב והיה מבקש מהם שלא לערב שמחה בשמחה.

אמרתי שהעשייה בקטעים האלה הושלמה בעיקרה. יש לנו עוד הרכה קטעים שמחברים יישובים קטנים. אני זוכר את העניין הזה ואטפל בו.

אדוני היושב-ראש, לא אעמוד על כל מה שאנחנו עושים בגליל. מה שמרמז לכנסת יש בו כדי להצביע על עשייה גדולה, אך לא מספיקה. צריך לתת את הדעת על תחומים אחרים. משום כך ראיתי לנכון להציע לממשלה תוכנית-אב לגליל. נכצע אותה כתוכנית רב-שנתית, אבל בבסיסה היא מאגדת את כל הפעולות של כל המשרדים כתיאום מרכזי. ועדת מנכ"לים תלווה את העשייה ותתאם את הפעולה עם רשויות מקומיות באזור וגורמים אחרים.

לשם כך קיימה ועדת השרים, שבראשה אני עומד, דיונים והקמה גם ועדת-משנה המורכבת ממנכ"לים של המשרדים השונים וממומחים. הוועדה יושבה על המדוכה במשך חודשים והגישה לוועדת השרים מסמך שלם. הנותן תשובה על כל הבעיות ככל תחומי חיינו — קרקע, בריאות, חינוך, רווחה, תעשייה ומיסוי — וזאת כדי לתת העדפה בכמה תחומים. הרוח הזה אושר בוועדת השרים, שבראשה אני עומד, זאת, אדוני היושב-ראש, אולי ההזדמנות הנאותה לברך את חברי הוועדה, שבראשה עמד מר אשרי, מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר לשעבר, נעשתה עבורה יסודית, לעומק, והיא משמשת נר לרגליו.

ועדת השרים גם החליטה על ועדת מנכ"לים, כדי לתת לה יותר סמכות ותוקף. זאת הפעם הראשונה ששר יעמוד בראשה. על-פי החלטת הוועדה, אני אעמוד בראש הוועדה הזאת, כדי לעמוד מקרוב על הביצוע ולתאם בין הגורמים השונים. אם כן, הגליל עומד בראש מאוויינו ובראש דאגתנו.

אדוני היושב-ראש, אסיים בנימה שבה התחלתי. בעניין זה אין הכרח בין אופוזיציה לקואליציה. אם איננו עושים, על

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים לנושא הבא — המאמצים לבחור בערפאת כרקטור אוניברסיטת גלזגו, מאת חבר הכנסת מיכאל בריזהר. בבקשה.

מיכאל בריזהר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשעה זו ממש עלול היה הסדרן של אוניברסיטת גלזגו להלום כשרביטו ברצפת השיש של היכל הטקסים ולהכריז: כבוד הרקטור — הלורד יאסר ערפאת מבריזת, או שמא מאביבים, מכביש החוף או ממעלות. ללמדכם, שהרקטור הנבחר של אוניברסיטת גלזגו הוא, בתוקף התקנון, בעל תואר לורד, לורד של האימפריה הבריטית.

ואז היה הלורד ערפאת — או אולי מק'ערפאת — מופיע בגלימת קטיפה ומצנפת עם שניצים, בידי עלה זית, או שמא עותק של האמנה הפלשתינאית. אקדח אולי לא היה חוגר הפעם, אך ודאי היה מקבל חרב טקסית מעוטרת מירושנה של מרי, מלכת הסקוטים. ואולי מתחת לגלימתו לא היה לובש הפעם את מדי הפתיח המנומרים אלא, לאות הודהות עפ תפקידו, היה עוטה חצאית סקוטית משוכצת ומקטורן חואם.

שבח וייס (המערך):

תואר אקדמי יש לו, בכל זאת הוא מהנדרס.

בעולם נוצר, אם כן, היפוך מוחלט של אמות-מידה: שחור היום הוא לבן, ולבן הוא שחור, ואין לכם דבר המתאים יותר מאכסדרים אלה לנבואותיו של ג'ורג' אורוול על שנת 1984.

לא קל לנו להיאבק בכך, חברי הכנסת, אולם אותו מתן הדרגתי של לגיטימציה לטרור ולעומדים בראשו הוא גם מתן לגיטימציה למטרותיהם וליעדיהם הסופיים של העומדים בראש הטרור, שהם חיסול מדינת ישראל.

עלינו לומר לידידינו: אתם יכולים לעשות את ערפאת אורח כבוד, נואם מבוקש וכוכב טלוויזיה, איש-רוח, ופילוסוף, מורה דור, רקטור בגלגו, ואפילו לורה סקוטי. אנחנו מאחלים לכם שתשבעו ממנו אותה מידה של נחת שהבן, יקיר יאסר האכיל אותנו, ואנו, שכבר טעמנו ממחמד, מוכנים לוותר עליו ברצון למען אחוזה, וגלגו, ודיסנילנד, וכל דיכפין ייתי ויאכל אותה. תודה רבה.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מיכאל בריזהר, חבר הכנסת מיכאל בריזהר, אתה מציע לקיים דיון במליאה, אני מבין.

מיכאל בריזהר (המערכ):

אני אשמע את תשובתו של סגן השר.

הי"ר מ' כהן-אביב:

אתה צריך לבקש.

מיכאל בריזהר (המערכ):

בשלב זה אני מבקש דיון במליאה.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה. אני מזמין את סגן השר שילנסקי להשיב על ההצעה לסדר-היום.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מציאות החיים בתקופתנו מקשה לא אחת על האפשרות להבחין בין ממשות למיון, לפנטזיות ולרעיונות מטורפים הנישאים בראשי חוצות ומלהיבים בני אנוש רבים במזרח ובמערב. לעומתם, יסודות בסיסיים של קיום אנושי סביר ומסורי הפוכים דומן, שאין בו אף לכסות מעט מערות הרוח האנושית.

שקיעתה של תרבות, לכל אורך ההיסטוריה האנושית, כרוכה באובדן המצפן והמצפון, בערוב הטוב והרע, בעיוות ערכים ובסילוף אמיתות.

הנושא העולה כאן עתה לדיון הוא אחד הביטויים לשקיעתה של התרבות, שקיעה שהחלה עוד לפני שנות דור, כשמרצחים ברוטליים נעשו נושאי דגל והפכו לדמויות מכובדות במסדרונות פוליטיים ותרבותיים. דא עקא, שאותם מוצחים קמו בהדרגה על אותם אנשים ומוסדות שהאלילו אותם עד לאין שיעור.

אדוני היושב-ראש, לו מועמדותו של יאסר ערפאת לרקטור אוניברסיטה היתה מועלית בעוד עשרה ימים, היינו כפורים, הייתי סבור כי לכך היא ראויה, והייתי בונה את דברי, היחולית, כך: בשושן הבירה הוקמה אוניברסיטה המחמחה בעיקר במדעי הרוח ובתורת המוסר, מספר הסטודנטים שנרשמו לאוניברסיטה היה רב, ברובם בני הרמכים והאחשדרפנים, עילית שבבני קרת. באחד הימים התכנסו חלמדים ומוריהם במועצתם על-מנת לבחור בנשיאם וראש קהלם. אילי הנפש והתעשייה השקיעו כספים רבים בקיום מועמדם: המן, שהתבלט בניסיונותיו להשמיד, לאבד ולהרוג עם אחד קטן, מפוזר ומפורד בין העמים, בסופו של דבר —

ובתום נאומו ובתום הטקס היו כל המוזמנים שמים פעמיהם אל טירת גלגוריון העתיקה, או שמא לחווילתו הפרטית של הרקטור על שפת אגם לוך לומונד, ושם היו מיטיבים לבם במאכל ובמשקה בקבלת-פנים חגיגית ועליזה, וכל ראשי החוגים, והפרופסורים, והמרצים, והמורים, והמתרגלים, והטיטורים, וראשי איגוד הסטודנטים היו נדחקים להתחבך ברקטור וללחוץ את ידו של הלורד. ערפאת אף-ביריזית, ושמותו בצמא את דבריו על שחורו לאומי מירי הכובש, והגברות בחצאיות ארוכות ובאפודות קשמיר וחולצות משי היו מקשיבות כמקסמות לפיפון של הלורד על ארץ אהבתו, פלשתיין, ודמעות היו נקוות בעיניהן משהיה מספר להן כי הוא רק רואה אותה מרחוק-ולא זכה ולא זכה להניח בה את כף רגלו. ובתוך הקהל היו מתהלכים מנופחים כטווסים ראשי השמחה — הלורד קרינגטון, שר החוץ לשעבר של הוד מלכותה והמוכיר הבא של נאט"ו, והסופר ג'ון לה-קארה, מחבר "המתופפת הקטנה", והמתופפת הגדולה ואנסה דרגריב, וד"ר זיוואגו כסוף השיער, שהיה מזכיר להפליא את השחקן המצוי עומר שריף. כל אלה הרי שושבני השמחה, חברי מטה הבחירות של הלורד הטר.

וגם הווית הישראלית לא היתה חסרה, בדמות אותו ישראל שניהל, כך אומרים, את מסע הבחירות של ערפאת במטלב המסורת שלנו, של שנהא עצמות.

מה נפלא, אם כן, היה היום הזה, לו רק ניצח הלורד ערפאת אף-ביריזית בבחירות לרקטור. מה לעשות? לא ניצח, ולא-דווקא בזכות מסע הסברה נמרץ שניהלה ישראל, גם לא בזכות התפכחות פתע של הסטודנטים בגלגו, אלא בזכות ראש עיריית גלגו, הדיר מייקל קלי, שכרעג האחרון הציג את מועמדותו בעקבות פניית תושבי העיר היהודים, והצליח לחטוף את גלימת הרקטור מידיו המושטות של ערפאת.

אני שואל את עצמי, איך היה עלינו להגיב לו היה ערפאת זוכה בתואר לורד, עוטה את הגלימה והמצנפת ומצטרף לאצולה הגזעית של הממריה הבריטית, אולי הגובה הולמת היתה, שנבחר אנו את ראש המחתרת האירית ליושב-ראש אגודת הסופרים בישראל, או שנקים פסל לגיק המרש מול השגרירות הבריטית בתי-אביב. אבסורד? לא כל כך. וכי לא היה אבסורד בקבלת-הפנים הנלהבת של עצרת האו"ם לערפאת, כשכא לשם מנופף בענף זית וחגור אקדח? וכי לא היה אבסורד בבחירת ערפאת לאורח-כבוד של אחוזה לאחר שפונה מביריות? וכי לא היה אבסורד באירוח המעולה שארגנו אנשי ה-C.I.A., סוכנות הבין המרכזית של ארצות-הברית, למרצח מס' —

רוני מילוא (הליכוד):

זה התחום — — —

מיכאל בריזהר (המערכ):

יש עוד אחד, חוץ מ"שלוש עכשיו" יש עוד מישור.

לצורך הפרוטוקול אני חוזר: וכי לא היה אבסורד באירוח המעולה שארגנו אנשי ה-C.I.A., סוכנות הבין המרכזית של ארצות-הברית, למרצח מס' 1 של ארגון ספטמבר השחור חסן סלאמה, ובסיור שארגנו לו לדיסנילנד, שכלל פגישות עם מיקי מאוס ודונלד דאק, כדי להודות לחסן סלאמה על היחס היפה שנהג כנציגיהם בבירות? אותו חסן סלאמה היה אחראי לחטיפת מטוס "סבנה", לטבח הספורטאים הישראלים במינכן, לרצח הדיפלומטים בחרטום ועוד ועוד מעללים שכאלה.

למרבח המול נמצאו סוכני ביון של מדינה אחרת, שארגנו לו בינואר 1979 סיור של קצב בעולם טוב יותר והשאירו אותו שם.

כל ניסיון לתת איזו שהיא לגיטימציה, אקדמית או אחרת, לארגון המרצחים. כל לגיטימציה כזו היא התעלמות מוחלטת מהערכים הבסיסיים ביותר של הקיום האנושי.

אדוני היושב-ראש, הנני מציע שאנו נסתפק בדברים שהביא פה חבר הכנסת מיכאל בר-זהר ובדברי התגובה שהבאתי אני.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן השר שילנסקי. אני שואל את חבר הכנסת מיכאל בר-זהר, האם הוא מוכן לחזור בו מהצעתו ולהסתפק בדברי התשובה?

מיכאל בר-זהר (המעריך):

דבריו של סגן השר שילנסקי הלהיבו אותי ועוררו בי תגובה כה עזה, שאני מוכן בהחלט להסתפק בדברי התשובה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת טובי, אני יודע שאתה רשום, אבל כרוג שחבר הכנסת שהציע את ההצעה חוזר בו ומסתפק בדברי התשובה, אינך יכול להציע הצעה אחרת. כך אני מבין זאת. ואני נעבור להצעה הבאה בסדר-היום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה לא לכבוד הבית שעולה הצעה כזאת. זו בושה וחרפה שמביאים הצעה כזאת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת טובי, גם אתה מעלה הצעות שלא אחת אינן הולמות את כבוד הבית. אתה אינך יכול להגיד לחבר הכנסת בר-זהר, שהצעתו אינה הולמת את כבוד הבית. תודה לאל. אנחנו עדיין מדינה דמוקרטית, המאפשרת לחברי הכנסת להעלות הצעות ככל העולה על דוחם, וגם הנשיאות בודקת את ההצעות ומחליטה מתי לאשר ומתי שלא לאשר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה לא נכון שהיא בודקת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

היא בודקת. אני מודיע לך, היא בודקת ומאשרת.

ט. הצעות לסדר-היום הקמת ועדת חקירה למלחמת לבנון

הלאומית שהיה לו חלק ישיר או עקיף במלחמה הזאת. הורחק הזה הוא ויכוח מדיני, והמאבק הזה הוא מאבק ציבורי. אנחנו גם איננו תמימים כל כך לחשוב, שהרויב הזה, כל עוד הוא רויב, יסכים לוועדת חקירה מרצונו. יתר על כן, אילו היה גובר הלחץ — והוא יגבר — והיתה קמה מחר ועדת חקירה, לא היינו משהים את תביעתנו להורדתכם מהשלטון.

אנו עומדים על תביעתנו לוועדת חקירה, משום שמעבר לשיפוט הפוליטי והציבורי, העם הזה, הלוחמים, פצועי המלחמה ומשפחות החללים זכאים לדעת את מלוא האמת. זו אינה רק חובה היסטורית, זו חובה מוסרית. יתר על כן, מלחמה זו חשפה עיוותים חמורים ביסודות הדמוקרטיה שלנו ובתפקודן של המערכות החיוניות ביותר של עם ישראל.

ועכשיו באו ספריהם של אהוד יערי וזאב שיף "מלחמת שולל" ושל שמעון שיפר "כדור שלג" והם אינם מותירים למעשה שום ברירה אלא חקירה. והרי לא מדובר בסופרי סתם ולא בסתם סופרים, אלא בשלושה כותבים ופרשנים מיומנים

המן לא נבחר. חבריו הבהירו לו, כי אם נגד ורע היהודים אימץ את מלחמתו, הרי כאשר החל ליפול — נפול ייפול.

אדוני היושב-ראש, גם עתה הריני מודה, שסכרתי כי לפנינו מהתלה וסירבתי להאמין שאומנם דובר בהצעה רצינית למנות את יאסר ערפאת, ראש המרצחים, לרקטור אוניברסיטה, ועוד באיים הבריטים, שבהם עוצבו ומוסדו בסיסי הדמוקרטיה המודרנית. מה ילמדו באוניברסיטת גלזגו? להכין מטעני חבלה? לרצוח נשים וילדים? לחבל בכל סיכוי לשלום בין אומות? לזרוק ילדים לשלהבת אש. כפי שעשו זאת עם ילדה מסוימת בכביש התוף באוטובוס שבער? הם ילמדו שם אנטישמיות וגזענות — — —

שולמית אלזני (המעריך):

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
דבר על אלה שהתקיפו את האוטובוס כגדה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

מילא, את קריאת הביניים של חבר הכנסת טובי אני מבין. אבל קריאת הביניים שלך, חברת הכנסת אלזני, כאמת לא הבינותי. עד היכן?

כנסת נכבדה, בטירוף המערכות והערכים שלו אנו עדים מדי פעם התברר, שאומנם הצעה כזאת של בחירת יאסר ערפאת לרקטור האוניברסיטה בגלזגו היתה, עלינו להזהר מפני השתוללות זו, שיש בה לתת לגיטימציה "אקדמית" לרצח, רצח פשוטו כמשמעו, רצח שהוא וארגונו הקימו רשת כלל-עולמית של טרור, המאיים על חברות ומשטרים בעולם כולו. ידוע לכול, שהמחתרת האירית אף היא קיבלה ומקבלת סיוע והדרכה מארגונו של רבי-המרצחים יאסר ערפאת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתמול התברר שיאסר ערפאת לא זכה במינוי. אך לצערנו התברר, ש-600 סטודנטים הצביעו עבור רבי-המרצחים; 600 סטודנטים באנגליה, 600 מצביעים יותר מדי.

מכל מקום, הכנסת בישראל תתירע וחביע את מחאתה על

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים לנושא הבא: הקמת ועדת חקירה למלחמת לבנון. הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת יאיר צבן ומאיר וילנר, רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביום התשיעי למלחמת לבנון, ב-14 ביוני 1982, העליתי לראשונה את התביעה להחליט על הקמת ועדת חקירה למלחמת לבנון. כבר אז היה ברור לכל אדם מפוכח, כי מלחמה זו, עצם פריצתה, הגדרת יעדיה ומהלכיה העיקריים הורחם בכחש ולידתם כהונאה. מה שקרה לאחר מכן, ומה שנתגלה מאז ועד הנה — ולא הכול נתגלה, ולא כל מה שנתגלה הותר לפרסום — זועק לשמים וכופה על עם ישראל, הר כניגית כי ועדת חקירה כזאת אכן קום חקום.

חברי הכנסת, אין צורך בוועדת חקירה כדי לבסס את התביעה להתפטרות הממשלה ולסילוקם של כל מי מהנהגה

וחיקים, שלרשותם — כידוע לשרי הממשלה הזאת — מקורות מידע ראשונים במעלה.

יש שוני רב בין שני הספרים הללו בדרך הכנתם, בהיקפם, בתחומי עיסוקם ובמסקנותיהם. אולם שתי מסקנות מרכזיות משותפות לשניהם: האחת — כי המלחמה הזאת היא כישלון נורא וצורב, שמחירו לא יישוע; והשנייה — כי שום גורם מוסמך מעולם לא החליט על מלחמת לבנון במתכונתה הממשית, אם כן צה"ל קיבל הוראות, נעוץ והופעל מלכתחילה למלחמה זאת, ולא למבצע מוגבל בהיקפו.

די היה בכל אחת מהמסקנות האלה לבדה כדי לבסס את התביעה להקמתה של ועדת חקירה; ובשתייהן — על אחת כמה וכמה.

חברי הכנסת, אשר למסקנה הראשונה, כאשר לכישלונה של מלחמת לבנון — השבוע התמוטטו שרידיה האחרונים של האשליה הגדולה. המסמך, הקרוי: הסכם בין ממשלת מדינת ישראל ובין ממשלת הרפובליקה של לבנון, ממאי 1983, נקבע לגורם מול פניה של ממשלת ישראל, חוזק התעוררים שלם — כאילו ניתן לבנות על כידונים של צבא מבנה של שלום בארץ כל כך מסוכסכת, שחי בה עם כל כך מפולג, באזור כל כך מסוכן — חוזק תעוררים זה הגיע השבוע לקצו.

כאשר ראש הממשלה לשעבר ושר הביטחון לשעבר הילכו בגדולות כביה הזה, וטענו בכל אמצעי התקשורת כי המלחמה הזאת חסתיים בכינון שלום עם מדינה ערבית נוספת, עם לבנון, הוזהרו אתכם לכל תמשיכו להונות את עצמכם ואת העם כולו, כי אין שחר ליומרות הללו. וכאשר כעבור 11 חודשים חתמתם על המסמך המפוקפק ההוא, הוזהרו אתכם שהוא אינו שווה אפילו את הנייר שהוא כתוב עליו. אמרנו לכם: אל תשתטו ואל תשטו. איזה טעם יש להסכם, הנעשה בלחצה של מדינה אחת עם פסבדו-שלטון של פסבדו-מדינה שנייה, בחסות מדינה שלישית, והמותנה בהסכמתה של מדינה רביעית? ואתם השיבוכם לנו בדברי רהב מתנשאים.

ובכן, מי צדק? מי ראה נכוחה? מי גילה אחריות? הרי כל יום שנובר חושף בצורה אכזרית כל כך את כל עומק העיוורון המדיני — אני חייב לומר: הטמטום המדיני — של אלה שהולכו אותנו למלחמה הזאת, של כל אלה שנתנו לה יד והרעו לה, ושל כל אלה שבנו אסטרטגיה מגלומנית כפרוטה, שיסודותיה על חולות נודדים, ואשר תיארו את המהלכים המדיניים והצבאיים כמחושבים להפליא, כמתוכננים בקפידה, כשקולים לעילא.

ועכשיו, כשהכול רואים כי בארץ הלבנון נפלה שלהבת, מה יגידו אוזני הקיר? לאן הגעתם? לאן הבאתם אותנו?

יש לומר עם הדי על הלב: מה הוא המאזן האסטרטגי של המלחמה הזאת בחזית הצפון, על כל היבטיו? האם לא הייתם רוצים להחזיר היום את הגלגל אחורנית, כחשבון אמת של יחסי כוחות באזור, ובמיוחד בגבולנו הצפוני? והרי מישור צריך לתת את הדין על מלחמה קשה כל כך, ארוורה כל כך, רבת-קורבנות כל כך, מלחמת ברירה, כל כך, שזה מאזנה האסטרטגי-המדיני.

והיום, מתוך המשואות העשונות של בניין תקוות ואשיות שהתנפץ, התמוטט וחרב, יש להימלט ולהציל — עד כמה שניתן להציל — רק דבר אחד: אותם הסדרי ביטחון שניתן להסדירם באורח חד-צדדי, כדי להבטיח — עד כמה שניתן להבטיח — את ביטחונם, שלומם ושלולותם של יישובי הצפון, ולסגת, לטובת הביטחון, לטובת צה"ל וכדי להציל נפשות.

ובאשר למסקנה השנייה, העולה משני הספרים כאחד — השמטת הבסיס החוקי, הקונסטיטוציוני, במובנו העמוק של המושג, מתחת ליסודותיה של המלחמה הזאת, והעמדתה על יסודות של הטעויות, של טעויות, של כחש ושל הונאות: חברי הכנסת, מהו לאמיתו של דבר השקר הגדול הראשון של המלחמה הזאת? לרכיבים נוח להציג את תרמית "40 הק"מ והמבצע המוגבל ל-24 שעות" כשקר הגדול, ודאי שהיתה תרמית כזאת. אולם תרמית זאת היא רק פועל יוצא של השקר הגדול, והיא מכשיר הסוואה והטעיה. השקר הגדול של המלחמה הזאת נעוץ בהגדרת מטרתיה.

המלחמה הזאת הוגדרה עלי-די קברניטיה כ"מבצע שלום הגליל"; אך לא שלום הגליל היה היעד הגדול, העליון, של המלחמה הזאת. אמרנו וזכורנו ואמרנו: כלי פתרון מדיני לכעיה הפלשתינאית לא יהיה קץ לטרור, ולכן צריך לנצל את הפסקת האש ואת הסכם השלום עם מצרים כדי לקדם חהליך של הידברות עם הפלשתינאים ועם הירדנים על שלום בגבולנו המזרחי, שרק הוא יוכל להביא סוף סוף שלום יציב וכיטחון גם בגבולנו הצפוני. ועד אז — אמרנו — נטפל בכל הפרה של הפסקת האש בצורה שקולה, מבורקת, יעילה, וככפיפות לשיקולים המדיניים.

חברי הכנסת, בתום כל המחקר שערכו, אהוד יערי זאב שיף מסכמים את התפיסה שהובילה למלחמה הזאת במשפטים האלה — והם מייחסים את זה ראשית כול לשר הביטחון לשעבר, אריק שרון, אבל לא רק לו — התפיסה הפשטנית, המסוכמת כשורות האלה: "יש לגרש את אש"ף מלבנון, מביירות ומכל שטחה. כדי למנוע שובם יש להשליט את באשיר ג'מאיל לגנאי הבא של לבנון, וכדי למנוע הפרעה מצד הסורים, יש לגרש את צבאם מלבנון, לאחר שיגרש אש"ף מביירות ומלבנון כולה, תצליח ישראל לכוון את הסכסוך עם הפלשתינים כרצונה. לחצי של אש"ף ביהודה ושומרון יוסרו, ובאזור ירימו ראש מנהיגים פלשתינים מתונים, אלה יהיו מוכנים לשאת ולתת עם ישראל על הקמתה של אוטונומיה על-פי כלליה של ישראל, לפלשתינים לא תהיה ברירה אלא לחפש פורקן למאוייהם המדיניים בירדן". שמעון שפר שם את אותו לקח, את אותו סיכום של תפיסה שהולכה למלחמה, בפיו של רפול — אם כי במלים אחרות.

רק מי שרצה להעלים עין מהשורש העמוק הזה של המלחמה יכול היה להרשות לעצמו — אם בשל טשטוש חושים כלשהו, בגלל מידה כלשהי של הונאה עצמית, או בגלל מידה כלשהי של מורך לב אזרחי, או — במקרה הטוב — בגלל תמימות נוראה — להאמין, ולו לרגע קט, שהצירוף הזה של בגין, שרון ורפול מתכוון באמת למבצע מוגבל, כשמו, למבצע "שלום הגליל".

רק על בסיס קביעה זאת, אפשר לבחון את השאלות הקשות, העולות מתוך הספרים שפנינו. והספרים הללו מעוררים עשרות רבות של שאלות מציקות התובעות תשובה, שאלות הטומנות בחובן האשמות מפורשות, אכזר בקצרה אחדות מהן: מה היו הגורמים האמיתיים לפרוץ המלחמה? האם הממשלה החליטה או לא החליטה על מבצע מוגבל? האם הטעה או הונה שרון את הממשלה בפרשת 40 הק"מ, וכיצד? האם הטעה או הונה שרון את הממשלה בפרשת החדירה לביירות, וכיצד? האם הטעה או הונה שרון את הממשלה בפרשת הכניסה למערב-ביירות והכנסת הפלנגות לסכרה ולשתילה, גרם מעבר למה שועדת כהן כבר הגיעה אליו במסקנותיה? מה היה חלקו של ראש הממשלה מנחם בגין בכל

חברי הכנסת, המלחמה לא היתה למען שלום הגליל. היה שלום לגליל. לא נורחא אפילו ירייה אחת במשך 11 חודש לפני המלחמה בלבנון. זו היתה מלחמה משוחפת ישראלית-אמריקנית, שהוכנה זמן רב בשירות האינטרסים האסטרטגיים של ארצות-הברית ובשירות המדיניות של ארץ-ישראל השלמה. זו היתה מלחמה לניסוי סוגי נשק חדשים, וזו היתה מלחמה של תרפה ושל קלון.

חברי הכנסת, העובדות שפורסמו בספרים, ושאל לא אחד הכתש אותן: ב־12 בינואר 1982 נפגש שר הביטחון כשם ממשלת ישראל — ואני מדגיש, אחרות כל הממשלה עם ראשה בגין — עם באשר ג'מאיל, ושם אמר לו שרון כשם ממשלת ישראל: "כבוא העת לא ניעצר בליטני או כזהני, אלא נמשיך צפונה ונגיע לציר החוף קרוב לביירות". על המלחמה הוחלט. בהסכמת ארצות-הברית, הרבה זמן לפני שנפתחה; רק חיפשו עליה. אני קורא מהספרים: "בגין שרון ואיתן הגיעו למסקנה, שיש לזווג מלחמה חודשים רבים לפני שהחלה. הם המתו לעילה נכונה. הם עמדו לפעול כאשר שני ישראלים נרצחו ביער בולון שבפרס. כרגע האחרון נתברר שזה היה רצח על רקע פוליטי. הם עמדו לפעול כמעט בכל חודש". זה — בספר של שיפה. בספר של זאב שוף ואהוד יערי מגלים כפרוטרוט כיצד ניצלו את ההתנקשות בשגריר ישראל בלונדון, ארגוב, אף שידעו שהמנקשים הם מאנשי אבני-דאל. אויבו בנפש של אש"ף ושל מנהיגו ערפאת.

אינפורמציה כוזבת נמסרה כל הזמן בכנסת גם על מהלך המלחמה. אני זוכר שהגשנו את הצעת א־האמון ב־8 ביוני — 96 הצביעו פה בעד המלחמה, עכשיו כולם מתנערים — ואו דיבר בגין: 40 קילומטרים, 40 קילומטרים, והבטיחו שניים-שלושה ימים. הכול היה שקר מורד. ועוד אני זוכר — כאן, בכנסת, פעמים אמר מר בגין: מדוע התפתחה המלחמה אחרי 11 ביוני? — מפני שהאויב הפר את הפסקת האש. זה היה שקר, שקר במצח נחושה. הנה מה שכתוב בספרים האלה: "מיד לאחר הפסקת האש במלחמה ב־11 ביוני נפגש שר הביטחון אריאל שרון עם באשר ג'מאיל בג'ונייה, ותחת אתו על זיכרון דברים ועל מפה, וככה נקבעה הנקודה שבה יחדור צה"ל עם כוחות הפלנגות בפאתי ביירות. עקב סיכום זה המשיך צה"ל בהתקדמות לאחר הפסקת האש ונכנס כעבור יומיים לביירות. בלי שהודיעו על זה". לא היתה זו אפוא הגיררות בשל התפתחות הקרבות, כתוצאה מהפרות האש של האויב. זה היה שקר מכונן.

חברי הכנסת, המלחמה בלבנון היא כישלון חרוץ של הממשל האמריקני ושל ממשלת ישראל. במקום לחסל את הטרואמה של וייטנם עליי מלחמת לבנון והשתלטות על המזרח התיכון בפסק-אמריקנה והפיכתו לבסיס אמריקני — כמו שחשבו בוורשינגטון — נוצרה לאמריקנים הטרואמה של מלחמת לבנון. ובישראלי נלמד הלך, שלא נוכל בכוח צבאי — אפילו עם ניכוי אמריקני — לכפות את רצונו ורצונם של האמריקנים על לבנון, או לחסל את הבעיה הפלשתינאית. זה כישלון צבאי ופוליטי של הפלנגות הפשיסטיות ומשטרו של מיעוט של המיעוט הנוצרי בלבנון לכפות את רצונם על העם הלבנוני. זאת למרות הגיבוי הצבאי העצום שנתנו הן ישראל והן ארצות-הברית לפלנגות הפשיסטיות.

אם רוצים ללמוד את הלך, אם רוצים שאסונות כאלה לא יחזרו, צריך להשגיב: מה גרם לכישלון? מה שורש הכישלון? קודם כול, העם הלבנוני עצמו התלכד בחזית הלחמה לאומית נגד התוקפנות של ישראל ושל ארצות-הברית, וחזית זו — יחד עם עמידת הגבורה של העם הפלשתינאי וכוחות אש"ף — היא

אחת מהפרשות החמורות הללו? האם היה הוא עצמו קורבן להונאה? האם היה שותף — פעיל או פסיבי — לה? וכיצד חפקדה אותה ממשלה בכל המהלכים הללו?

אני חייב לומר בסיום הדברים: אם אומנם צודקים המחברים בספרים האלה, ולוא רק בחלק קטן מן השאלות שהם מציגים, ולוא רק בחלק קטן מההאשמות הכלולות בהם — ואני מדבר שוב בכתבים ובפרשנים רציניים עם מקורות מידע מהימנים — השאלות האלה שהם מציגים יורדות לשורשי הקיום הלאומי שלנו, לשורשי סדרי החיים הדמוקרטיים שלנו, למישור של כפיפות הזרוע הצבאית לרשות המדינית המוסמכת ולשורשן של בעיות מוסריות ראשונות במעלה.

ואני רוצה, בשורות אחרונות אלה, להפנות דברים לאדם שאינו יושב אתנו כאן בבית הזה לאחרונה, אל חבר הכנסת מנחם בגין: גם בחשבון הנורה שאנו באים אתך בפרשת מלחמת לבנון איננו אוטומטיל כלל אשר עבר עליך מאז נפטרה רעייתך ומאז כבדו עליך ייסורי מחלתך. אבל, עם כל ההבנה וההתחשבות, שאלת אחריותך לכל מה שאירע אינה יכולה להיגנו. אתה חייב להעיד על התקופה. אתה חייב להעיד על עלילותיה, אתה חייב להשיב על האשמות.

שמעון שיפר מסיים את ספרו בשורות הללו: "בסוף קיץ 1983 ניצב מנחם בגין מול שכרי השוקת. הערכותיו וציפיותיו להיטיב עם עמו. ולהציגו על קרקע בטוחה בגבולותיה ההיסטוריים של ארץ-ישראל לא התממשו. הברית עם הנוצרים בלבנון הוכחה כמשענת קנה רצון, אש"ף לא חוסל, הסכנה להקמתה של מדינה פלשתינאית לא הוסרה, ומעל לכול — הפירוד כעם והבקיעים בו, כעקבות הקורבנות הרבים שתבעה מלחמת לבנון, והחרדה ממלחמת אחים אפשרית, הנוראה שבמלחמות מבחינתו של בגין — כל אלה הניעו את האדם, שמניעיו היו מוסריים, לקום, להתייצב אל מול המציאות ולומר בשארית כוחו: אני יכול עוד".

אם צודק שמעון שיפר, אינך יכול, מר מנחם בגין, להסתפק בקריאה "אני יכול עוד". אתה חייב לעם הזה דין-חשבון מלא, ולכן התבעה לוועדת חקירה לא תוסר מסדר-היום הלאומי שלנו גם אם היא תתמהמה, גם היא תושעה, כי יש יותר מדי כוחות, כאבים ושאלות מציאות שמחפשים תשובה, ולא יהיה לעם שלנו מנוח עד שלא חניתן התשובה המלאה.

היור' מ' שחל:

הרשות להציע הצעה באותו נושא לחבר הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (החזית: הדמוקרטיה לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני בטוח שתהיה חקירה, אם תרצה הממשלה ואם לא תרצה. אפשר לומר שחקירה מסוימת כבר נעשתה, אם כי לא עליידי ועדה. שני הספרים שפורסמו זה עתה — "מלחמת שלול" מאת זאב שוף ואהוד יערי ו"כדור של"ג" לשמעון שיפר — הם חקירה, אבל זו חקירה של עיתונאים. חקירה שלם חשובה מאוד, כי היא מוכיחה לפחות שני דברים: ראשית, שרימו ורימו ורימו ושיקרו ושיקרו ושיקרו לבנסת, לעם ולגורמים אחרים. ואם תתנגדו לחקירה ואם יעלה — כפי שאני מבין — שר המשפטים ויאמר: אין מה לחקור, ויציע להסיר את השאלות האלה מסדר-היום — לא תצליחו למנוע את החקירה. יותר מדי דם נשפך, יותר מדי ערכים נרמסו עד עפר, יותר מדי פצעים יש בחברה הישראלית, ואני בטוח, כי במקומם או במאותם גם תיתנו את הדין. העם הזה יפוט אתכם.

עלידי: ארצות-הברית ועלידי ישראל — אין לו ערך. הוכח, שהסכמים שנכפו ככוח הכיבוש וככוח הלחץ האמריקני אינם שווים פרוטה. לכן כוטל ההסכם הזה.

למה צריך להצטער על ביטולו? טוב שבוטל. זה יפתח פתח להשלמה לאומית בתוך לבנון. העוברת טרגדיה איומה. זה יפתח אולי פתח לדאייה ריאליסטית יותר גם בתוך מדינת ישראל.

חברי הכנסת. מי שמציע היום — כתגובה על ביטול ההסכם הישראלי-הלבנוני-האמריקני — כיצוע חד-צדדי של הסעיפים, כלומר שמדינת ישראל חפקה עכשיו באורח חד-צדדי על התחום האזרחי של לבנון — כלומר, גם על סוריה; חפקה על הנמלים של לבנון; תקים נקודות תצפית צבאיות בתוך לבנון; תפעל בתוך לבנון בכל עת שתמצא לנכון — מי שמציע זאת מציע המשך שפיכות הדמים.

האם לא נלמד כל לקח מהמפלה? האם לא נלמד כל לקח מההרפתקה? הייתכן, שמדינה אחת תפקח על התחום האזרחי של מדינה שנייה ועל נמליה, ותסייר בתוך המדינה השנייה? איפה נשמע כדבר הזה? ועוד מדברים על כך שצריך לשמור על הריבונות של לבנון. איוז מדינה ריבונית תרשה זאת?

רוני מילרא (הליכוד):

איפה באמת נשמע כדבר הזה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש רק דרך אחת: לצאת מלבנון. ויכול להיות רק הסכם אחד — אותו הסכם שהיה לפני המלחמה בין ממשלת לבנון לאש"ף. ואשר קרים במאה אחוז על-ידם, והביא לכך שבובל הלבנון היה גבול של שקט ושלוש. רק הסכם כזה, שום דבר אחר, ורק, בנקודה זו, פיקוח של מדינה אחת על מדינה שנייה, בעיקר לאור מה שקרה. פירושו עוד מלחמה, עוד הרפתקה שאולי מישור בווינגטון יהיה מעוניין בה בעוד כמה חודשים.

ולסיכום ברצוני לומר: ועדת חקירה צריך להקים לא רק כדי לדעת מה קרה, לא רק כדי להביא למשפט את האחראים למלחמה הזאת, אלא גם כדי למנוע דברים כאלה בעתיד. אם לא נחקר עד הסוף, אם נשטש את הדברים, כי אז קיימת סכנה שמלחמת לבנון לא תהיה המלחמה האחרונה במזרח התיכון היוזמה על-ידי ארצות-הברית ועלידי ממשלה חסרת אחריות בישראל. אני בטוח שוועדת חקירה תקום, במקום או במאחר.

היו"ר מ' שחל:

תודה. אני מזמין את שר המשפטים להשיב על שתי ההצעות.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מנהג חדש בא למדינה. מדי שבוע או מדי חודש מועלות ובאות הצעות מאת האופוזיציה להקים ועדות חקירה למיניהן. דומני שההצעות האלה חוטאות למטרה וליעדים שלשם חוקקה הכנסת את המוסד של ועדות החקירה. ועדת חקירה איננה באה להחליק את הסמכויות המדיניות ואת סמכויות הביצוע של הממשלה במדינה דמוקרטית כלשהי בעולם. ממשלה כי חטאה, ממשלה כי חטאה, ממשלה כי חטאה — יבוא דינה קודם כול בפני בית-הנבחרים. בית-הנבחרים יכול להציע אי-אמון בה ולהפילה, ואם לא שפר חקלו של מציע האי-אמון, תבוא הממשלה למשפט הציבור במערכת בחירות דמוקרטית.

שולמית אלתי (המערך):

אחא מציע לכנסת להקדים את הבחירות?

שסיכלה את כל התוכניות, ובנוסף עליה גם עמידתה של סוריה — שלא רצתה במלחמה, גם לפי שני הספרים האלה. וכל זה הצליח הודות לאהדה של כל עמי העולם לקורבנות התוקפנות, וקודם כול הודות לעמדתה של ברית-המועצות, שמנעה את המשך המלחמה נגד סוריה. התוכנית המפורשת הייתה להמשיך נגד סוריה בלבנון — ואפילו הלאה. נגד סוריה עצמה — כהתאם לאסטרטגיה הגלובלית של ארצות-הברית. אולם ברית-המועצות קמה והודיעה, שסוריה לא תהיה לבדה אם יקרה כדבר הזה, ובכך היא קטעה את המשך המלחמה. כזה הצילה ברית-המועצות גם את חיילי ישראל וגם את עם ישראל מהמשך ההרפתקה בלבנון. אולם הסכנה טרם חלפה.

מי שגרם לכישלון הזה היה גם גורם פנימי אמריקני. אחמול טען שר החוץ האמריקני שולץ, שעמדת הקונגרס האמריקני הכשילה את כיצוע ההרפתקה עד הסוף. אבל לא רק כקונגרס יש דעות כאלה; העם האמריקני הביע התנגדות רחבה להרפתקה של הנחתים בלבנון. גורם חשוב היוותה גם ההתנגדות של רכבות ומאות אלפים בישראל להרפתקה המלחמתית בלבנון.

המסקנה היסודית ביותר היא: הוכח בעליל, שביחסי הכוחות הנוכחיים בעולם לא יכול להיות פקס-אמריקנה ואי-אפשר להשיג את המטרה של הפיכת האזור לבסיס צבאי אמריקני גדול נגד תנועות השחרור הלאומי. נגד המדינות העצמאיות ונגד ברית-המועצות.

הממשלה בישראל קיוותה, שאם תעזור לכיצוע המטרות האלה, תקבל מארצות-הברית את "ארץ-ישראל השלמה". אולם הוכח בעליל, שלא יכול להיות פתרון במזרח התיכון בלי ברית-המועצות ובניגוד לרצונה. הוכח בעליל שלא יכול להיות פתרון לסכסוך בלי העם הפלשתינאי ונציגותו החוקית והבלעדית — אש"ף — ונגדו.

המפלה בלבנון היא, במובן מסוים, כמפלחם של האמריקנים בויטנם, ויש לכך משמעות בין-לאומית כללית חשובה מאוד. המדיניות האמריקנית — שישאל היא חלק ממנה — מסכנת את שלום האזור כולו ואת שלום העולם כולו.

לעומת זאת, למרות ההסתה שהחלה היום מחדש בישראל המדיניות הסובייטית שונה: מכך תכלית השינוי. ברית-המועצות איננה מציעה פקס-סובייטיקה במקום פקס-אמריקנה במזרח התיכון; כשם שלא יכול להיות פקס-אמריקנה, כך גם לא יכול להיות פקס-סובייטיקה, וברית-המועצות איננה מציעה זאת. אם רוצים באמת בשלום במזרח התיכון, יש רק דרך אחת: פתרון משותף, בהשתתפות ארצות-הברית וברית-המועצות ובשיתוף כל הגורמים במזרח התיכון הנוגעים לסכסוך — ובכללם, כמובן, העם הערבי הפלשתינאי, ונציגותו אש"ף. אין פתרון אחר. לא יהיה אפשר להפעיל יותר כוח מאשר הפעילו האמריקנים ומדינת ישראל בלבנון, אלא אם יגרמו למלחמת עולם.

לכן, רק במסגרת הדטאנט וביחסים הבין-לאומיים, ובמסגרת הצדק לשני העמים בארץ הזאת — עם ישראל והעם הערבי הפלשתינאי — רק כך אפשר לפתור את הבעיות ולשים קץ למלחמות הבלתי-פוסקות.

ההסכם הלבנוני-ישראלי בוטל. אנב, הוא גם לא אושרר לפני ביטולו. הסכם זה — כפי שאמרנו כנסת מייד לאחר שנחתם — לא היה שווה את הנייף שעליו נכתב. מדוע? מכיוון שכל הסכם שאוכפים אותו עלידי כיבוש, על-ידי זה שמצמידים אקדח לרקת של הצד השני — וזה מה שנעשה

קודם לכן ולא ימים אחרים קודם, אלא חודשים אחרים קודם לכן. בכמה פגישות מוקדמות, והממשלה רנה — לא רק ועדת השרים לענייני ביטחון, הממשלה עצמה במליאתה — על המחשבות והתכנון בנושא הזה חודשים אחרים קודם לכן.

אלעזר גרנות (המערך):

ואנחנו חשבנו שהיו עילות אחרות למלחמה.

שר המשפטים מ' נסים:

חודשים אחרים קודם לכן.

שולמית אלוני (המערך):

מה, זה לא היה העניין בלונדון?

אלעזר גרנות (המערך):

זה לא היה העניין בלונדון?

שר המשפטים מ' נסים:

הלוא אינני מחדש. אני יכול לומר, רבותי חברי הכנסת, שלא היתה מלחמה שכל מהלכיה הובאו לאישור — לא רק לידעת הממשלה — כמו המלחמה הזאת, ולפי מיטב ידיעתי, גם לידעת ועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

יוסי שריד (המערך):

אני רוצה לומר לך, שהוא היה לכם — — —

שר המשפטים מ' נסים:

החשיפה, מסירת העובדות והמהלכים לוועדת החוץ והביטחון היו במידה שלא היתה במלחמות אחרות.

אלעזר גרנות (המערך):

היו שבועות שלא הופיעו בפניהם. על מה אתה מדבר בכלל? אלה עובדות הידועות לכל העם.

רוני מילוא (הליכוד):

אתמול שמענו בטלוויזיה את וילנאי בעניין ועדות החקירה שאתם רוצים כל הזמן? את מי אתם משרתים בזה?

יוסי שריד (המערך):

לו היה לכם המצפון של מנחם בגין, איש מכם לא היה יושב פה. רק מנחם בגין הבין מה קרו. הוא חקר את עצמו והלך הביתה.

הי"ד מ' סכידור:

חברי הכנסת, אני מבקש.

שר המשפטים מ' נסים:

רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לומר, שבהציעכם ועדת חקירה בנושא זה אתם מסלפים את המושג ואת המטרה שלשמן הוקם וכונן המוסד הזה של ועדות חקירה. אינני מציע, שיווצר מנהג חדש, שמהלכי מלחמה יהיו מקור להקמת ועדות חקירה.

יוסי שריד (המערך):

זה צריך ללכת ליישור לכית' משפט, תאמץ לי: לא לוועדת חקירה, לכית' משפט.

שר המשפטים מ' נסים:

מלחמת "שלום הגליל" לא היתה מלחמה ראשונה, ואנחנו יודעים גם יודעים, שבכל המלחמות הקודמות היו מהלכים שלא תמיד חושבו, שלא תמיד תוכננו, שלא תמיד בוצעו בהתאם להחלטות ממשלה. גם לא היתה מלחמה, כפי שקרה בפעם הזאת, שנוהלה על-ידי הממשלה כולה. עד כה נוהלו המלחמות על-ידי שניים-שלושה, שרים, או במקרה הטוב ביותר, על-ידי ועדת שרים מצומצמת לענייני ביטחון.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

יעקב צור (המערך):

אתה יכול לקבל החלטה עכשיו.

רוני מילוא (הליכוד):

הפרשה הזאת רק התחילה. עוד יהיו חקירות רבות סביב הפרשה הזאת.

שר המשפטים מ' נסים:

ממשלת ישראל — זו שהחליטה על מבצע "שלום הגליל" וגם ממשלת ישראל המכהנת היום, משום שבהרכבה ובמדיניותה היא חופפת את הממשלה הקודמת — נושאת בתאריה משפטית, מוסרית, ציבורית ופוליטית לעצם היציאה למלחמה ולכל מהלכיה, לטוב ולרע.

יאיר צבן (המערך):

מה טוב?

שר המשפטים מ' נסים:

לטוב ולרע. כמו לגבי כל ממשלה אחרת ולגבי כל מלחמה אחרת שעם ישראל יצא אליה למען קיומו, הגנתו וביטחונו.

חילוקי דעות וביקורת, חריפים ככל שיהיו, על עצם היציאה למלחמה, על מהלכים אלה או אלה של מלחמה, אין בהם עילה ולא שמץ של עילה להקמת ועדת חקירה. יש בהם כדי לגלגל ולבטא את הדמוקרטיה, את חופש הביטוי הקיים במדינת ישראל; ואני רוצה לומר, שחופש הביטוי והדמוקרטיה קיימים במדינת ישראל מנה אחת אפיים, לעומת כל דמוקרטיה אחרת בעולם. אין מלחמה, לא בתולדות ישראל ולא בתולדות העמים — אני מדבר על דורנו — שהתנהלה בחשיפה, ביכולת של התקשורת להגיע לכל פינה נידחת — — —

יוסי שריד (המערך):

חשבתם שזו הצלחה עצומה. חשפתם כי חשבתם שזו הצלחה נדירה.

שר המשפטים מ' נסים:

— — כדי לזרוח לציבור, שמעתי את חבר הכנסת צבן אומר, שבמלחמת "שלום הגליל" נתעוונתי ערכי הדמוקרטיה. אני יכול לומר, שלפי מיטב ידיעתי לא היתה מלחמה בישראל שייזומה, תכנונה, ההחלטה לגבי היציאה למלחמה וכל מהלך אחר שלה הובאו להכרעה דמוקרטית, כמו מבצע "שלום הגליל".

יאיר צבן (המערך):

אתה יודע מה חושבים עליך השרים שיושבים כאן עכשיו?

שר המשפטים מ' נסים:

לא היה ולא נברא בדבר הזה במלחמות ישראל.

אלעזר גרנות (המערך):

באילו מלחמה שמעה האופוזיציה הראשית על המלחמה בשעה 11:00? על מה אתה מדבר?

שר המשפטים מ' נסים:

הלוא אתה יודע.

אלעזר גרנות (המערך):

אינני יודע שום דבר. אני יודע מה שהעם יודע.

שר המשפטים מ' נסים:

אם כן, תן לי להשיב. על המחשבה לגבי המלחמה נורע לראשי מפלגת העבודה לא בשעת היציאה למלחמה, לא יום

ייתמם שר המשפטים כמה שהוא רוצה. עמיתו המנוח ארליך אמר דברים לגבי המלחמה הזאת — לגבי החלטות שנחקלו. לגבי אופן התפקוד של הממשלה בזמן המלחמה. לגבי צערי השונים של הצבא בזמן המלחמה ולפניה. אנחנו כבר דרשנו הקמת ועדת חקירה. כמובן, עם הרוב הפרלמנטרי שהיה לכם — לא בגלל צדקת הדברים, אלא בגלל הרוב — הוורדתם את הנושא מעל סדר-היום.

את ההצעה לחקור את המלחמה הזאת לא תוכלו להוריד מסדר-היום, מפני שמתפרסמים ספרים. הספרים נכתבים על-ידי אנשים שדיווחו במשך כל זמן המלחמה, ושאם הסתמכתם על הדיווחים שלהם, הפרסומים האלה נעשו על-ידי אנשים העובדים בכלי התקשורת הממלכתיים. איש לא יצא נגדם ולא אמר שהם מסלפים ואומרים דברים לא נכונים. אני מתכוון לשמערן שיפר ולאהוד יערי. בזמן המלחמה הם דיווחו על המלחמה בשם הממסד. האם כל מה שהם דיווחו בזמן המלחמה היה שקר, או שכל מה שאמרו הוא אמת? רק עכשיו, כאשר מתפרסמים הספרים שלהם, המטיחים האשמות כבדות ביותר על הממשלה הזאת, מתעלמים מהם.

הרי לגוד עניינו מתבררות עובדות חמורות ביותר כאשר לאופן שבו נתקבלו החלטות בממשלה. הממשלה עושה את שלה ואומרת: העם יחליט. העם יכול להחליט בבחירות על דברים רבים. אבל האם נתקבלו החלטות במלחמה בצורה חוקית או בצורה בלתי חוקית — את זה ועדת חקירה צריכה לקבוע, או שיבוא יום ויחליטו על כך בתי-המשפט.

אני חושב שהמעשה הנכון היה, אילו ממשלת ישראל היתה באמת אמיצה דיה לעשות את המעשה הנכון. להגיד: אנחנו חושבים שניהלנו את המלחמה הזאת בצורה נכונה, ושהחלטות נתקבלו בצורה הנכונה — כפי שאומר שר המשפטים, שעוד לא היתה ממשלה שקיבלה החלטות כאלה — ואם כך, מכיוון שכל מה שנועשה הוא נכון ונעשה בצורה דמוקרטית ונאותה, מדוע שהדבר הזה לא ייחקר? אני אומר למה הממשלה אינה אומרת זאת: כי אתם יודעים שהדברים אינם נכונים.

כשם שפחדתם מוועדת החקירה בעניין סברה ושחילה, לא רציתם אותה, מפני שפחדתם מהאמת שתצא לאור — והוועדה היא נכפתה עליכם — כך גם עכשיו אתם מפחדים מוועדת חקירה.

עובדות נוספות יצאו לאור, והציבור ידע אותן וידבר על המלחמה הזאת, והממשלה הזאת לא תסכים לחקירה. אני אומר שזו פגיעה בדמוקרטיה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם יותר ויותר עובדות על אופן קבלת החלטות יתפרסמו — והממשלה אומרת: ישפוט העם ולא תהיה חקירה בדרך של ועדת חקירה משפטית — אני מסיק מכם, שרק ממשלה שיש לה מה להסתיר, רק ממשלה שיש לה מה לפחד מחקירה כזאת, מתנגדת לה.

אני מציע שוועדת החקירה תקום, ושועדה של הכנסת תדון בנושא זה.

היו"ר מ' סבידור:

הצעה אחרת לחבר הכנסת בריזוהר, בכקשה.

דוני מילוא (הליכוד):

אין לך כבר מה לחדש.

קריאה:

שמענו הכול.

מיכאל בריזוהר (המערך):
שהוסמכה לכן.

שר המשפטים מ' נסים:
ממשלת ישראל נתכנסה לעתים פעמיים ביום, אבל לפחות פעם אחת ביום.

אלעזר גרנט (המערך):
כך זה נראה.

יאיר צבן (המערך):
היא קיבלה את כל המידע מבעוד זמן.

שר המשפטים מ' נסים:
היא קיבלה את כל המידע ואישרה מהלכים, ולא היה דבר הזה בתולדות המלחמות.

יוסי שריד (המערך):
פעמיים ביום, כדי לשמוע את ה"בלופים".

משה שחל (המערך):
אני מציע, אדוני שר המשפטים, שתשאל את חבר הכנסת

אלעזר גרנט (המערך):
אתם לא מתביישים?

יוסי שריד (המערך):
הוא ניהל את המלחמה.

שר המשפטים מ' נסים:
מלחמה מתפתחת אם לפי תכנון ואם כתוצאה ממהלכים, ואין הדבר הזה מקור או עילה לוועדת חקירה, אלא לאחריות בפני הכנסת, לאחריות בפני העם.

לפיכך, אדוני היושב-ראש, אני מציע לדחות את ההצעה להקים ועדת חקירה.

תוסיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה בורחים מתשובה עניינית?

יוסי שריד (המערך):
איפה מחולל המלחמה עצמו?

היו"ר מ' סבידור:
הצעה אחרת לחבר הכנסת וירשובסקי, בכקשה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חשבתי לשמוע משר המשפטים דברים שקולים יותר ומעמיקים יותר מהגנה רוטינית, שהוא בטוח שהיא תקבל רוב מספרי בהצבעה בבית הזה.

הוא מדבר על מנהג חדש בא למדינה. קודם כול, אדוני שר המשפטים, היתה מלחמה אחת ואחרת היתה ועדת חקירה והיא חקרה את הדברים.

שר המשפטים מ' נסים:
על מחדל, לא על מלחמה — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כן, כי כאן המחלל הוא מהיום הראשון עד עצם היום הזה. אני מסכים אתך שצריך לחקור את מחלל המלחמה הזאת, שהחל ב־6 ביוני ונמשך עד עצם היום הזה.

אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, נאמרו כאן מבמה זו שקרים לגבי המלחמה. לא תוכל להסתיר את הדברים האלה.

ולא פעמיים — לדברים שנעשו בניגוד להחלטותיה. כ"ה
ביוני אישרה ממשלת ישראל בדיעבד את כיבוש כביש
ביירות-דמשק, אף-על-פי שרומתה באותו ענין.

נושא רביעי — האם הולכת השולל של הממשלה
ההצבור גרמה נזק ישיר למדינת ישראל? גם על זה התשובה
היא חיובית.

הדבר החמור ביותר הוא ציטוט קצר שאני מרשה לעצמי,
אדוני יושב-ראש הכנסת, לצטט מתוך ספרו של שמעון שיפר
על מלחמת של"ג, האומר: "אפשר היה להעריך שה'תוכנית
הקטנה', עקב המעורבות הסורית וזעקות הנוצרים, תגלוש
מעבר ל-40 — 45 הקילומטרים, כדי לבצע תמרונים שיקלו על
הלחץ הצבאי הסורי, ובסופו של דבר יגיע צה"ל ליעדי
'התוכנית הגדולה' עם אותן כעיות, אבל עם אבדות גדולות
יותר. ההכדל הצבאי בין שתי התוכניות היה זה שב'גדולה' היו
צריכים כוחות צה"ל לתפוס צמתי מפתח על-ידי כוחות
מוטסים, לפני שיערכו בהם כוחות סוריים; והמעבר מ'הקטנה'
ל'גדולה' חייב — עקב היערכות הסורים בצמתי מפתח —
לקדם את השריון הישראלי בצירים הרריים, צרים ומפותלים,
תוך כדי לחימה עיקשת ורבת אבדות". זהו כתב אישום חמור
ביותר, האומר במלים כוטות, כי בגלל ההונאה הזאת גרמתם
לאובדן חי אדם.

אדוני היושב-ראש, כיום ראשון השבוע פניתי אל היועץ
המשפטי לממשלה. הצגתי בפניו את הממצאים שלי וביקשתי
שיחווה את דעתו בפני שר המשפטים וממשלת ישראל ויתבע
הקמת ועדת חקירה משפטית, כדי שתבדוק את המחדלים ואת
הליקויים בתפקוד הממשלה במהלך מבצע "שלום הגליל". אני
מבקש, אדוני היושב-ראש, לדון בזה בוועדה.

היור"ר מ' סבירור:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה, אני ממנה שני מונים: חבר
הכנסת רוני מילוא וחבר הכנסת יעקב צור. תחילה נצביע על
הצעתו של חבר הכנסת יאיר צבן ואחר כך על הצעתו של חבר
הכנסת מאיר וילנר. מי בעד הצעתו של חבר הכנסת יאיר צבן?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מי הציע להפריד?

רוני מילוא (הליכוד):

יאיר צבן הציע.

היור"ר מ' סבירור:

אני מודיע לך שהמציע, חבר הכנסת צבן ביקש, זאת. אם
הם תחרימם בהם ורוצים שההצבעה תהיה ביחד — — —

תמר אשל (המערך):

שתהיה הפרדה.

היור"ר מ' סבירור:

נצביע תחילה על הצעתו של חבר הכנסת יאיר צבן, ואחר
כן על הצעתו של חבר הכנסת מאיר וילנר.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

שהעלה חבר הכנסת " צבן

בסדר-היום של הכנסת 33 —

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת 42 —

מיכאל בריזהר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש ממך להגן עלי בפני קריאות
הביניים של חברי הליכוד. תודה.

היור"ר מ' סבירור:

אם תעמוד בלוח הזמנים — אגן עליך.

מיכאל בריזהר (המערך):

אני מקבל בהחלט את הדעה, שאסור לערב שיקולים
פוליטיים וחשיבוים של מדיניות בעת שאנחנו ניגשים לעניין
של ועדת חקירה על מלחמת "שלום הגליל", או על כל מלחמה
אחרת.

אבל, אי-אפשר להתעלם משלושת הפרסומים שיצאו
לאור על מלחמת "שלום הגליל": האחד הוא ספרו של זאב
שיף ואהוד יערי "מלחמת שולל": השני הוא ספרו של שמעון
שיפר "כדור של"ג": השלישי הוא דוח "מעריב" על המלחמה
שלא נסתיימה.

מתוך החומר הזה מצטיירת תמונה מדהימה של הונאה
והולכת שולל על-ידי מנהיגי המדינה. קורבנות ההונאה הזאת,
אדוני שר המשפטים, היו הציבור בישראל, שרים בממשלה,
מנהיגי האופוזיציה וראשי מעצמות זרות.

אני בדקתי את החומר שהתפרסם בהם. ביקשתי לבדוק
ארבעה נושאים: הראשון — האם ראש הממשלה ושר
הביטחון דיווחו דיווח אמת לממשלה, לראשי האופוזיציה,
למעצמות הידידותיות ולציבור בישראל? התשובה היא
חריגשמעית: לא. יש 11 מקרים שבהם הוכח, כי ראש
הממשלה ושר הביטחון אמרו דברים שאינם אמת: לגבי 40
הקילומטרים, לגבי אי-ההסתככות עם סוריה, לגבי אי-הכניסה
לכירות, ולגבי נושאים אחרים. אתה יודע זאת, אדוני שר
המשפטים.

נושא שני — האם ראש הממשלה ושר הביטחון פעלו לפי
סמכויותיהם ובמסגרת החלטות הממשלה? גם בנושא זה
התשובה היא שלילית. הם פעלו לא פעם אחת ולא שתיים ללא
ידיעת הממשלה, מתוך הונאת הממשלה, ללא קבלת סמכות
מטעם הממשלה. הם הכניסו כוחות בלי לומר זאת לממשלה,
בלי ידיעת הממשלה, מתוך הונאת הממשלה, כלא שהוסמכו
לכך מטעם הממשלה. הם הכניסו כוחות בלי לומר זאת
לממשלה. הם כיצעו פעולות כביש ביירות-דמשק בניגוד
להחלטת הממשלה. ראש הממשלה לשעבר בגין הכניס את
צה"ל למערכי-ביירות בניגוד להחלטת הממשלה.

בני שלייטא (הליכוד):

מה שאתה אומר עכשיו הוא הונאת הכנסת.

מיכאל בריזהר (המערך):

נושא שלישי — האם הממשלה היתה שותפה — אם
בשתיקה ואם בהסכמה שלאחר מעשה — לצעדים שנעשו
שלא על סמך החלטותיה? כן, אדוני שר המשפטים, הממשלה
חיפתה, בלעה, הסכימה שירמסו אותה, שיעשו אתה מה
שרוצים.

רוני מילוא (הליכוד):

אתה יודע את כל התשובות. אתה שואל ואתה משיב.
בשביל מה צריך ועדת חקירה? אם תשכנע אותי, אתמוך
בהצעתך.

מיכאל בריזהר (המערך):

הממשלה הסכימה בשתיקה ובהכנעה — לא פעם אחת

בחד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדרהיום

— רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר
הכנסת מ' וילנר בסדרהיום נתקבלה.

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר
הכנסת י' צבן בסדרהיום של הכנסת נתקבלה.

בחד ההצעה לכלול את הנושא
שהעלה חבר הכנסת מ' וילנר
בסדרהיום

— מיעוט

י. הצעות לסדרהיום

שידור הביטוי "ממשלת הודון והרשע" ב"מבט" בטלוויזיה

היו"ר מ' סבידור:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדרהיום: שידור הביטוי
"ממשלת הודון והרשע" ב"מבט" בטלוויזיה. מאת חברי
הכנסת גאולה כהן ורונן מילוא. רשות הדיבור לחברת הכנסת
גאולה כהן. ואחריה — לחבר הכנסת רונן מילוא.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, התקופה של בין
המשמעות כיום ברשות השידור, בין הקדנציה של הנהלה אחת
יוצאת לבין הנהלה שנייה נכנסת, ותהיה אשר תהיה, איננה
התקופה שבה הייתי רוצה לומר דברים קשים וביקורתיים —
יש מה לומר, בעיקר כתחום שידורי הטלוויזיה, אבל דווקא
התקופה הזאת יכולה להיות הולמת לפנות אל הנהלה
החדשה, ותהיה אשר תהיה, לשנות ממנהגה ולהימנע מלשדר
ולהקריין כתבות, שבהן נעשה שימוש בשכול מעל כמה
ציבורית פוליטית בוויכוח ציבורי פוליטי. אני מדגישה את
המלה ויכוח. מפני שאינני מתכוונת להימנע, למשל, מראיונות
של אם שכולה, או כל מה שקשור לנושא השכול, שממלא
לצערנו את חיינו, ולא רק היום. ההרגשה היא של המלה
"ויכוח", על כמות של ויכוח פוליטי מוצהר. זה צריך להיות
הגבול שרשות ממלכתית אחראית. צריכה לעצור בו, ולצער,
עברנו פה את כל הגבולות.

האמת היא, שהגבול נעבר לא רק עלידי אותם גופים
פוליטיים. לצערי הרב, יש גם כרסום ביחס אל הנושא הזה, אל
השימוש בו מצד האמהות, ואני אומרת את זה בכל הצער
שבלי. לא נותרה אלא אפשרות מוסרית לפנות אל גוף כמו
"שלום עכשיו" ולומר לו: אל נא תעשה שימוש כאם שכולה
מעל המכה שלך. אל תגזל את רגשות ההזדהות של הציבור עם
השכול כאמצעי שכנוע.

אין קודשה מדמעת אם שכולה, אבל גם אין חילול קודש
גדול משימוש פוליטי ציני ברגשות ההזדהות של הציבור עם
השכול. אם איננו יכולים לפנות לגוף כמו "שלום עכשיו" —
אם גם אם נפנה, והוא ימשיך לעשות את שלו — מרשות שידור
ממלכתית אנחנו לא רק יכולים, אלא חייבים לדרוש זאת.

טלוויזיה נכשלה בכך יותר מפעם אחת. לאחרונה היא
נכשלה כשהראתה את במת "שלום עכשיו", שהיתה מקושטת
בכל הסממנים הפוליטיים הלגיטימיים לצאת מלבנון —
ואפילו לגיטימי לומר את כל המחיר, שלדעתם שילמנו לשווא.
אבל כשראיתי כימים האחרונים את האם השכולה עומדת על
במת מפניי "שלום עכשיו", אל מול משרד ראש הממשלה,
ותובעת ממשלת הודון והרשע לצאת מלבנון מייד — היה לי
עצוב. אני מצטטת: "ממשלת הודון והרשע", בפי אם האומרת
לצאת מלבנון מייד, ובמרי לבה היא מאשימה את הממשלה על
שניצלה את בנה למטרותיה הפוליטיות ומטיתה בה שרימתה
אותה, כאילו בנה נפל למען המולדת, בשעה שהיא, האם,
יודעת אל נכון שבנה מת למען העם הלבנוני — וזה ציטוט
"למען העם הלבנוני".

אלא שזעקתה של אם שכולה אין לה גבולות, ואין מאזניים
בעולם שבהם ניתן לשקול או לדון את צערה. בעוצמת עיצובנה
מותר לה לקלל אלהים ואדם, ולשומע יש רק זכות אחת —
לכאוב עמה את כאבה. כאבתי. אבל אם הכאב שלימה לה
היה מהול גם ברגש רחמים, זה בשל הזעם שחשתי באותה
שעה כלפי אותם פוליטיקאים עניי דעת, שלא היססו לנצל את
סערת רגשותיה של אם שכולה כנשק דמגוגי בוויכוח הפוליטי
שיש להם עם הממשלה, ובשל הזעם גם על רשת הטלוויזיה,
שהכניסה את הוויכוח הפוליטי הזה עם האם השכולה לביתי.

אמרת שהשימוש הוא דמגוגי, אבל הוא גם אכזרי. שכן,
אותם פוליטיקאים גם לא היססו לפגוע ברגשות אותם אמהות
ואבות שכולים אחרים, שמאמינים שבנם נפל למען מטרה
נעלה של הגנת המדינה: שמאמינים שהמלחמה השיגה שלום
לגבולנו הצפוני והרס בסיסי אש"ף, הגדול באויבי כל בית
בישראל, ובהישגים האלה, הם, ההורים, רואים שבנם ממשיך
לחיות כשבילם. אלה הורים שכולים, שבשכילם דווקא נסיגה
מלבנון בלא סידורי ביטחון של אמת, נסיגה שתמחק מחיקה
מוחלטת את התוצאות של המלחמה שבה נפל בנם, היא היא
שתהפוך את בנם לקורבן שווא.

אם להתחשב ולפעול על-פי רגשות של הורים שכולים —
במה רגשות של הורים שכולים אלה אדומים פחות? בשבירת
הנורמה של התנהגות אם שכולה בישראל החלה — וגם זאת
בהשראת אינטרסנטים פוליטיים, וגם לזה הצטרפה הטלוויזיה
בשידוריה ועודדה וקדמה את זה — קבוצה המתקראת
"אמהות נגד שתיקה".

אין ספק בלבי, גם כאן, שחרדתה של כל אם המשתייכת
לקבוצה הזאת היא חרדה תמימה ואמיתית. מה שפסול כאן
הוא הניסיון, לפחות בדעכבר, ליצור נורמה חדשה האומרת, כי
אם שבנה משרת בלבנון והיא לא מודהה ולא מפגינה עם
"אמהות נגד שתיקה", היא בעצם פחות אם, היא לא כל כך
אמהית. יוצרים אצלה רגש אשמה, כאילו בכך היא מפקירה את
בנה.

אני אומרת לכם, בני שירת בלבנון, כשראיתי את אותה
קבוצה של "אמהות נגד שתיקה" מפגינה, הרגשתי שרוצים
בכוח לנטוע בי רגש אשמה, ואפילו ניסו לומר את זה במלים
כאלה או כאלה.

מה שאינו חמים ואינו לגיטימי הוא, שכנגד המסורת
הארוכה והמופלאה של אשה ואם בישראל, אשר מעיה המו
בשעות פורענות וסכנה לא רק לבנה שלה, מנסים ליצור היום
נורמה חדשה, שבה אם במדינת ישראל דואגת קודם כל —
ואולי רק — לבנה שלה.

מה בקשר לערכות ההדדית הישראלית? האם השכולה
בקריית שמונה, שאיבדה את בנה מהקטיושות של המחבלים,
האם הנורמה שלה תהיה עתה: למען "שלום הגליל" צריכות

העבודה לא היתה קיימת כלל. הליכוד אולי היה קיים קצת, אבל הוא היה גרוע ונורא כל כך, על-פי הסרטים, שטוב יותר שלא היה קיים. כל זאת — על-פי הממצאים של התפירות.

זה מה שימצאו במדינה הזאת, אם יחפרו בארכיונים האלה עוד כמה מאות שנים, 600 או 700 שנים בעתיד, או 300 — 400. זה לא מקרה. ישב אתי באחד הימים כיצד הכנסת אורח מתוך-לארץ. הוא ראה את חבר הכנסת שריר, ואמר לי: אמור לי, האיש הזה אחראי למערכת החשמל בכנסת? שאלתי אותו: למה אתה אומר את זה? הוא אומר: כשהוא עולה על במת הכנסת, החשמל נדלק; וכשהוא יורד מהבמה החשמל כבה. הוא אמר לי: זה כוודאי טכנאי החשמל שלכם פה בכנסת, איפה המתג שעושה את זה מעל הבמה?

רכותי, אין לי שום דבר אישי נגד חבר הכנסת שריר. יש לי אתו ירכוש פוליטי עמוק מאוד ונוקב מאוד. אין לי שום דבר אישי נגדו.

אלעזר גרנות (המערך):
ברור שאין לך שום דבר נגדו. אתה עושה לו תעמולה אדירה.

רוני מילוא (הליכוד):
כוודאי, אל תדאג: הטלוויזיה דואגת לו, וגם הרדיו וכלי התקשורת. אני לא צריך לדאוג לו לתעמולה. לא זו היא הטענה שלי. הטענה שלי היא כלפי אלה הקובעים בטלוויזיה מה לצלם ומה לשרד. אל יחשוב איש, שהם מזמינים את שריר לשם מצלמים אותו ומשרדים אותו בגלל סימפתיה אישית, וגם לא בגלל שום טובת הנאה שיש להם ממנו: הם רחלילים. הוא לא עושה זאת. הם עושים את זה רק מסיבה אחת — כי הם מרגישים הזדהות עמוקה עם העמדות שלו. כשהוא מדבר, הוא מדבר מתוך גורום. ולכן הם עושים את זה.

אמרה פה קודם, מעל הבמה הזאת, גאולה כהן. שאין לה כל טענות אל האם השכולה, שאמרה מה שאמרה בהפגנה שהיתה. גם לי אין טענה. אי-אפשר בכלל לעמוד ולהתווכח עם אם שכולה. כל מה שייאמר מפיה — אנחנו נרכין את ראשינו ונקבל. עם הכאב הזה אין איש יכול להתמודד.

הטענה היא כלפי הטלוויזיה, על שהיא מנצלת את הדברים האלה ומשרדת אותם, כדי שבאמצעותם היא תוכל להשפיע על דעת הקהל, על הצופים בבית, ולעורר סערות רגשות. יש גם דברים שחייב צריך לשדר אותם, במיוחד דברים שנאמרים על-ידי אדם בכאבו, כצערו ובכעסו. דברים כאלה הם התפרצות של רגשות, שאפשר להבין אותה, אבל לא צריך להעלות על הדעת שהטלוויזיה תשרד את הדברים האלה.

הטלוויזיה מטפיה מוסר לכולם, במיוחד לחברי הכנסת ולפוליטיקאים. לא מכבר קראתי בעיתונות, שעורך החדשות בטלוויזיה, מר קרפין, הודיע, שאם לא ייתנו לו קביעות בתפקיד, הוא יתפטר. החליטו שלא לתת לו קביעות; היתית בטוח שיתפטר. אחרי זה קראתי בעיתון, שאף שלא נתנו לא קביעות הוא החליט להתאפק, ולהמשיך בתפקידו עוד שלושה חודשים. מה היה קורה אילו משהו מבין חברי הכנסת היה אומר שיתפטר מתפקיד, כי זה בניגוד למצפנו שמעמידים אותו במבחן עוד שלושה חודשים, ואחר כך לא היה מתפטר? מר קרפין התחיל את המערכה הזאת עם "ראש גדול", וסיים אותה עם "ראש קטן", עם ראש של סיכה. ועד העובדים הודיע: אם לא ייתנו לקרפין קביעות — תהיה שכיתה, יסגרו את "מבט". שלחתי מברק לוועד העובדים. אמרתי להם: סגרו את "מבט". חודש ימים עם ישראל לא ראה "מבט לחדשות" — האמינו לי. זה ישפר את מצב הרוח בעם ישראל; אנשים יתחילו

רק אמהות מהגליל לסכן את בניהן? ומה עם השלום כנגב — האם למענו רק אמהות תושבות הנגב יסכנו את בניהן?

אשה שדושה להביע דעות פוליטיות על חיים ומוות, מלחמה ושלום — לא רק זכותה לנהוג כך, זאת גם חובתה. אבל לשם כך קיימות בעולמנו זה מסגרות פוליטיות. כדי להיאבק על דעותיה יכולה אשה לגייס את הראש שלה — ויש לה — אבל לא ריודוקא את הרחם שלה.

אבוי לממשלה שלא תהיה רגישה לכאב אזרחיה ולדמעות אמהות, אבות ובנים. אבל אבוי לממשלה שתקבע את מדיניותה על-פי זעקותיה של אם, שדואגת רק לפרי בטנה. אנחנו מצטערים הרבה בזמן האחרון על כך שזה מצט מוסר יש אצל הפוליטיקאים. אני חושבת שמוטב שנבכה גם על כך שכל כך הרבה פוליטיקה יש אצל מטיפי המוסר.

הוויכוח על הסיבות, על הנסיבות ועל התוצאות של מלחמת "שלום הגליל" עוד ימשך אצלנו זמן רב. אבל מה שחייב להיפסק כבר היום בוויכוח הציבורי הזה ובהקדנתו מעל מסכי הטלוויזיה הוא השימוש בשכול כבאמצעי ניגוח פוליטי.

היו"ר מ' סבירור:
חודה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת רוני מילוא. באותו נושא.

רוני מילוא (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום, במסגרת הדיונים, שהיו במלואם, העפתי מבט וראיתי שהטלוויזיה לא היתה כאן. זה די הפחיע אותי. בסך הכול, יש נושאים חשובים בסדר-היום. היה נושא של הקמת ועדת חקירה בנושא לבנון. מה חשוב יותר היום בנושא זה, לפחות מבחינת הטלוויזיה שמתפלח בנושא מדי יום? אבל נראה שהשיקולים מתי לבוא לצלם תלויים גם בשאלה מי מעלה את ההצעות. אין לי ספק, שאלו ידידי חבר הכנסת שריר היה מעלה הצעה בנושא לבנון, היתה פה חגיגה של הטלוויזיה.

יש בידי מסקנות של ועדת חקירה, שיתפרסמו בשנת 2560 לספירת הנוצרים. המסקנות האלה מבוססות על חפירות ארכיאולוגיות, שנעשו ברוממה בירושלים. הארכיאולוגים, במקרה, תוך כדי התפירות, גילו את הסרטייה של הטלוויזיה הישראלית. המחקר שנעשה באותו זמן היה: ראשית חולדות מדינת ישראל, מ-1948 עד 1984. במסגרת הארכיאולוגיה והתפירות, הם הגיעו לרוממה בירושלים בארכיון הטלוויזיה, ולקחו את הסרטים. המסקנות מעניינות מאוד.

יעקב גיל (המערך):
אתה עומד לכתוב ספר?

רוני מילוא (הליכוד):
אני מכין ספר.

עדנה סולודר (המערך):

רוני מילוא (הליכוד):

להיפך. הם יחפרו שם ב-2560. על-פי הממצאים שלהם, התוצאה די מעניינת: דוד בן-גוריון, וזכרוננו לברכה, ומנחם בגין, ייבדל לחיים ארוכים, על-פי הסרטים של הטלוויזיה, היו לכל היותר יושבי הספסל השלישי בכנסת ישראל, שם, באיזה מקום שהוא על יד חבר הכנסת תופיק טובי. חבר הכנסת יוסי שריר, על-פי הסרטים האלה, היה לפחות מנהיג מדינת ישראל, מקימה, כונה המדינה, מנהיגה במשך עשרות שנים.

לית מאן דפליג, שתנועת "שלום עכשיו" היתה התנועה הגדולה והדומיננטית במשך שנים במדינת ישראל. תנועת

יעקב גיל (המעריך):

אולי זה מוביל למשהו?

רוני מילוא (הליכוד):

באה הטלוויזיה ואומרת: אם יש הפגנה, האין אנו צריכים לצלם? אני רוצה לשאול: האם מצלמים את כל ההפגנות? אני אתן לכם רשימות של הפגנות שלא צולמו. אבל הם רוצים לצלם — ומצלמים — את מה שנותן להם מבחינת השקפתם, מבחינת מה שהם רוצים להשיג מבחינה פוליטית. את זה הם מצלמים.

אני מוכן להתחייב בפניכם, ידידי, שאם לא יהיו שם צילומים ביום ראשון אחד, ביום ראשון שלאחריו כבר לא תהיה שם הפגנה מאורגנת. אם לא תהיה טלוויזיה, לא תהיה שם הפגנה. אין לי ספק בזה. בלי הטלוויזיה אין להפגנות האלה שום ערך, כל אחד יודע זאת. אלה יכולים להביא 20 אנשי מילואים נגד לבנון ואלה יביאו 20 אנשי מילואים בעד לבנון. ראינו את זה.

אני הופעתי אתמול — ובזה אני רוצה לשתף גם אתכם — ביחד עם כמה עיתונאים: מר ערד דיסנצ'יק, מר אורי אכנר, מר לפיד, מר אישון ודובר צה"ל חתאלוף אבן. לפני הקצונה הבכירה של מפקדת כוחות השדה, היו שם בערך 200 קצינים בכירים. היה דיון על תקשורת כשעת חירום וכו'. חבל שלא כולכם הייתם שם, כדי לשמוע את מה שקמו ואמרו קצינים — אלוף-משנה ותת-אלופים — על הטלוויזיה, על התקשורת, על הדרך שבה מציגים את הדברים, ועל איך משפיעים הדברים האלה גם על החיות וגם על העורך שהם השאירו מאחוריהם. הם לא אמרו שצריך לסגור את הטלוויזיה ולא להראות דברים. אבל שאלו: מדוע מראים רק דבר אחד? לא אני סיפרתי שם את הסיפור על החייל שהעירו אותו משנתו והוא אמר שהוא רוצה הביתה. קם אחד הקצינים, אלוף-משנה, ואמר: וכי היתה אי פעם חזית שלא רצו לחזור ממנה הביתה? וכי יש חייל בבסיס כלשהו בארץ שאינו רוצה לחזור הביתה?

אהרן הראל (המעריך):

אולי זה נובע מכך שאין עיתונאי רציני אחד, איש רוח רציני אחד, סופר רציני אחד, משורר רציני אחד, התומך בממשלה.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת הראל, השאלה היא שאלה כנה. השאלה היא כנה, ואני מקבל אותה בכנות שהיא נשאלה. אענה לך על השאלה: כדי לדעת מיהו עיתונאי טוב צריך לתת לו את ההזדמנות להוכיח את עצמו. מי הוא האנן מיכאל קרפין? מי הוא הגאון — אביא לך שמות, אינני רוצה לפגוע באנשים אשר עובדים בטלוויזיה ומופיעים על האקרן — האם הם נולדו עם פרויקטור ביד? הם נולדו עם הפנים בתוך המצלמה? איך גילו אותם? איך הם עלו? — נתנו להם את האפשרות, נתנו להם את ההזדמנות, איך זה קורה ש-90% מהם מזהים עם "שלוש עכשיו"? ואינני מגויס כשאני אומר זאת. מה קרה? — אנתנו נתנו להם להתפתח ולהגיע לזה. אני מקווה מאוד — הזכירו פה מנכ"ל זה ומנכ"ל זה — שתבוא הנהלה חדשה כרשות השידור ותתן להזדמנות — לא הערפה, אלא הזדמנות — גם לאנשים עם עמדות אחרות.

אלעזר גרנט (המעריך):

— — — "הפרוטוקולים של זקני ציון", תחיה.

רוני מילוא (הליכוד):

האמן לי, אם נחזור לתקופה של טדי קולק, שהיה אחראי

לחיך יותר, יהיו מרוצים יותר, במקום שיראו את כל הדברים הנוראים שמביאים להם בכוח, ובמקום שימנעו מהציבור לראות את הדברים החיוביים שישנם.

לאנשי הטלוויזיה יש תפיסת עולם. זו זכותם. אבל הייתכן שהם יביאו את תפיסת העולם הזו, באמצעות המכשיר שניתן בידם, לציבור? ראיתי הרבה סרטים על לבנון בטלוויזיה. זכותה של הטלוויזיה להראות אותם. אבל לא ראיתי סרט אחד — ב"מבט שני", לדוגמה, שיראה מה יקרה, כהיפותזה, אם ישראל תצא מלבנון בלי הסדרי ביטחון. כפי שדורשים שתעשה. וכי אין מה להראות? האם אי-אפשר להראות את הילדים, שהיו במקלטים, האלה לפני שנכנסנו ללבנון? האם אי-אפשר להראות את הקטיושות? האם אי-אפשר להראות את מעלות? האם אי-אפשר להראות את כל מה שקרה? האם אי-אפשר להביא מומחים, שבאותה תכונה שבה מסבירים למה צריך לצאת מלבנון ויכירו גם למה צריך להישאר שם ללא סידורי ביטחון? את זה הטלוויזיה לא תביא, כי זה בניגוד לדעתו של האיש המחזיק את המצלמה או את המיקרופון. האם זה ייתכן. האם זה מתקבל על הדעת?

לפני כמה שבועות שודר ב"יומן אירועים" בטלוויזיה קטע על לבנון. עם יחידה בלבנון. הראו שם חייל ישן על "זלדה" או על טנק, והעירו אותו. ושאל אותו הכתב: על מה חשבת? על מה חלמת? אז הוא אומר: על הבית, על השיבה הביתה. בזה סיים הכתב את הכתבה. פגשתי את מר לפיד ואמרתי לו: ידידי, מר לפיד, בוא עם צוות של הטלוויזיה וחד אתי לקריה בתל אביב. אל חייל שרוקק לשישי-שבת, הער אותו מהשינה ושאל אותו: על מה חשבת? הוא גיד לך: על הבית, לחזור הביתה; אני לא רוצה להיות בשישי-שבת בקריה, אלא בבית.

אבל הם משתמשים בשיבה הזאת הביתה כחלק מהמגמה הכללית להחזיר את הצבא הביתה. על הקריה הם לא יעשו את הסרט הזה. על שום מקום אחר הם לא יעשו את זה. לא אנקוב בשמות של בסיסי צה"ל, שאם היו מצלמים שם חיילים שרוחקו לשישי-שבת, האם היו אומרים מיד: אנתנו רוצים הביתה. את זה לא יעשו. אבל שם, על "זלדה" בלבנון, יפה לשאול את החייל: על מה חלמת? על מה חשבת? — על השיבה הביתה. אני רוצה לחזור הביתה. אפשר לחשוב שזו מלחמת וייטנאם, שמשתמשים כמושג הזה "להשיב את הכנים הביתה". אפשר לחשוב שזה — במרחק של קילומטרים מהיישובים, ממקום שיהודים, ואורחים שלנו, יושבים שם.

אני שמעתי — ואל תמדה לחרון עמדה, חבר הכנסת זכין — מה אומרים חברי הקיבוצים באזור ההוא, לפחות בחלקם, לגבי האפשרות של נסיגה ללא הסדרי ביטחון. בטלוויזיה יש מבחינה זאת, כיוון אחד, ריווח חדיסטר, אין צד שני, אין עמדה שנייה, אין גישה שנייה.

בכל יום ראשון יש "פינת ההפגנה הקטנה". פעם היתה פינת המודעה הקטנה: עכשיו תפתחו את הטלוויזיה ותראו בכל יום ראשון את "פינת ההפגנה הקטנה". היום הפגינו נשי ויצ"ו מול משרד ראש הממשלה בעד היציאה מלבנון.

שר המשפטים מ' נסים:

לא ויצ"ו.

רוני מילוא (הליכוד):

סליחה, לא ויצ"ו. חס וחלילה, אני חוזר בי, לא נשי ויצ"ו. אחר כך נשים בעד "יש גבול", ונשים נגד משהו, וחיילי מילואים כאלה, וחיילי מילואים אחרים. בכל יום, עכשיו באה הטלוויזיה ואומרת —

לדבר בנושא הזה. אתה רשום. ניתנת לך ההזדמנות. חבר הכנסת רוני מילוא, אני מבקש, הנושא מעניין מאוד — — — יעקב גיל (המערך):

מי מינה את מנכ"ל הטלוויזיה?

רוני מילוא (הליכוד):

מה לעשות? אפשר לטעות.

אני מסיים מייד, אדוני היושב-ראש. אני רוצה להעיר לך, חבר הכנסת רמון, כדי שאחזיך תוכל להתייחס להערתי בדברייך. מה שקרה בטלוויזיה מאז התחלף השלטון הוא, שהפכו את "מבט למרשות" ל"ניקוי ראש". זאת הכעיה. מגסים להציג כל דבר בדרך של בדיחה, בדרך של לעג, בדרך של פגיעה; כל דבר. זאת הנקודה. אני יכול להביא לך עשרות דוגמאות כאלה.

בשבוע שעבר, כיום שבו, לעצרו הרב, נפל חייל בלבנון, שודרה ידיעה על כך בטלוויזיה. אחר כך היה ריווח מקיף על ועדת החוץ והביטחון, מה אמר זה ומה אמר זה, מה אמר חבר הכנסת שריד כוועדה, ומה אמרו חברים אחרים.

חיים רמון (המערך):

מה אמרה חברת הכנסת גאולה כהן.

רוני מילוא (הליכוד):

ומה אמרה חברת הכנסת גאולה כהן. אחרי זה — צוות התגובות של מפלגת העבודה-המערך מודיע: לא צריך להאמין לממשלה. הממשלה מרמה את העם כשהיא אומרת שאי-אפשר לצאת מלבנון מייד כלי הסדרי ביטחון, וכו'. לא הבנתי בדיוק מה פתאום, דווקא כיום הזה, שבו מודיעים על נפילתו של חייל, צריך להכניס גם הודעה של צוות התגובות של מפלגת העבודה נגד הממשלה. זה ניצול טוב של הסיטואציה, כמוכך. כשמוסרים הודעה על נפילתו של חייל, זה כואב לכל עם ישראל, ואז באה אצבע מאשימה כלפי הממשלה. זה לגיטימי. אבל אחרי זה, כשמתקשר הדובר של תנועת החירות, של הליכוד, ומבקש למסור תגובה נגדית של צוות התגובות של הליכוד על התגובה של המערך, את התגובה הזאת כבר לא קיבלו; את התגובה הזאת לא הסכימו לשדר, לא הסכימו לקבל אותה. זה האיוון? שיפרסמו תגובות, אבל משני הצדדים, ולא רק מצד אחד. שיפרסמו עמדות — משני הצדדים, ולא רק מצד אחד. מי מעלה על דעתו, שייחקר שטלוויזיה תהפוך למכשיר בידי עיתונאים שרוצים לקדם שקפות עולם שלהם? לא אנקוב פה בשמות של כתבים בכירים ובכיוון שבו הם מובילים את הדברים כפי שהם רוצים, גם קטעים מהפגנות, גם ההפגנה שהיתה עם האם השכולה על "ממשלת זדון ורצח"; אפשר היה גם לצלם קטעים אחרים ולהראות אותם, ודאי שלא להביא את הקטע הזה כפי שהביאו אותו.

לכן, אדוני היושב-ראש, מבחינתי אני מוכן שזה יעבור לוועדה, אני מוכן שיהיה דיון במליאה ואני גם מוכן להסתפק בתשובת סגנית השר. אני את שלי אמרתי, ואין לי מה להוסיף. תודה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת רוני מילוא. אני מבקש מסגנית שר החינוך והתרבות להשיב על שתי ההצעות.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-העסה:

אדוני היושב-ראש, האמת היא, שלא התכוונתי כלל לענות בכיוון הזה, אבל רוני דיבר בהתלהבות רבה כל כך, וכנראה ריכר מתוך כאב לב, ואני מתפלאת אל מי הוא מפנה את הכעיה. הבעיה, אני חושבת, היא כספסלי הממשלה, ולא בקטנים, שבעצם משתובכים להם ועושים כאוות נפשם.

על הרדיו, נגיע גם לזקני ציון, בקשר לזה. אנחנו זוכרים את התקופה שגם אנשי מפ"ם, כמוך, וגם אנשי חירות, כמו מר בגין, לא יכלו להופיע ברדיו כלל. לא נתנו להם.

חיים רמון (המערך):

לזה אתה רוצה לחזור.

רוני מילוא (הליכוד):

אינני רוצה לחזור לזה. אני אומר שאלה הם השורשים. מזה צמחה הטלוויזיה של היום. אלה השורשים.

חיים רמון (המערך):

— — —

רוני מילוא (הליכוד):

חיים רמון, אני אתן לך לדבר שם כמה שאתה רוצה. אתה יודע מה אני אעשה? — אני לא אבחר שני מרואיינים, שהמרואיין מן הימין הוא אידיוט גמור והמרואיין משמאל הוא גאון. יש אידיוטים גם בשמאל ויש גאוניים גם בימין. אספר לך: היתה תוכנית "כמעט חצות", עם בחור מ"התחיה" ובחור מ"השומר הצעיר". לדעתי, הבחור מ"התחיה", אותו נער צעיר, הופיע בצורה יוצאת מן הכלל. שמעתי זאת גם מאנשים שאינם מודעים אתי בעמדות הפוליטיות. התלכתי לבדוק מה קרה. נראה לי קצת מוזר שיבחרו משהו טוב כל כך מהימין, ואחד מהשמאל, שגם כן היה טוב, ילד נחמד, אבל הופיע, לדעתי, פחות טוב מהראשון, ובוודאי לא הרבה יותר טוב. הבחור מ"התחיה" הופיע מצוין, שאלתי מה קרה. אמרו לי, שרצו לקחת משהו אחר, אבל לא מצאו אותו, ולכן הגיעו אל מוזיק "התחיה" ואמרו לו שמוכרחים משהו לתוכנית, כי מי שהם רצו לקחת אותו, אינני יודע מי הוא בכלל, לא מצאו אותו. אמר המוזיקר: רגע, אם זה כך, יש לי מי לשלוח לכם — ושלח. הבחור הוסיף כבוד לאנשים שמאמינים בדרך, כפי שהוא הביע אותה, ולדרך שאנחנו הולכים בה. לזה, חבר הכנסת רמון, לא צריך להיות מומחה גדול. תן לי לערוך תוכנית. אני אבחר את המרואיינים לגבי נושא מסוים שנוי במחלוקת, ואני מבטיח לך, שזה גם יקבע את התוצאה של הוויכוח.

חיים רמון (המערך):

— — — בדרך כלל הם שואבים את כל האינפורמציה שלהם רק מהטלוויזיה — — —

רוני מילוא (הליכוד):

לומר לך למה? כי הם אינם מאמינים למכשיר הזה. כי הם אינם מאמינים לו. הם אינם מאמינים למכשיר.

חיים רמון (המערך):

— — — המכשיר הזה שוטף את המוח — — —

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת רמון, הם פשוט אינם מאמינים. המכשיר הזה איבד את האמון שהיה לו בציבור. זה קרה מזמן.

חיים רמון (המערך):

התוכנית "ניקוי ראש" הכיאה בזמנה את הליכוד לשלטון.

רוני מילוא (הליכוד):

מה אתה מדבר? התוכנית "ניקוי ראש" נפסקה באוקטובר. הבחירות היו במאי 1977. באוקטובר 1976 כבר הפסיקו את "ניקוי ראש".

חיים רמון (המערך):

— — — "ניקוי ראש" היתה תוכנית קבועה. ככל שבוע היו בדיחות על הממשלה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רמון, הרי אתה רשום כאן, נכון? אתה רשום

חשבונית בין-אישיים בתוך הממשלה — גם לזה יש מחיר כבד. לדעתי, לבוא ולחקור את הבורג הכי קטן זה פשוט לא הגיוני ולא ריאלי.

יעקב גיל (המערך):

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

לכן כבר מזמן הפסקתי לדבר על הטלוויזיה. אמרתי כאן דברים קשים, ואתה יודע שזאת דעתי ושכן אני חושבת. אם צריך לבקר — על הביקורת להיות עניינית, ואין לטווח את הבעיות.

ובכל אופן, גם לעובדים — ואני קוראת להם עובדי מדינה — בכל דרג שהוא, יש — מעבר לחוק ומעבר לצו — משהו שנקרא מצפון. ומצפון אין סוגרים בחוקים, בצווים או בנהלים. מצפון, כל יופיו שהוא בכך נובע מהאדם עצמו.

יש לי משהו להשיב על הדברים שהעלו חברי הכנסת גאולה כהן ורוני מילוא. אינני חוזרת על הדברים: ראיתי את המשרד, ולכולנו התכוון משהו בנשמה. אבל די בכך, בקשר לאמהות השכולות אני נוהגת לומר: של נעליך, מה שאם שכולה אומרת במרי לכה, במרי שיחה, זה איננו עניין של אף אחד מאתנו. אנו כואבים את כאב האמהות השכולות, כל אחד בדרך שלו. אבל אני רוצה לבקש כאן את רשות הדיבור בשם אותן אמהות שכולות רבות, שאין מקורפון מגיע אליהן והן אינן מגיעות אליו, אותן אמהות שכולות הכואבות בשתיקה ובכוחות בשתיקה. ואני אקרא קטעים משני מכתבים שנשלחו אלי עקב פרסומה של הצעה זו לסדרהיום.

אפתח במכתב של משפחה, שבנה נפל בקרב המר כסולטאן יעקוב, בעת שפיקד על יחידת שריון: הוא היה נער במשך 15 חודשים, והמשפחה לא ידעה עליו מאומה. ולכשהתברר מה שהתברר, באו והודיעו למשפחה שבנם אכן נהרג, והוא קבור אי-שם. ואמרו למשפחה: אינכם יכולים לפרסם שום דבר, תישאו את הכאב לכדכם, אל תשימו מורעה כעיתון ואל תפרסמו ברכים. ואכן, הם מילאו אחרי צו משרד הביטחון ונשאו את כאבם בשקט. וישבו "שבעה" פרק זמן קצר מאוד. והנה ביום בהירי אחר, כעבור כמה חודשים, הם יושבים ורואים חדשות ושומעים: "נתברר, שהשריונאי זהו ליפשיץ נהרג בקרב" — ללא הודעה קודמת, שום דבר, כבר פניתי בעניין זה לשר הביטחון וקיבלתי תשובה. ומה היא? — שלא מצאו את המשפחה כדי להודיע לה, שעומדים לשר את זה, שאלתי: למה לא הודעתם למשפחה שאתם עומדים לשר זאת? הרי גם החברים הנמצאים יותר רחוק לא יודעים שנתברר שהוא הרוג. אתם יודעים מה היתה התשובה? — לא מצאו אותם בבית. אז מה אם לא מצאתם אותם בבית? הם חיכו 15 חודש — אתם חכו 24 שעות, 48 שעות, אל תודיעו את ההודעה הזאת לפני שהודעתם אותה להורים. אני שואלת: האם עניין של חוק רצו, או עניין של מצפון? האם היה הכרחי להודיע את ההודעה הזאת בצורה הזאת — לפני שהמשפחה קיבלה את ההודעה על כך — רק מפני שצריך היה לעשות חדשות?

קריאה:

מה היתה התשובה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

ענו לי, שבאמת ניסו לחפש אותם בבית. ההורים שניהם אנשים עובדים — האב רופא גדול והאם עסוקה מאוד — ולא מצאו אותם בבית במשך היום. וכי לא יכלו לחכות עם הדיעה הזאת עוד 48 שעות? האפשר לחאר איך הרגישו האנשים

שלטון צריך לדעת, שאמצעי התקשורת הם כמו הממלכה השכינית. כעולם של ימינו ההשפעה החזקה ביותר, אחרי האטום, היא של אמצעי התקשורת. הכוח החזק היום, אחרי האטום, הוא אמצעי התקשורת, ושלטון שלא ידע לקרוא את המפה, איך אמר השר צפירי? — "יאכל אותה". אני אומרת את זה. אולי זה לא פוליטי, כי אינני צריכה לדבר כדברים האלה על הממשלה שאני נציגה שלה, אבל רוני דיבר כך, ואינני יודעת אל מי הוא מפנה את חצי הביקורת.

רוני מילוא (הליכוד):

יצחק ברמן (הליכוד):
לכן הממשלה שומרת על המונופול הזה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
עובדי הטלוויזיה, עד כמה שאני יודעת — — —

חיים רמון (המערך):

היו"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת רמון, אני פונה אליך עוד פעם אחת: אתה, למעשה, היחיד שאינו צריך לקרוא קריאות ביניים. כי אתה רשום כאן לדבר, תוכל לומר בדברך כל מה שאתה רוצה. בבקשה, סגנית השר.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
לכן אני חושבת, שכל הזעם צריך להיות מופנה כלפי כתובת אחרת.

דבר נוסף: כולנו צריכים לדעת, שעובדי הטלוויזיה הם עובדי מדינה, ואת כל החוקים שחלים על עובדי המדינה — צריך להחיל עליהם. מה שאינו מחיל עליהם את חוקת עובדי המדינה — כאמת, כל החצים צריכים להיות מופנים אליו, ולא אל אותם עובדים שיש להם קצת סטייה במחשבתם בנוגע לתפקידו של עובד מדינה.

אבל אנו ניתן את הדין, כנראה. ואני חושבת שכראי לתת על כך את הדעת, אחרי שכבר נתנו את הדין.

דבר נוסף: במקרה, בגלל תוכנית מסוימת, הכרתי את אותם כתבים וצלמים מקרוב. היינו שלושה ימים ביחד, ואני רוצה לומר לכם, שהם סימפתיים ונחמדים, ואם הם עושים את מלאכתם כפי שהם עושים — לא הם אשמים בכך, אלא משהו אחר, ואליו צריכים להיות מכוונים כל הדברים אלה. אסור להשאיר דבר, או הרבה דברים, ליד המקרה. יש לתת הנחיות מה מקובל, מה צריך, מה מותר, מה אסור לעובד מדינה. ולעובד מדינה יש חוקה משלו, והוא צריך לכבד אותה.

דבר נוסף — כפי שאמר חבר הכנסת רוני מילוא, הוא אינו מקווה ואיש אינו מצפה לכך שיהיו כאן — כפי שנאמר — "הפרוטוקולים של זקני ציון": חס וחלילה חס ושלום. אלא צריך להיות כאן שיקוף אמיתי של המציאות כפי שהיא: אפילו לא ברנטון, אלא כפי שרואים אותה במצלמה רגילה. אלא שכאן אין לנו לא אלטרנטיבה סגורה ולא רנטון: יש לנו עיוות מההתחלה ועד הסוף. אבל אני אומרת שוב: האשם איננו בהם, האשם הוא במקום אחר.

ואוסף עוד מלה — וכאן אקפץ כמה שרים מהממשלה. אבל זה באמת כבר לא אכפת לי: יש העניין של הדלפות מהממשלה; ובעניין זה אין מקום לטענות אל הכתבים או לכותבי הספרים. אם יש להם חומר, זה תפקידם. ואם משהו החליט לספק להם תחמושת — שיבדוק את עצמו. ואם יש

ואב פוטרמן מתל-אביב, שכתבה למשפחת ליפשיץ לאחר השידור, שבו שמעו שזהר בנם נהרג וכבר איננו בחזקת נעדר.

אני רוצה לסיים ולומר, שלדעתי צריכה לצאת קריאה מהבית הזה, מכל האגפים: נחמוכה, נחמודד, נריב, נחקוטט, נעשה כל מה שאנחנו יכולים לעשות, אבל נוציא את זכר הנופלים מהתגונות של כל האגפים. אני אומרת זאת בשמן של משפחות שכולות, שאין להן פה ואין להן גישה למיקרופון או לכל אמצעי תקשורת אחר.

אני גם רוצה למלא שליחות של רשות השידור ולקרוא קטע מהתשובה שהיא שלחה. הסוגיה נדונה ביסודיות בצוות הבכיר של הרשות לענייני אקטואליה ופירום החדשות, ושם אמר מנכ"ל הרשות בסיכום הדיון: "אין אנו חייבים ואין אנו צריכים לשרר כל דבר אוטומטית. כל התבטאות, גם כאשר היא ציבורית ואוטנטית, אם פגיעה חמורה, עלינו לשקול מי המשמיע אותה, את הנסיבות שבהן היא מושמעת ואת משקלה, לפני שמתחילים לשררה". אכן, יהי כך.

למרות הכול, אני מציעה להעביר את שתי הצעות לוועדת החינוך והתרבות.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לסגנית שר החינוך והתרבות. הצעה אחרת לחבר הכנסת חיים רמון, באשר להצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן.

חיים רמון (המערך):

אדוני היש-בראש, חבר הכנסת, שני חברי הכנסת עמדו פה היום ושפכו אש וגופרית על הטלוויזיה והאשימו אותה בכל החוליים של מדינת ישראל. אם נסגור את הטלוויזיה — אמר חבר הכנסת מילוא — כולנו נתחיל לחייך. לכולנו יתחיל להיות טוב, כולנו נרוויח הרבה כסף, הכול ישתנה.

דני מילוא (הליכוד):

את זה לא אמרת.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת מילוא, אמרת שאם נסגור את "מבט" לחודש — "כולם יתחילו לחייך".

דני מילוא (הליכוד):

נכון, האם אתה יודע מה עשתה פרשת לוינסון לציבור?

אורה נמיד (המערך):

האם רצית שלא ישרדו את זה?

דני מילוא (הליכוד):

בהחלט.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת מילוא הביא כדוגמה את חבר הכנסת שריד. ע'למנת להוכיח את הודוניות של הטלוויזיה ואת המאפיה השמאלנית ששולטת שם, הוא הביא בתור דוגמה את חבר הכנסת יוסי שריד. כמובן, בלי יוסי שריד אי-אפשר. והוא סיפר לנו, שיוסי שריד מופיע בטלוויזיה לא מפני שיש לו מה לומר, אלא שכל הכתבים מציעים אותו מפני הוא מדבר מגרונם.

דני מילוא (הליכוד):

בדיוק.

חיים רמון (המערך):

אם כך, חבר הכנסת מילוא, אני רוצה לשאול: יש עיתון "מעריב", עיתון שהעורך שלו הוא רביזוניסט. זה עיתון

האלה שישבו בסלון ופתאום שמעו את השם של בנם בחדשות, בעוד הם עצמם שותקים ואינם מספרים?

בנקודה זו הם עברו זמן את הקו האדום, ומישהו צריך לתת את הדין — ולא רק את הדעת — במקרה זה.

ואותה משפחה כותבת — — —

משה שחל (המערך):

הרי אתם הדחתם את כולם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-ענפה:

באמת, חבר הכנסת שחל, אל תעבור מהנושא שאני מדברת עליו לעניין ההדחות. זו קריאת בנינים, שעליה אינני רוצה להשיב לך. אומין אותך לכוס קפה כמזונן ואדבר אתך על זה. יכול להיות שלו היו מדיחים מההתחלה אחד או שניים, הכול היה יותר טוב. אינני אומרת שזה יהיה חד-צדדי, להיפך: עכשיו זה חד-צדדי, עכשיו זה מעוות. בארצות-הברית, כ-36%, 1976, מהאוכלוסייה האמינו לאמצעי התקשורת, ובשנה שעברה — 23%. אינני יודעת מה המצב בארץ, כאן לא נערך סקר. הם כל כך מעוותים את המציאות, שהפסיקו להאמין להם, וזה עוד מרגיז.

אותה משפחת ליפשיץ כותבת, בתגובה על דבריה של אותה אם: "אני פונה לכל חלקי העם בישראל, למפגנים למיניהם, לאנשי התקשורת, לגבתי העם, בקריאה: הפסיקו להשתמש בדם בנינו למטרות שלכם. הפסיקו לחלל את קדושתנו. כבר היו מלחמות קשות בישראל ונעשו טעויות, החל ממלחמת השחרור, מלחמת קדש, מלחמת ההתשה, מלחמת יום הכיפורים הנוראה ועד מלחמת 'שולם הגליל'. בכל התקופות האלה לא העז איש בישראל לבקר את המלחמה תוך שימוש בנופלים. כל העם הזהה עם המשפחות שנגזרו עליהן הסבל והכאב לכל ימי חייהן. הכיזד אירע כדבר, הזה בישראל של ימינו? אנשי התקשורת כותבים ומדברים, ומשתדלים להוכיח כי אלה היו קורבנות שווא. האם זה חופש ההבעה? החופש שלכם נגמר במקום שהחופש שלי מתחיל. אני דורשת את החופש לשאת את הסבל הנורא בשקט וביגון".

אני קוראת קטע שני: "זוהי תמונה מחרידה ומזועזעת כל רגש אנושי לראות אנשים מגיעים לפיקניק לפני בית ראש הממשלה, מנגנים באקורדיון, סועדים את נפשם ומדברים על קורבנות שווא. וכי זוהי הפגנה? זהו חופש הדיבור? לא, זהו חילול הקודש. מי נתן לכם זכות זו? ולאם שקראה מדפי הנייר דברים כה קשים אני רוצה לומר: כן, את צודקת, דם בנינו זועק על חילול כבודם על-ידי המפגנים וכל הספרים הפוליטיים, המנסים להשתמש בשם הקדוש למטרות לא כל כך קדושות. דברייך היו נוראים, הם פצעו לכותינו וחיללו את כבודם".

ועוד קטע אחד מכתב של אם שכולה: "ארו נפל בלבנון ב-7 ביוני, ומהיום הזה השתנה כל עולמנו. מייד בתום השבעה' מנסים לקרוא עיתון, להאזין לרדיו ולטלוויזיה, לדבר עם אנשים, והנה עולם חדש נגלה לעינינו. כואבים והמומים לומדים לדעת איך נרמס זכר הנופלים, איך עושים שימוש בזכרם לנגח ממשלה, להשפיל אומה ולהכאיב לכולנו. אלפי מילים נכתבות במאמץ אדיר להחדיר לנו: בכנס נפל לשווא שום סכנה לא נשקפה מצד אש"ף שוחר השלום. ואנחנו עומדים פעורי פה, ליד חלקת הקבר הקטנה, וזועקים בדממה. לא מאמינים איך סרבני השירות הפוכים לגיבורי הדור, וארו שלנו מוטל פה. פתאום בעלי המצפון הם לא זה וארו, אלא המח"ט שעזב את חייליו, הסרבנים היושבים בכלא וי"ש גבולי מממן בגאווה את משפחותיהם". זה מכתבה של משפחת רבקה.

באמינות אמצעי התקשורת דווקא לגבי אותם אנשים, שהטלוויזיה היא מקור האינפורמציה היחיד שלהם.

שר המשפטים מ' נסים:

אין מי שעושה זאת טוב יותר מהטלוויזיה.

חיים רמון (המערך):

ומדי שבוע ומדי חודש אתם עומדים פה ותוקפים את הטלוויזיה, ומדי שבוע ומדי חודש את פוגעים באמינותה, על-מנת שהציבור לא יאמין שקיימת המציאות שהיא משקפת — לא בדיוק אומנם, אבל היא משקפת בהחלט את עיקר המדיניות. דווקא זה אותו ציבור, חבר הכנסת מילוא, שמצביע בעבורך.

רוני מילוא (הליכוד):

על מה אתה מדבר? שאל את לפיד מה אמרו קצינים בכירים.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת מילוא, זאת הכוונה שלך. הכנסת הזאת איננה מליאת רשות השידור. רשות השידור היא גוף ציבורי —

יעקב גיל (המערך):

שהתמנה על-ידי ממשלת הליכוד.

חיים רמון (המערך):

— — — — — המפלגות שולחות לשם נציגים, אנחנו יודעים את זה. יש שם ועד מנהל.

אורה נמיר (המערך):

ולכם יש שם רוב. אתם מיניתם אותם. את היושב-ראש, את המנכ"ל, הכול שלכם.

חיים רמון (המערך):

לכם יש רוב. אתם יושבים שם. לא הכנסת צריכה להיות הזירה. אם יש בעיות — מליאת רשות השידור תתכנס; שהיא תרין.

יגאל כהן (הליכוד):

למה המערך העלה שאלות — — —

חיים רמון (המערך):

אני חושב שהוא טעה. אסור שהטלוויזיה תהפוך לנושא יומיומי בכנסת. לפני חודש וחצי חברת הכנסת גאולה כהן הציעה שישדרו פעמיים את "מכת" של יום שישי. יכול להיות שזאת הצעה טובה, אבל זה לא שייך לכנסת, אנחנו לא העורכים. חבר הכנסת מילוא, אתה רוצה להיות יושב-ראש רשות השידור — בבקשה, תהיה יושב-ראש רשות השידור. שמעתי שאתה מקורב מאוד לראש הממשלה, יש לך השפעה עליו, תאמר שאתה רוצה לעשות סדר ברשות השידור.

רוני מילוא (הליכוד):

אלה שמועות שואו.

חיים רמון (המערך):

את מי אתה תוקף שבע שנים? הממשלה שלכם היא זאת שמינתה את רשות השידור. הדחתם את כל הכתבים. הם אינם מעזים להרים ראש. המעט שהם מעזים — אתם תוקפים אותם כאן יומם ולילה. הכוונה שלכם היא להפחיד אותם, למנוע מהם למלא את חובתם המקצועית, למנוע מהם להוכיח ולהביא לציבור את העובדות האמיתיות על הממשלה שלכם, כדי שהציבור לא ידע ולא יסיק מסקנות כלפיהם. לכן אתם רוצים לפגוע באמינות הטלוויזיה. אתם רוצים לשבור את

מכובד. האם שם לא מופיע חבר הכנסת שריד יותר מכל שאר חברי הכית? אם נחקור את עיתון "מעריב", האם לא נמצא שמוקדש לו מקום רב יותר?

רוני מילוא (הליכוד):

בלי שום פרופורציה.

חיים רמון (המערך):

והאם חבר הכנסת שריד אינו מופיע ב"ידיעות אחרונות" יותר מכל חברי הכית?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

האם אתה מציע להקים ועדת חקירה נגד "מעריב" ו"ידיעות אחרונות"?

חיים רמון (המערך):

האם גם שם שולטים? מה הזדוניות הזאת? אולי יש סיבות אחרות. לכן שחבר הכנסת שריד מופיע בעיתונות?

שר המשפטים מ' נסים:

אלה עיתונים פרטיים. מה אתה משווה?

חיים רמון (המערך):

אינני משווה. אני טוען, שאם זה היה נכון והוא היה מופיע בטלוויזיה יותר מבכל מקום אחר, זאת היתה בהחלט זדוניות, ואפשר היה בהחלט לחשוב שיש הזדהות איתו. אבל זה לא כך. האם העיתון "מעריב" מזדהה עם חבר הכנסת יוסי שריד? האם העיתון "ידיעות אחרונות" מזדהה עם חבר הכנסת יוסי שריד? הוא מופיע שם בלי כל פרופורציה לחברי כנסת אחרים.

רוני מילוא (הליכוד):

אין שום פרופורציה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

רשות השידור היא גוף ממלכתי.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת גולדשטיין, דברי אינם כרוזים לך. אינני רוצה לומר שאינך מבין אותו, ולכן אני אומר שדברי אינם כרוזים לך.

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת מילוא, כ"עקב חרש" אתם מופיעים תמיד יחד.

רוני מילוא (הליכוד):

לא נכון, אני מופיע יותר עם חבר הכנסת משה שחל.

אורה נמיר (המערך):

זה מפני שאתם משלימים זה את זה.

חיים רמון (המערך):

סגנית שר החינוך אמרה, שלאמצעי התקשורת יש הכוח הגדול ביותר במדינה. אם כך, אני רוצה להבין איך זה קרה, גברתי סגנית שר החינוך, שכל אמצעי התקשורת — הפרטיים, שעליהם אין שליטה, וכמובן, לפי טענתכם, גם התקשורת האלקטרונית — היו נגד הליכוד, והליכוד זכה בכחירות.

רוני מילוא (הליכוד):

תאר לך מה היונו מקבלים לו הם היו בעדנו.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת מילוא, אל תתחכם.

אני אומר לכם למה אתם תוקפים את הטלוויזיה. מאחר שאינכם יכולים לשנות את המציאות הנוראה שהבאתם עלינו ומאחר שמעשיכם היומיומיים הם הנוראים, אתם רוצים לפגוע

אלעזר גרנות (המערך):

לא אמרתי ש — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

בצבא אין להם עמדה, יש להם רגש. הם לא יכולים לבטא עמדה; יש להם רגש, הרגש הוא פנימי. עמדה אין להם, עמדה יש לצה"ל. יש להם רגש.

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני השר, אנחנו מדברים על שני צבאות. אני חונכתי וחניכתי לצה"ל שבו חיילים חושבים ויש להם עמדה, לא רק רגש.

שר התחבורה ח' קורפו:

אנחנו מדברים על "מדברים", לא על "חושבים".

אלעזר גרנות (המערך):

אתה אמרת שאסור שלחילים תהיה עמדה, כך אמרת. ואני אומר: יש להם עמדה, נצריך שתהיה להם עמדה.

שר התחבורה ח' קורפו:

אמרתי, שהם אינם מבטאים עמדות.

אלעזר גרנות (המערך):

אוי ואבוי לחיילים שאינם מבטאים עמדה. אולי מישור רוצה צבא כזה. אנחנו רוצים חיילים שיש להם עמדה והם מבטאים אותה.

רדאי שמלחמת לבנון איננה מלחמת וייטנם. למלחמת וייטנם אני מתחסס מרחוק, לא הייתי מעורב בה; אבל מלחמת לבנון היא המלחמה שלי שאני מתנגד לה.

רוני מילוא (הליכוד):

האם זה ההבדל היחיד?

אלעזר גרנות (המערך):

אם אתה משווה עם מלחמת וייטנם, אני עונה לך: בשבילי וייטנם אינה קיימת, בשבילי יש מלחמת לבנון.

רוני מילוא (הליכוד):

נכון.

אלעזר גרנות (המערך):

והמלחמה הזאת היא הווייטנם שלי.

רוני מילוא (הליכוד):

זו הווייטנם שלך?

אלעזר גרנות (המערך):

זו הווייטנם שלי.

רוני מילוא (הליכוד):

יחסית לאמריקנים?

אלעזר גרנות (המערך):

לא יחסית לאף אחד. זו המלחמה שאני מתנגד לה, זו מלחמה שאני התנגדתי לה מהיום הראשון שלה.

רוני מילוא (הליכוד):

שאל את חברי הקיבוצים — — —

אלעזר גרנות (המערך):

רוני מילוא, עכשיו אני מדבר. זאת מלחמה שאני התנגדתי לה, ואני גאה בכך שהתנגדתי לה; זו המלחמה שאתה תמכת בה, ואתה בוש ונכלם ואין כך האומץ לקום ולהודות בכך.

רוני מילוא (הליכוד):

שאל את חברי חניתי מה הם חושבים.

הראי, כי הדמות שלכם שמשתקפת בו, כפי שהיא כאמת, אינה נעימה לכם. במקום שאתם חשנו, אתם מנסים לשבור את הראי ואומרים: הם שמאלנים, זאת מאפיה שמאלנית. לכן אתם רוצים לדרן כזה.

לכן אני מציע: באופן עקרוני, שכל הנושאים שקשורים לטלוויזיה יסרו מסדר-יומה של הכנסת. אם יש צורך, הם יועברו לדיון בגופים שמונו לכך על-פי חוק רשות השידור — מליאת רשות השידור והוועד המנהל של רשות השידור.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת רמון. הצעה אחרת לחבר הכנסת אלעזר גרנות, בקשר להצעתו של חבר הכנסת רוני מילוא.

אלעזר גרנות (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ויכוח זה הוא ויכוח פוליטי ולא ויכוח על הטלוויזיה. חבר הכנסת רוני מילוא אומר בהתרגו: מה היה קורה אילו העלו את השאלה של מה שיקרה אם יצאו מלבנון כלי הסדרי ביטחון? יש לי הפתעה בשבילו: אני מבקש שהנושא הזה באמת יעלה. אני חושב ששום אסון לא יקרה: יהיה ביטחון לישראל. החייל, שהתעורר על "זלדה" בלבנון ושאלו אותו מה הוא רוצה, על מה הוא חלם, אמר: אני רוצה להיות בכית. הוא רצה לצאת מלבנון, חבר הכנסת רוני מילוא.

רוני מילוא (הליכוד):

איך אתה יודע?

אלעזר גרנות (המערך):

אני מכיר אותו.

רוני מילוא (הליכוד):

האם זה מה שהבנת מהטלוויזיה?

אלעזר גרנות (המערך):

לא מהטלוויזיה, אלא מפני שאני יודע כמה חיילים מאלה שהולכים לשם רוצים לא ללכת לשם, רוצים לחזור משם.

רוני מילוא (הליכוד):

כן.

אלעזר גרנות (המערך):

נניח שהטלוויזיה השתמשה בחייל הזה — — —

רוני מילוא (הליכוד):

האם אתה מכיר חייל שלא רוצה לחזור מהחזית?

שר התחבורה ח' קורפו:

האם כשהוא היה בתעלת סואץ שאלת מה הוא רוצה?

אלעזר גרנות (המערך):

כל החיילים רוצים להיות בכית. בין החיילים שרוצים להיות בכית יש גם אלה הנמצאים בקריה בשישי-שבת ורוצים לחזור הביתה; ויש שנמצאים בלבנון ורוצים לחזור הביתה, מפני שאין הם רוצים להיות בלבנון, מפני שהם לא רק חיילים, אלא גם אזרחים. ויש להם עמדה כלפי המלחמה הזאת.

רוני מילוא (הליכוד):

אבל יש גם עמדה אחרת, חבר הכנסת גרנות, למה לא מראים אותה אף פעם? האם כל אלה הנמצאים שם לא רוצים להיות שם?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוני מילוא.

וכוודאי אם הוא קצין כביר ואם הוא הגיע לתפקידו בזכות מעללי ומפעליו; אבל כשאתה אומר: "מאתיים קצינים כבירים", אין זה עושה עלי רושם גדול יותר מאשר אילו היית אומר "מאתיים אזרחים במדינת ישראל". והשתמשות בזה כמה פעמים. אז בואו נאמר דבר פשוט — — —

רוני מילוא (הליכוד):

היו"ר מ' כהן-אביב:

אני מבקש, חבר הכנסת רוני מילוא, אתה מפריע לי.

אלעזר גרנט (המערך):

ולסיום: יש במדינת ישראל מי שבדרך כלל הם שבועי רצון מהטלוויזיה, ויש גם מי שבדרך כלל אינם שבועי רצון. יש גם אנשים כמוני, שפעם טוב לי כשאני רואה תוכנית, ופעם רע לי כשאני רואה תוכנית — לפעמים בגלל רמתה של התוכנית, לפעמים בגלל מה שנאמר בה. אני מציע שאח נחשף לתקשורת נשאר — כפי שהציע חבר הכנסת רמון — לרשות הציבורית הממונה על כך; היא שתפקח, היא שתסדיר את העניינים, וחברי הכנסת לא יקבעו את גורלם של כלי התקשורת עלי-פי מספר הפעמים שהם מופיעים בהם.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה. לחבר הכנסת גרנט. אני שואל את המציעים: חברת הכנסת גאולה כהן, האם את מסכימה להעביר את הנושא לוועדה?

גאולה כהן (התחיה):

כן.

היו"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת רוני מילוא, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

רוני מילוא (הליכוד):

כן.

היו"ר מ' כהן-אביב:

ובכן, לפנינו שתי הצעות. האם נצביע על שתיהן יחד, או על כל אחת בנפרד?

רוני מילוא (הליכוד):

על שתיהן יחד.

יאיר צבן (המערך):

על שתיהן יחד, כדי שנפיל את שתיהן.

היו"ר מ' כהן-אביב:

אעמיד הצעה אחת מול רעותה. מי בעד העברת שתי ההצעות לוועדת החינוך והתרבות — ירים ידו; מי בעד שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — ירים ידו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת החינוך והתרבות — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת רוני מילוא, חבר הכנסת רוני מילוא.

שר התחבורה ח' קורפו:

גם מוטה גור ניהל בלבנון מלחמה של מאה ימים.

אלעזר גרנט (המערך):

אינני מוטה גור. מוטה גור לא הצביע נגד המלחמה. אינני מדבר בשמו של שום אדם, אני עומד לפניכם עכשיו כחבר הכנסת, יש לי שם, יש לי זהות. עמד כאן לפני חבר הכנסת רוני מילוא, וגם לו יש שם ויש לו זהות. אני מייצג את עצמי ולא אנשים אחרים.

ציילמו את ההפגנה של רפול, של תנועת "צומ"ת". אולי תגידו שהטלוויזיה אשמה גם בכך שעמדו שם 50 איש בלבד? מה לעשות שלהפגנות האחרות באים יותר אנשים? מה לעשות שהעיתון שאתה, רוני מילוא, עורך אינו יכול לחיות? או שמה גם שם היה לך אחד מעובדי הטלוויזיה, או שמאלן אחד שקלקל לך את העסק?

רוני מילוא (הליכוד):

הוא מכר יותר עותקים מ"על המשמר". אני מכיר קיבוצים שיקראו אותו אוטומטית.

אלעזר גרנט (המערך):

אז הקם לך קיבוצים. אתה רואה, אנחנו כל כך חכמים שכדי להוציא עיתון הקמנו קיבוצים.

אורה נמיר (המערך):

רוני, עוד פעם "על המשמר"?

רוני מילוא (הליכוד):

אתם אכלתם מהעוגה 30 שנה, זה הכול.

אלעזר גרנט (המערך):

אכלנו מהעוגה 30 שנה.

רוני מילוא (הליכוד):

אחרי 30 שנה תסגרו את "על המשמר", את "דבר" — הכול ייסגר.

אלעזר גרנט (המערך):

אנחנו נסגור את הליכוד ואת ממשלת הליכוד. הקיבוצים ימשיכו להתקיים וייסכר פיהם של שונאי ציון.

אורה נמיר (המערך):

רוני, מה תצטט אם יסגרו את "על המשמר"?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איך אפשר לסגור את הליכוד?

היו"ר מ' כהן-אביב:

חברי הכנסת, חברת הכנסת אורה נמיר, חבר הכנסת גולדשטיין, אנחנו סוטים מהנושא. חבר הכנסת רוני מילוא, חברת הכנסת אורה נמיר, חברי הכנסת, אנחנו סוטים מהנושא, ואני מבקש מחבר הכנסת אלעזר גרנט להשתדל לסיים.

אלעזר גרנט (המערך):

אדוני, הנושא, כאמור, איננו הטלוויזיה, הנושא האמיתי הוא התסכול האישי של חברים בקואליציה.

רוני מילוא (הליכוד):

לא זה הנושא.

אלעזר גרנט (המערך):

אדוני, שמעתי בכבוד רב את דבריך, ואני מכבד כל אדם.

יא. הצעת חוק-ריסור: הכנסת (תיקון), התשמ"ג — 1983*

רוני מילוא (הליכוד):
לגבי נכון — אין ספק, כי אז הוא היה מועמד משותף של הקואליציה ושל האופוזיציה.

היו"ר מ' שחל:
אבל במחשבה שהוא הולך למה שנקרא: exile — כלומר, לעולם לא יחזור עוד לחיים הפוליטיים?

רוני מילוא (הליכוד):
מדובר על הנשיאים הבאים.

היו"ר מ' שחל:
לא, אינני מדבר על הנשיאים הבאים, אני מדבר עליו.

מיכאל רייסר (הליכוד):
אתה חושב שרובן חשב שהוא מצביע בעד נכון, אשר יסכן אותו? האם פרס חשב כך?

רבותי חברי הכנסת, ראוי לציין, כי הנשיא לשעבר יצחק נבון, כאשר גזר על עצמו צינון מרצון אחרי פרישתו מכס הנשיאות, אישר כמעט את גישתי זו.

זאת ועוד, לאחרונה גובש דפוס חדש למוסד הנשיאות, דפוס החורג מביטוי סמלי ופסיכי שהכרנו בעבר. התחיל בסגנון החדש הנשיא היוצא נבון, וממשיך בדרך זו ביתר שאת הנשיא הנוכחי חיים הרצוג. אני חושב שכולנו צריכים לברך על כך ולעודד גישה זו. עכשיו יותר מאי-פעם אנו זקוקים למוסד נשיאותי פעיל, יוזם, המצליח בתוקף מעמדו המיוחד, האפורמלי והאפוליטי, לגשר על פני פער, להקהות עוקצים ולהרגיע רוחות סוערות. אנו זקוקים לנשיא מגיב, לעתים מבקר, שנהנה משיחיו פעולה מרביעם כל המערכת הפוליטית — הממשלה, הכנסת, האופוזיציה והקואליציה. אם לא נדע לנטרל את מוסד הנשיאות מזיקה פוליטית כמעט באופן הרמטי, כמו ידינו נכיה על הסגנון החדש; כמו ידינו נהפוך את מוסד הנשיאות לנחש נוסף בעוגה הפוליטית התפוחה.

ראוי מוסד הנשיאות — ובמיוחד במהדרה המחודשת — שכל אישיות פוליטית או אקדמית תראה בו את פסגת הישגיה האישיים, לפחות בתחום הציבורי, תודה רבה.

היו"ר מ' שחל:
מה אתה מציע, חבר הכנסת רייסר?

מיכאל רייסר (הליכוד):
להעביר לוועדה.

היו"ר מ' שחל:
לאן? לאיזו ועדה?

שר המשפטים מ' נסים:
לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' שחל:
לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

מיכאל רייסר (הליכוד):
כן.

היו"ר מ' שחל:
אני מבין את חבר הכנסת רייסר על הצעת החוק הראשונה

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, אני באים להצעת חוק-ריסור: הכנסת (תיקון), התשמ"ג — 1983, מאת חבר הכנסת מיכאל רייסר, בבקשה, חבר הכנסת רייסר.

מיכאל רייסר (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עלי-פה החוק הקיים, נשיא המדינה אינו יכול להיות מועמד לכנסת. לא כך הדבר לגבי נשיא לשעבר, הרשאי להציג את מועמדותו לכנסת מייד עם פרישתו, ולגביו לא חל הצורך בצינון של 100 ימים, כמקובל לגבי עובדי מדינה מעל לדרגה מסוימת או לגבי אנשי צבא. כיום יכול נשיא המדינה להתפטר מתפקידו הרם, ומייד "לרוץ" לכנסת.

הצעת חוק זו, אדוני היושב-ראש, נועדה לתקן באופן פורמלי את הפרצה הקיימת בחוק ולמנוע את האפשרות שנשיא המדינה "ירוצ" לכנסת במהלך כהונתו או מייד עם סיום תפקידו. באופן מעשי נועדה ההצעה לשמר את מוסד הנשיאות מהפיכתו למגור נוסף בקלחת הפוליטית הישראלית.

בתקופה שבה הקיטוב בעם אוכל כל חלקה טובה, בתקופה שבה המערכת הפוליטית כה נסערת וגועשת, בתקופה שבה הבולטות והמעורבות של המערכת הפוליטית מודגשת ביותר מדי ממגזרי חינו, בתקופה שבה מצטלבים מתחים ממחלים שונים וכמעט תמיד מקבלים ביטוי פוליטי, מפלגתי או סיעתי כזה או כזה, יש, לעניות דעתי, משנה חשיבות בשירינו של מוסד הנשיאות כנשיא מעם, כנערדר נטיות פוליטיות, כמבטא את המאחד ואת המלכד בעם.

כאשר הגשתי לראשונה להנהלת סיעתי הצעה כרוח זו, כיהן מר יצחק נבון כנשיא המדינה. היו שהתנגדו להצעה, משום שראו כהיבט האקטואלי דאז מעין חקיקה רטרואקטיבית, אשר יש בה טעם לפגם. לא כך סברתי אני. אולם החלטתי לדרות את הגשת ההצעה ולהעלותה על סדר-היום של הכנסת בלי שהחוק המוצע יחול על הנשיא דאז יצחק נבון, משום שסברתי, כי בחקיקה מסוג זה רצוי לגבש רוב גדול ככל האפשר מכל חלקי הבית.

אדוני היושב-ראש, אם ניתן בכלל לדבר על מסורת ברמוקרטית הישראלית, הרי המסורת המקובלת לגבי מוסד הנשיאות היא, שהמוסד הזה מהווה תחנה אחרונה במסלול הפעילות של אישיות פוליטית, ושלילחות ומנית של אישיות שהגיעה לסף הנשיאות מעולם האקדמיה והרוח. מסורת זאת אף היתה לו רולגל הבחורים של הנשיא הקודם יצחק נבון, מהקואליציה ומהאופוזיציה כאחד.

היו"ר מ' שחל:
חבר הכנסת רייסר, איך אתה יודע שאלה שברו בו בחרו כך?

מיכאל רייסר (הליכוד):
לא היום נולדתי, אדוני היושב-ראש.

יצחק זינגר (הליכוד):
מה זה, קריאת ביניים של היושב-ראש?

היו"ר מ' שחל:
הצעה נולדה, אבל אתה עדיין צעיר. על כל פנים, כהנצעה הזאת לא שתתפת.

הפרסונלי. אבל יש כאן גם העיקרון הרטרואקטיבי, כי הפיחותית, אילו היה החוק הזה שמדברים עליו כאן, ייחנן שנוסף על השיקולים שעמדו בפני נשיא המדינה לשעבר, הוא היה שוקל גם את החוק הזה.

שר המשפטים מ' נסים:

הוא אשר אמרתי. אין כאן שמץ של רטרואקטיביות, אבל יש פה מציאות, שבשעה שהאיש היה מועמד לכהונה, לא היתה כידו האפשרות לשקול אם ללכת לכהונת הנשיא, אם לקבל על עצמו את כהונת הנשיא ואם לאו. ראיתי בזה הגבלה שאיננה מוצדקת, האם נשיא שזכה להכרה מצד כל חלקי מבחינה מוסרית.

לכן אמרתי, שבשום פנים לא אוכל לתמוך בהצעה, הכאה להסדיר את הבעיה הזו בעת כהונתו של הנשיא נכון. אבל, אני מודה שהבעיה — כפי שהתעוררה — היא בעיה, מפני שמשרת הנשיא זוכה — כפי שאמרתי קודם — להוקרה ולהערצה של העם. העם מעניק לנשיאו את חיבתו, וצריך לברר את השאלה, האם נשיא שזכה להכרה מצד כל חלקי האוכלוסייה וכל הגופים הפוליטיים יכול לנצל את מה שזכה לו לשם השגת יעדים פוליטיים, שמבחינה פוליטית הם יותר צרים ממשרת הנשיא.

הואיל והדיון הציבורי בנושא הזה התחיל לפני שהנשיא חיים הרצוג נבחר לכהונתו, חושבני שלא יהיה זה פגם להעלות היום את הצעת החוק הזאת. אני אישית אינני מביע דעה, וודאי שממשלת ישראל גם היא אינה מביעה דעה. מממשלת ישראל איננה מחווה דעה בנושא זה, אבל אני יכול לומר ללא פקפוק, שהנושא הזה ראוי לכיור כננס.

אמרתי לחבר הכנסת רייסר, שאני מציע שנושא כזה לא יהיה נתון למשמעת סיעתית, אלא הוא ראוי לכיור יסודי — אם במליאת הכנסת, אם בוועדת החוקה, חוק ומשפט — בלי שיחולו כללי המשמעת. אני מדבר על הקואליציה. בקואליציה לא יחולו כללי משמעת במקרה זה. הית' מציע — ואינני יכול יותר מאשר להציע — שגם האופוזיציה תיאות לבחון נושא זה מתוך שיקולים ענייניים.

לכן, תמיכתי בהעברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט אינה מבטאת דעה נחרצת. לא שלי ולא של ממשלת ישראל: אני גורס, שהנושא ראוי לכיור. לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע שהנושא יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

היו"ר מ' שחל:

תודה לשר המשפטים. חבר הכנסת יעקב גיל מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: תיקון טעות בחוק מס הכנסה (מיסוי בתנאי אינפלציה) (הוראת שעה ותיקוני חוק), התשמ"ד — 1984: וכן מסקנות ועדת הכספים בנושא בית-החולים לניאדו.

היו"ר מ' שחל:

תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

שהוא מגיש לכנסת. אני קווה שההצעות הבאות של תהייה מוסכמות גם על דעתי, אבל אני מכרז אותן מכל לב.

אורה נמיר (המערך):

שתגיע לממדים של חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמחלינו.

היו"ר מ' שחל:

אני מזמין את שר המשפטים להשיב על ההצעה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק-יסוד: נשיא המדינה לא עסק בסוגיה שהעלה זה עתה חבר הכנסת רייסר, וכדין לא עסק בה. אולם אפשר לומר, שלא היה זה בגדר חלל ריק, משום שמוסר הנשיאות, כפי שהשתקף בעיני המחוקק באותם ימים, היה מוסר שמכנת בו אישיות רמת מעלה, שכהונת הנשיא הופכת להיות כתר, תחנתה הסופית בפעילות הציבורית. ואכן, נשיא מדינת ישראל כולם זכו להוקרה ולהכרת תודה מאת העם על דרך כהונתם ועל ההשראה שהשרו על העם בעת הצורך.

אבל המסורת הזאת, שאיננה רבת ימים ושנים, קיבלה תפנית עם בחירתו של יצחק נבון לנשיא מדינת ישראל. במקרה זה היה מדובר באישיות ציבורית חשובה, אשר כיהנה כמשרת ציבוריות פולמטריות שונות, ולא הגיעה אל השלב שבו מסיימים את הפעילות הציבורית: תודה לאל, עד מאה ועשרים.

ואכן, צצה ועלתה השאלה: מה דינו של נשיא כזה, הפרוש מכהונתו, אם עלי-ידי כך שלא אבה להיבחר לכהונה שנייה ואם עלי-ידי שהשלים עשר שנות כהונה? והלאו במצוות המחוקק לא תוכל כהונת הנשיא להימשך מעבר לעשר שנים.

חבר הכנסת רייסר ביקש להגיש הצעת חוק בנושא זה בעוד הנשיא נבון מכהן בתפקידו. אני גרסתי, שלא מתקבל על הדעת בשום פנים, כאשר נשיא נמצא לקראת סיום כהונתו, להציע לכנסת חוק שיכבול את חירותו של הנשיא לפעול כאוות נפשו כעניין שלא היה בידעתו בעת שנכנס לכהונתו.

אמנון לין (המערך):

הוראה רטרואקטיבית.

שר המשפטים מ' נסים:

זאת איננה הוראה רטרואקטיבית. אין בה אפילו שמץ של רטרואקטיביות. אבל לדעתי, וכך גרסתי תמיד, חוק אינו יכול להיות חוק מיוחד, חוק פרסונלי, וגם לא צריך שידאזה כזה. לכן, במשך שנות חברותי בכנסת וגם בכהונתי כשר המשפטים, התנגדתי לכמה חוקים בעלי מגמה אישית.

אמנון לין (המערך):

כן, אדוני השר, אני מקבל את הטענה בדבר החוק

היו"ר מ' שחל:

בשלב זה אבקש את סגנית מזכיר הכנסת למסור הודעה לכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת: חוק לתיקון דיני הרכישה לצורכי ציבור (תיקון מס' 5), התשמ"ד — 1984, שהחזירה ועדת

יג. הצעת חוק-ייסוד: הכנסת (תיקון), התשמ"ג — 1983* (המשך)

מאתר שאם נתייחס לצד הזה נפגע, לדעתי, במוסד הנשיאות, ומאחר שהכנסת מצווה לשמור על כבוד המוסד הזה, אין היא צריכה להתעסק בו ובאנשיו ובוודאי שלא במי שעומד עכשיו בראשו. לפיכך אני מציע, שהכנסת לא תקבל את הצעת החוק, ותסיר אותה מסדר-היום.

היו"ר מ' שחל:

תודה, חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מבקש שני מונים.

היו"ר מ' שחל:

אני מסכים. בבקשה, אני מומין את חבר הכנסת — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתה יכול להזמין אפילו אותי.

היו"ר מ' שחל:

לא, אינני רוצה להכביד עליך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

האמן לי, אדוני היושב-ראש, אתה מתחשב כל כך בתפקידי. הלוואי שחברי היו מתחשבים באותה מידה.

היו"ר מ' שחל:

אני משמש להם דוגמה, שיתחשבו כך. אני מומין את חבר הכנסת רוני מילוא ואת חבר הכנסת יעקב גיל.

אורה נמיר (המערך):

זה יפריע לי לפקח על היושב-ראש.

היו"ר מ' שחל:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, מול ההצעה להסיר אותה מסדר-היום.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 16

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום — 10

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק-ייסוד: הכנסת

(תיקון), התשמ"ג — 1983, לדיון מוקדם

בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת גולדשטיין, אפילו בעיני הפשוטות יכולתי לראות את התוצאה הזאת. גם ללא צורך בספירה.

היו"ר מ' שחל:

בבקשה, חבר הכנסת יעקב גיל.

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבין את העקבות של חברי, חבר הכנסת רייסר, המתמיד בהצעת חוק פרטית שתיתן לו קרדיט על כך שהוא — בחבר הכנסת — יצר רפורמה, והביא משהו שאולי יעזור בעיצוב אושיות חברה ואורחות חיים מתוקנים יותר מבחינה ציבורית. אני מבין את זה.

אני שמח על דבריו האחרונים של שר המשפטים, שהממשלה אינה תומכת ואינה מסתייגת מכך, ואינה מביעה את דעתה בנושא הזה.

שר המשפטים מ' נסים:

אינה נוקטת עמדה.

יעקב גיל (המערך):

אני חושב שהיא נוקטת מהלך נכון.

אותי מעניין מה גידור — כשיחפרו פה, בגבעת-רם, בשנת 2555, כפי שהעלה חבר הכנסת רוני מילוא בדמינו בקשר לאורחות ולטלוויזיה — לגבי ההבחנה בין מוסר למשפט. האם הגענו למצב שבו איננו יודעים להבחין בכך, שלצד המוסרי עדיין יש עוצמה רבה, רכה יותר מזו של התפיסה המשפטית?

המנעים שהביאו את חבר הכנסת רייסר להציע את הצעת החוק היו פוליטיים: החשש שמא ייעשה שימוש לא-נכון בהצלחתו של נשיאנו, שהיה צעיר כשנכנס למשכן הכנסת, ועדיין כוחו במותניו לפעול ולחרוס לחברה על-פי אמונותיו.

אני רוצה להגיד לבית, שכאשר מדובר בהצעת חוק, אי-אפשר בשום פנים ואופן לצאת אל העניין מנקודת מבט אישית, גם אם הצעת החוק אינה רטרואקטיבית. העילה להגשת הצעת חוק זו לעתיד לבוא נובעת מהחשש, שמא יהיה לנו בעתיד עוד נשיא כזה, עוד יצחק נבון כזה, ושמא הוא יבוא ויפריע את המהלך הפוליטי שרוצים בו. מי יודע מה יהיה בעוד עשר שנים, חבר הכנסת רייסר? הרי כתיבת קורות העתים תיעשה זמן רב אחרי העניין הזה, ויראו שהדבר הזה בא לא מטעמים אמיתיים, אלא מטעמים של עקביות פשוטה.

אני רוצה להגיד לבית, שלציבור יש עניין בכך שמנהיגים, שצברו עוצמה בקרב הציבור בתוקף תפקידם, ימשיכו לשרת בדרך זו או זו, בין בקואליציה ובין כאופוזיציה. היכולת הזו להתייחס אל העם מתוך ערכים רחבים יותר איננה דבר שלילי: היפוכו של דבר: אנחנו צריכים לשאוף לכך שהיה לנו הרבה יותר אנשים שיעסקו בפוליטיקה ברמה הגבוהה שתהיה מקובלת על דעת רוב העם, והמבחן הוא תמיד מבחן הקלפי. אני מקווה שכן זה יהיה לעולם ועד, שמדינת ישראל תשפוט את האנשים על-פי השקפת עולמם, ולא על-פי חיבה אישית זו או זו.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, הודעה לחבר הכנסת חנן פורת — זאת דרך

יד. הודעה אישית של חבר הכנסת חנן פורת

לאפשר לחבר הכנסת חנן פורת לתת ביטוי בישיבה זו. אני מבין שהוא התפטר מתכונתו ככנסת. על אף שיש בוודאי כאלה

אני מאמין באמונה שלמה, שרק מתוך תוכן של תורה, של אמונה, לא על יסוד כפייה, לא על יסוד ניסיון, לא על יסוד מביט על יסוד של מאור צדק, על יסוד קריאה גדולה, חינוך מביט ומחנך, יש אפשרות להשיב מים חיים אל כל רעיון שיבת ציון. צר לי מאוד, ואני אומר את זה מעומק לבי, על עיזבתי את חנוכה התחיה. זוהי חנוכה שהייתה והינה אהובה עלי; מסורה ונאמנה לארץ-ישראל, בעלת יושר פוליטי, אשר תרמה תרומה חשובה לשכירת מחיצות בין ציבור דתי ולא-דתי, ולו כמובן החברתי.

עם זאת, חשתי שהציבור הדתי הלאומי, בעיקרו הגדול, לא היה בשל כדי להצטרף אליה ולהשתלב בה. חשתי שהציבור הזה, על ידיבותיו ויישוביו, על בתי-המדרשות שלו ועל אנשי המעשה שלו, צריך ללכת בצעדים אולי מדודים יותר, אבל בפרספה רחבה יותר, ולבטא קודם כל את עצמו. ואולי קודם כול לבנות את הנהגתו שלו ומתוך כך למצוא את הקשר אל עם ישראל, כולו, מתוך אחריות לעם ישראל כולו ומתוך קריאה שיכולה להיות אולי כך קצת ברורה יותר; קריאה לתורה, לאמונה על יסוד אהבת ארץ-ישראל, על יסוד בנאינה של הארץ, על יסוד הכרעה נחרצת בעניינה של ארץ-ישראל, לא סופרמרקט של דעות — השקפה ברורה. הרגשתי, גם לאחר שפנו אלי אנשים, שעלי לנסות להיות שותף כבניין חדש זה.

צר לי על שגרמתי צער לחברי מאנשי התחיה, שאני אהבם וקשור אליהם באהבה רבה. אני מקווה שהקשר הזה והאהבה הזאת לא ייפגמו חרף הצעד שאני עושה. אני מקווה שגם עלי-ידי השבת המנדט לתנועת התחיה — שמתכנס אדם נאמן לא פחות ממני לעניינה של ארץ-ישראל ומסור לבניינה — כוחה האלקטורלי לא ייפגע; וגם הנורמה המוסרית, שהייתה אופיינית ל"התחיה", והיא מאפיינת את "יושר דרכה כפוליטיקה, לא תתעמעם.

אני עושה את הדברים בלב שלם, ובהזדמנות זו הרשו לי לומר, בכל זאת, כמה מלות הערכה לגבי הכנסת שבה כיהנתי עד כה, בשנתיים וחצי הללו. אני שמח שזכיתי להיות חבר בבית-המחוקקים, בבית שבו נקבעים חוקיה של מדינת ישראל, גם אם היו דברים שלא הייתי שלם עמם, גם אם היו דברים שהתנגדתי להם. אני שמח שהייתה לי זכות להיות בבית שיש לו גם בקרה על המערכת המדינית, שוב, היו דברים שהסכמתי עמם והיו דברים שחלקתי עליהם.

צר לי על שהבית הזה, לפי הערכתי והרגשתי, אינו ממלא די הצורך את שליחותו ואת ייעודו כגורם המוביל והמנהיג את עם ישראל. אכן, הוא כוחו את הממשלה, אכן, הכנסת קובעת דברים, ודבריהם של חברי הכנסת נשמעים יותר מדבריהם של אנשים אחרים בכלי התקשורת, ובמידה מסוימת הם מעצבים דעת קהל. אבל כשאני שואל את עצמי היכן התנועה האמיתית בעם ישראל, היכן מתרחשים הדברים הממשיים בבית-המאזין של שיבת ציון, בעלייה, בחתישבות, בחינוך, בבניין ובציריה, והאם כנסת ישראל היא זו שנותנת את הקו ואת הטון, צר לי לומר: במידה רבה, לא. היא הד קול, לעתים רפה, של הזרמים שמתרחשים בשטח, וכשהיא מתבקשת להיות גם מופת ודוגמה, פעמים רבות היא אינה עומדת בכך.

אני חייב לומר שסבילי סבל גדול — ולא שאני רואה עצמי כטוב מן האחרים — אבל לפחות אני יכול לומר לזכותי, שחשתי את הכאב על חלק מנורמות ההתנהגות, שבכללן היו דברים שליליים, שלעיתים כבר הזהירוני חכמינו, וזכרונם לברכה, כגון התכבדות בקלון החבר, כגון דברי לשון הרע ורכילות, ולעתים גם ביטויים פוגעים, פוצעים ומעליבים שלא

בבית, שדעותיו לא תמיד היו מקובלות עליהם, אני יכול לומר, נדמה לי על דעת כולם, כי ידענו להעריך את הלכותיה, את כנות ההתבטאות שלו וגם את עבודתו כחבר כנסת מסור, שכדבריו, שהיו ללא ספק נושא למחלוקת, שימש תמיד דוגמה לצורת דיבור נאותה, חרוכותית. אני מאחל לו הצלחה בדרכו הפוליטית, בכל מקום שאליו ילך.

חנן מילוא (הליכוד):

היור"ר מ' שחל:

זו לא הצעת חוק, חבר הכנסת מילוא.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

האם גם לד"ר בורג יש הודעה אישית?

היור"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני מציע לאפשר לחבר הכנסת פורת, לתת, במסגרת זו, ביטוי לדעתו. אני מבקש שלא "למשוך" את זה יותר מדי, כי 48 השעות תיכנסנה לתוקף, ואז הוא לא יהיה חבר הכנסת.

חנן פורת (התחיה):

אדוני הישכיראש, חברי הכנסת, כפי שאמר הישכיראש בגילוי לב — ניצלנו את הסעיף הזה, העוסק בחוק-היסוד של הנשיא, כדי לומר כמה מלות פרידה לחברי הכנסת המצויים בזה, אולי גם לאלה שישמעו את הדברים מעל גלי האתר.

בכל זאת, כדי לעגן את הדברים בנושא שעומד על סדר-היום, אוסיף מלה לגבי. הנושא של חוק-היסוד של נשיא המדינה בא לנסות לעגן במסגרת החוק איה שהן נורמות מוסריות, ציבוריות, שעלי-פיהן לא ינצל אדם הנמצא בחפקיד הרים והנישא של נשיא המדינה את מעמדו לצורך המשך קריירה פוליטית, לגיטימית כשלעצמה.

איני יודע האם דבר כזה צריך להיות מעוגן במסגרת חוק, יש דברים הרבה בנורמות המוסריות של החוקים שלנו, שלעתים החוק הוא דווקא זה שפוגם בהם, ושהם צריכים להיות דברים מובנים מאליהם, טבעיים לאלה שמבקשים להיות שליחי ציבור, נציגי ציבור ולהתוות איוו שהיא דרך, איוו שהוא מופת לציבור.

איני מתיימר לומר שאני עושה את אשר אני עושה מתוך רצון להיות למופת. אבל חשבתי לנכון, שבשעה שהכרעתי בעומק לבי, שלמען בנייני החדש של המתנה הדתי הלאומי, שאני רואה כיום את הנהגתו במצב קשה, במצב של התפוררות, למען חנוכה שיש בה שייכות ויישובים, חינוך ותורה ושיש בה כוח להתוות דרך לא רק לה מבית פנימה, אלא לעם ישראל כולו ולהיות גורם מכריע גם בעיצוב קו לאומי ברור, גם בעיצוב קו רוחני ברור שקורא לתורה, שקורא לאמונה, שקורא לשיבת ציון מתוך יסודות של תורה ואמונה. — שלמען כל אלה עלי לנסות לתת את כחפי הדלה, כדי לבנות את התנועה הזאת מחדש מתוך פתיחות, מתוך תחושה של קירוב לכבות אל עם ישראל כולו.

אני חש, ואני סבור שכמותי רבים, שיש היום משבר גדול בצינונות, שיש היום משבר גדול בעומק העניין של האחריות בארץ, של טעם חינוך כאן, אם אשתמש בלם כפראפרזה בביטוי נורא שאמר יעקב לוינסקי לפני התאבדותו, אומנם על רקע אחר אבל כשורש העניין, בקונטקסט שיש בו קריכה: "סר ממני טעם החיים", לעתים נדמה, שיש איוו שהוא דבר, שסר ממנו טעם החיים של עצם המפעל הצינוני הגדול המוקס כאן.

לבבות, שכל הלבבות מצפים לה, שהכול אוהבים אותה גם אם יש קשיים בדרך — הנימה הזאת אינה נשמעת.

אני מאחל לכנסת הזאת, שגם כלא נוכחותי ישררו בקרבה אהבת העם, התורה והארץ, לא רק בתוקף חוק, אלא מתוך תחושה פנימית אמיתית, שלמען הבית הזה, הבית השלישי שהקמנו, כולנו שמים את כתפנו, כולנו מבקשים טוב לו. "למען אחי ורעי" אדברה נא שלום כך. למען בית ה' אלוֹקינו אבקשה טוב לך.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לחבר הכנסת חנן פורת.

חברי הכנסת, אני מקווה שלא תתנגדו אם אנהג שלא כהתאם לתקנון. בניגוד לדרכי, ואחזק לשר המשפטים לומר כמה מלים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, חזינו כעת בהופעתו של חבר הכנסת — עדין — חנן פורת, ואני חושב שדבריו הם תעודת כבוד לו ולכנסת. נהגנו בבית הזה להיפרד מחברי כנסת הפורשים בכבוד, מתוך ביטוי של תודה והוקרה על פועלם בשנות כהונתם.

חבר הכנסת חנן פורת אינו מן הוותיקים. הוא חבר הכנסת שנתיים-יחצי בסך הכול, אבל רישומו והופעתו היו כשל אחד הוותיקים. כפרלמנטר שרשם במשך תקופה קצרה דברי טעם, דברי אמונה ודברי חוכמה כשל ותיק.

חנן פורת גם לימד שיעור בנורמות ציבוריות כמעשהו זה, בפרישתו. גם על כך ראוי הוא להוקרה. בבית הזה אנחנו יודעים ויכוחים קשים, לעתים מרים. דבריו היו לא אחת קשים בעיני רבים בבית הזה. לא אחת חלקנו, גם אני, על דעותיו, ולפעמים גם על מעשיו, אבל כולנו ידענו להוקיר את מקור מעשיו ודבריו. כי הם יונקים וינקו מאמונה ומאהבה — אהבת ארץ-ישראל, אהבת תורת ישראל ואהבת עם ישראל.

אשר על כן, אני סבור שיהיה זה ראוי להביע לך ברכת פרידה, אבל גם ברכה שתוסיף להנות את הציבור מפרי רוחך, מהרמה המוסרית שאתה פועל מתוכה, עוד רבות בשנים, וגם בבית הזה.

היה כרוך.

היו"ר מ' שחל:

סיימנו את סדר-היום לישיבה זו.

הישיבה הבאה של הכנסת ביום שני הבא, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 17:31.

לצורך, ויכוח הוא לגיטימי, וגם ויכוח מכאיב הוא לגיטימי, אבל היו פגיעות אישיות שלא לצורך, ולי היה קשה מאוד לשאת את הדברים האלה.

גם פה אפשר לקבוע חוקים וכללים: אפשר לקבוע בעניין זה פרטים ופרטי פרטים. אבל להערכתו, לא מהצדדים החוקיים הפורמליים ניוושע. ניוושע רק אם נאמץ לעצמנו את מה שאומר הכתוב: "ואיש רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם".

אני מבקש להיות שותף לבניינה ולחידוש פניה של תנועה שמתיימרת וצריכה לדבר ברוח של תורה ושל אמונה, ולפעמים דווקא ההתנהגות של חבריה רחוקה מאוד מכך: שבה, כפי שאמר לי אחד האנשים, מתקיים הפסוק: "איש כרעהו אל תבטחו, כי כל אח עקב מצדו וכל רע רכילו ילך". אינני כה חמים לחשוב שאני נכנס למערכת שהיא טלית שכולה תכלת. אני רוצה לקוות ולהאמין, מתוך הכרה שיש צורך קודם לעשות לבניינה של התנועה בשטח, בחיים, בעשייה — כפי שעשיתי והשתדלתי לעשות עם חברי ב"גוש אמונים" קודם שבאתי לכנסת — שבאותה רוח נצליח לקדם ולחדש ולהפוך את התנועה הזאת, שבאה מתוך אמונה ותורה, לכוח מוביל בעם ישראל, ובסופו של דבר גם בעל זרוע פוליטית איתנה, שמשקלה יהיה מורגש ומוחש כראוי בכנסת הכאה.

ייתכן שבכך אני גם מבקש לומר, ודאי שלא להתחייב, שלא אראה יום זה כאילו הוא יומי האחרון במשכן הכנסת; אפשר, ייתכן, אך מכל מקום, לא זו היא הנקודה המדריכה אותי כמעשה עכשיו.

אני מבקש לסיים ולומר: גם כאותם ויכוחים פוליטיים שחוצים היום את הבית אני נזכר ברגע זה כביטוי שהיה בגוש-עציון כשעתו בשנת התש"ח, כשהיו ייסורים רבים סביב השאלה האם לעזוב את המקום על רקע המצור, על רקע ההחלטה שנתקבלה באומות המאוחדות שהיישוב יהיה מחוץ לגבולותיה של מדינת ישראל, או שמא להישאר ולהיאחז אף-על-פי-כן ולמרות הכול ולהכות שורש במקום, עם ידיעה שיתכן שהולכים לקרב מצדה. היה ויכוח שנמשך אז בכפר-עציון שלושה ימים ושלושה לילות ועליו התחנכנו כבני כפר-עציון. בוויכוח קם אחד החברים, שלמה רוזן הי"ד, ואמר: "התווכחו פה הרבה, אבל היתה חסרה לי בוויכוח נימה אחת. אני לא שומע בוויכוח את הנימה של 'אהבתי את ביתי'". ואני אומר, שבויכוח הקיים לגבי יהודה, שומרון, חבל-עזה והגולן, בוויכוח על מעשיהם של המתיישבים, מעבר לכל הדברים האחרים — והוויכוח הפוליטי הוא לגיטימי כשלעצמו, ואני מקווה שהוא יזרע בקרוב בחיוב, בבניין וביצירה, מתוך אור — אבל מעבר לכל הוויכוח הזה לעתים נדמה, שהנימה של "אהבתי את ביתי", ההכרה שיש לנו כאן עניין של ארץ חמרת

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רצ"ג — רצ"ה

- א. חוק התקציב לשנת הכספים 1984, התשמ"ד — 1984 (קריאה ראשונה).
- ב. חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 16), התשמ"ד — 1984 (קריאה ראשונה).
- ג. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 56), התשמ"ד — 1984 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק הספנות (ימאים) (תיקון מס' 3), התשמ"ד — 1984 (קריאה ראשונה).
- ה. תוכנית שיקום השכונות — הצעתם של חברי הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו, ג' כהן, מ' וילנר, מ' שטרית ומ' בן פורת.
- ו. בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לדיינים.
- ז. שאילתות בעל-פה.
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. גילויים מתחתיים ופעילות ט.ג.ט. בגדה המערבית — הצעתו של חבר הכנסת י' שרד.
- י. איסור הפעלת תחבורה ציבורית לפני צאת השבת — הצעתם של חברי הכנסת ר' נעים ומ' וירשובסקי.
- יא. לקחי הבחירות לשלטון המקומי 1983 — הצעתו של חבר הכנסת ש' וייס.
- יב. מניעת חילול המת על-ידי הוצאת גופה מקברה בראשון לציון — הצעתה של חברת הכנסת ש' אלוני.
- יג. חוק המים (תיקון מס' 8), התשמ"ד — 1984 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק הרשויות המקומיות (פטור חיילים, נפגעי מלחמה ושוטרים מארנונה) (תיקון מס' 3), התשמ"ד — 1983 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 10), התשמ"ג — 1983 (קריאה ראשונה).
- טז. הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדוק את פעולות הבנקים — הצעתו של חבר הכנסת ח' רמון.
- יז. הצורך בהקמת ממשלת אחדות לאומית — הצעתו של חבר הכנסת א' מלמד.
- יח. התקפה אלימה על ראש עיריית ירושלים — הצעתם של חברי הכנסת מ' כהן וא' רובינשטיין.
- יט. שוויון זכויות הלכה למעשה לעדה הדרוזית — הצעתם של חברי הכנסת א' לין וא' נטראלדין.
- כ. הצעת שר האנרגיה והתשתית לפטר את יושב-ראש דירקטוריון חברת החשמל — הצעתו של חבר הכנסת י' גיל.
- כא. עלייה תלולה בקורבנות תאונות דרכים — הצעתם של חברי הכנסת ש' הלפרט וא' כץ-עוז.
- כב. הכלכלה הנוכחית — סכנה לעתיד המפעל הציוני — הצעתו של חבר הכנסת ע' כרעם.
- כג. יש להקפיא לאלתר הקמת התנחלויות נוספות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה — הצעתם של חברי הכנסת י' ברמן וד' וייגרמן.
- כד. הקמת קריה יהודית בשוק חברון — הצעתם של חברי הכנסת מ' וירשובסקי, י' צור וח' טובי.
- כה. עידוד תירות יהודית לישראל — הצעתו של חבר הכנסת א' ויינשטיין.
- כו. הצעת חוק ההמנון הלאומי, התשמ"ד — 1984 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק רשות שדות-התעופה (תיקון), התשמ"ד — 1984, (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כח. החלטה בדבר תיקוני טעויות:
1. בחוק לחיקון ולהארכת חוקף, של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני) — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ד — 1984;
 2. בחוק התחום האחדים, התשמ"ג — 1982.
- כט. החלטה בדבר אישור הוראות:
1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — שמן סויה, מרגרינה, חיטה כוספה, סוכין וקמח), התשמ"ד — 1984.
 2. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — כשר קפוא) (מס' 6), התשמ"ד — 1984.
- ל. חוק מס-מקביל (תיקון מס' 6), התשמ"ד — 1984 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- לא. הצעות חוק של חבר הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות רצ"ג — רצ"ה

206. שלום ישראל-מצרים — לאן? — הצעתו של חבר הכנסת ח' ברילב.
- 207 — 208. מגעים בין ארצות-הברית לאש"ף — הצעתם של חברי הכנסת י' בן-מאיר וג' כהן.
208. ניסיונות בממשל בארצות-הברית להכשיל את הצעת הסנטור מינינגן להכיר בירושלים כבירת ישראל — הצעתו של חבר הכנסת פ' גולדשטיין.
209. עזיבתם של תושבים את הגליל מדי שנה — הצעתו של חבר הכנסת א' נחמיאס.

210. המאמצים לבחור בערפאת כרקטור אוניברסיטת גלזגו — הצעתו של חבר הכנסת מ' בריזהר.
 211—212. הקמת ועדת חקירה למלחמת לבנון — הצעתו של חברי הכנסת י' צבן ות' טובי.

ג. החלטה בדבר תיקון טעות בחוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני) — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ד—1984
 (לפי סעיף 10א לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח—1948)

- בסעיף 6 לחוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ד—1984¹, בכותרת של התוספת, במקום "(סעיף 6) יבוא" (תקנה 66).

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 36.

ד. החלטה בדבר תיקון טעות בחוק החוזים האחידים, התשמ"ג—1982
 (לפי סעיף 10א לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח—1948)

- בסעיף 27(ב) לחוק החוזים האחידים, התשמ"ג—1982¹, במקום "חווה זה" יבוא: "חוק זה".

¹ ס"ח התשמ"ג, עמ' 8.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המטילות או המגדילות היטלים

- בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשי"ח—1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — שמן סויה,

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175; התשמ"ג, עמ' 22.

² ק"ת התשמ"ד, שיעורי מק"ח, 510, עמ' 190.

ו. החלטה בדבר אישור הוראות המטילות או המגדילות היטלים

- בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשי"ח—1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 6), התשמ"ד—1984², שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל על טובין שהיו פטורים ממנו.

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175; התשמ"ג, עמ' 22.

² ק"ת התשמ"ד, שיעורי מק"ח, 510, עמ' 193.

ז. הצעת חוק רשות שדות-התעופה (תיקון), התשמ"ד—1984

1. תיקון סעיף 5
 בסעיף 5 לחוק רשות שדות-התעופה, התשל"ז—1977¹, בסופו יבוא:
 "(4) לתת בשדה-התעופה צבאי, שאינו שדה תעופה של הכלכלה של הכנסת."

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 182.

ה. הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 6), התשמ"ד — 1984

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק מס מקביל, התשל"ג — 1973 (להלן —
החוק העיקרי) —

(1) בהגדרת "הכנסה", במקום "לפי חוק הביטוח" יבוא "ולגבי מי שאינו עובד — ההכנסה שממנה הוא חייב בתשלום דמי ביטוח לאומי";

(2) אחרי הגדרת "הכנסה" יבוא:

"עובד עצמאי" — כמשמעותו בסעיף 1 לחוק הביטוח;
"דמי ביטוח לאומי" — דמי ביטוח כלשהם לפי חוק הביטוח";

2. החלפת סעיף 2

במקום סעיף 2 לחוק העיקרי יבוא:

"2. חובת תשלום מס מקביל

(א) מעביד חייב לשלם מס מקביל בעד כל עובד מעובדיו שהוא תושב ישראל והמעביד חייב בתשלום דמי ביטוח לאומי בעדו, בשיעור של 4.95% מהכנסת העובד.

(ב) עובד עצמאי תושב ישראל, החייב בתשלום דמי ביטוח לאומי בעד עצמו, חייב לשלם בעד עצמו מס מקביל בשיעור של 4.95% מהכנסתו.

(ג) עובד תושב ישראל שמעבידו אינו חייב בתשלום דמי ביטוח לאומי בעדו, אך העובד חייב בתשלום בעד עצמו, חייב לשלם בעד עצמו מס מקביל בשיעור של 4.95% מהכנסתו.

(ד) תושב ישראל מעל גיל 18, שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, והחייב בתשלום דמי ביטוח לאומי בעד עצמו, למעט מי שהמוסד ביטחו לפי בקשתו, חייב לשלם בעד עצמו מס מקביל בשיעור של 3.1% מהכנסתו או בשיעור מוקטן שייקבע בתקנות, באישור ועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

(ה) שר העבודה והרווחה רשאי, באישור ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, לקבוע לגבי עובד במשך בית מס מקביל מוקטן, לפי שיעורים ודרכי חישוב שייקבעו בתקנות, במקום שיעור המס האמור בסעיף קטן (א).

(ו) אין בהוראות חוק זה כדי לגרוע מהתחייבות של מעביד לשלם מס מקביל בעד עובדו לשעבר הזכאי לקצבת פרישה מעבודה.

(ז) הוראות חוק הביטוח יחולו, בשינויים המחויבים, לענין מס מקביל כאילו היה דמי ביטוח לאומי; שר העבודה והרווחה רשאי לקבוע בתקנות הוראות בדבר מס מקביל בדבר רשאי לקבוע לפי חוק הביטוח הוראות בדבר דמי ביטוח לאומי, ובלבד

שחלק מההכנסה שיקבע לענין שיעורים מופחתים של מס מקביל לא יעלה על חלק מההכנסה שנקבע לענין שיעורים מופחתים של דמי ביטוח לאומי לפי סעיף 160 לחוק הביטוח.

3. הוספת סעיפים 2א ו-2ב

אחרי סעיף 2 לחוק העיקרי יבוא:

"2א. הוראות מיוחדות

שר העבודה והרווחה רשאי לקבוע בתקנות הוראות מיוחדות לענין חובת תשלום מס מקביל לגבי תושב ישראל מעל גיל 18 שסעיף 2(א) עד (ד) לא חל לגביו, ואשר משתלמים בעדו דמי ביטוח לאומי, ובלבד שתקנות לגבי מי שסעיף 192 לחוק הביטוח חל לגביו, יותקנו בהסכמת שר האוצר.

2ב. גבייה בידי קופת-חולים

האמור בחוק זה אינו גורע מזכותה של קופת-חולים לגבות מס מקביל על-פי תקנונה מחבר באותה קופת-חולים שהוראות סעיפים 2 ו-2א אינן חלות לגביו.

4. הוספת סעיף 2א

אחרי סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:

"2א. מי שאינו חבר בקופת-חולים

(א) תושב ישראל שאינו חבר בקופת-חולים ואשר שילם בעד עצמו מס מקביל לפי סעיף 2 או 2א, יחזיר לו המוסד את המס המקביל ששילם, כמועדים ולפי כללים ותנאים שיקבע שר העבודה והרווחה בתקנות.

(ב) שר העבודה והרווחה, בהתייעצות עם שר האוצר ובאישור ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, רשאי לקבוע כללים ותנאים בדבר פטור מתשלום מס מקביל לגבי תושב ישראל שאינו חבר בקופת-חולים ואשר הוראות סעיף 2(ב) עד (ד) או 2א חלות לגביו.

(ג) שר העבודה והרווחה רשאי לקבוע כללים להתחשבות עם קופות-החולים בדבר סכומים שחולקי ביניהן לפי סעיף 6 ויש להחזירם לפי סעיף קטן (א).

5. תיקון סעיף 7

בסעיף 7 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

(ג) מי שחייב בתשלום דמי ביטוח לאומי בעד עצמו או בעד אחר וכן מי שמשתלמים בעדו דמי ביטוח לאומי, חייב למסור למעבידו או למוסד, לפי דרישתו, כל נתון הנחוץ לענין חוק זה, לפי כללים שייקבעו בתקנות.

6. תיקון סעיף 8

בסעיף 8 לחוק העיקרי בסופו יבוא:

(ג) הוראות סעיף זה יחולו בשינויים המחויבים גם לגבי עובד עצמאי.

7. תיקון סעיף 9

בסעיף 9 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "מי שלא שולם בעדו מס";

(2) האמור בסעיף יסומן (א) ואחריו יבוא:

"(ב) הוראות סעיף קטן (א) יחולו בשינויים המחויבים גם על חבר בקופת-חולים החייב בתשלום מס מקביל בעד עצמו, וזאת אם קיים פיגור בתשלום המס המקביל בעד תקופה העולה על 12 חודשים.

8. תיקון סעיף 14

בסעיף 14 (ג) לחוק העיקרי, במקום "ונציגי מעבידים" יבוא "נציגי מעבידים", ואחריו "יציגים" יבוא "נציגי עובדים עצמאיים שיתמנו לאחר החתימות בארגונים שלדעת השר מייצגים עובדים עצמאיים".

9. תחילה

תחילתו של חוק זה ביום כ"ח באדר ב' התשמ"ד (1 באפריל 1984).

10. הוראות מעבר

(א) לענין סעיף 9 (ב) ו- (ג) לחוק העיקרי לא יובא כחשכון פיגור בתשלום מס מקביל בעד תקופה שקדמה ליום ה' בתשרי התשמ"ה (1 באוקטובר 1984).

(ב) הוראות חוק זה אין בהן כדי לפטור חבר בקופת-חולים החייב לשלם מס מקביל בעד עצמו מחובת תשלום המס בעד תקופה שקדמה ליום תחילתו של חוק זה ואין בהן כדי לגרוע מזכותה של קופת-חולים לגבות חוב מס מקביל בעד תקופה כאמור.

(ג) שר העבודה והרווחה רשאי לקבוע כללים ודרכים לחישוב הסכומים שיעובדו לקופות-החולים בשל גביית סכומי מס מקביל ממי שחייבים לשלמו בעד עצמם ואופן חלוקתם של סכומים אלה בין קופות-החולים בשנת הכספים 1984: כללים כאמור יחולו על אף האמור בסעיף 6 (א) לחוק העיקרי ובכללים שנקבעו לפיו.

(3) (1) פיגור החייב בתשלום מס מקביל בעד עצמו תקופה העולה על 12 חודשים, לא יהיה זכאי לשירות הניתן לחברי קופת-חולים המשלמים מס מקביל, אלא אם כן פרע את חובו בתשלום אחד לפני קבלת השירות האמור או בדרך שיקבע שר העבודה והרווחה בתקנות;

(2) על אף האמור בסעיף 184 לחוק הביטוח, נערך הסכם תשלומים בין המוסד לבין מי שפיגר בתשלום מס מקביל כאמור בפסקה (1) והתברר כי בתקופה של שלושה חודשים מיום עריכת ההסכם נזקק אותו חייב לשירות הניתן לחברי קופת-חולים המשלמים מס מקביל, יראו לענין זכויותיו כאילו פיגר בתשלום המס תקופה העולה על 12 חודשים, אלא אם כן פרע את יתרת חובו בתשלום אחד לפני קבלת השירות האמור או בדרך שיקבע שר העבודה והרווחה בתקנות".

ט. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון), התשמ"ג-1983
(הצעתו של חבר הכנסת מ' רייסר)

"(1) נשיא המדינה וכן נשיא המדינה לשעבר עד תום ארבע שנים מיום שחזל לכהן כנשיא."

1. תיקון סעיף 7

בסעיף 7 לחוק יסוד: הכנסת, סעיף קטן (1) יימחק ובמקומו יבוא:

ד ב ר י

ואישיים שאינם מונחים על-ידי שיקולים ממלכתיים בלבד. יתר על כן, נשיא המדינה רוכש את אהדת העם וחיבתו בשל הכהונה הרמה והנכבדת, ואין זה ראוי שינצל את מה שניתן לו כנשיא למטרות פוליטיות אישיות.

עלימנט לעגן בחוק את ההכרה, כי מוסד הנשיאות הוא מורס מעם ונערד נטיות פוליטיות, מן הראוי לחוקק את הסעיף המתאים אשר יסגור את הפתח לכרסום אפשרי.

הצעת החוק המוגשת בזאת, מגמתה לרומם את מוסד הנשיאות. על-פי המצב החוקי הקיים כיום, נשיא המדינה אינו יכול להיות מועמד לכנסת. לא כן נשיא לשעבר, הרשאי להיות מועמד לכנסת מייד עם פרישתו מכהונתו בלא תקופת צינון כלשהי, אפילו לא של 100 יום כמקובל לגבי עובדי מדינה או אנשי צבא. לפי זה, הנשיא יכול גם להגיש את התפטרותו, על-מנת להיות מועמד לכנסת. חלק מהציבור עלול לפרש התנהגותו לקראת תום כהונתו כפרי של שיקולים פוליטיים

י. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושאמניעת העברתן של
17 משפחות משבט אל-עזומה מאדמתן

לדין שנחקקים בנושא הוזמנו יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים ב' גוראריה, נציג לשכת היועץ בבאר-שבע נ' קוז, מ' רייסר וצ' קריספן ממנהל מקרקעי ישראל, א' גלילי מהסירות

הכנסת העבירה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה ביום 1 בינוי 1983 הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת תופיק ויאר בנושא האמור.

המכונים לפנות את האזור רק אם תובטח להם קרקע חליפה, דחו אותם.

הוועדה, לאחר ששמעה את דברי המזומנים הגיעה למסקנות הבאות:

1. הוועדה שוכנעה כי השטח שהמשפחות הכדואיות יושבות בו הוא שטח אש, הדרוש לצורך אימוני הצבא, וכי הישיבה בו מסכנת את חייו של האדם בו, ואומנם, נמסר לוועדה, כי 5 איש קיפחו את חייהם עקב כניסה לשטח האש.

2. הוועדה קובעת כי מקובלות עליה ההצעות שלהלן של הוועדה המשותפת בראשותו של הממונה על לשכת היועץ לענייני ערכים בנגב ובחשיתתפוחם של נציגי משרד החקלאות, המינהל, צה"ל והמשפחות הכדואיות. להלן ההצעות:

א. למשפחות הכדואיות ניתנת האפשרות לעבור לכל מקום שיבחרו באזור אל-סייג, ולחלופין, הן יכולות להתיישב בכל אחת מ-7 הערים המתוכננות ליישוב הכדואים או בכל מקום אחר שיוסכם עליו בינם לבין המינהל, יתירה מזו, פתוחה בפניהן הדרך להתיישב גם בעיירה הכדואית רהט.

המשרדים המעורבים מתחייבים להגיש למשפחות אלה את העזרה והסיוע הכרוכים בהפנייתן.

ב. מינהל מקרקעי ישראל מתחייב להקצות מקומות מרעה לעדרים על-פי רישומם במשרד החקלאות, ולהחזיר שטחים לגידול חקלאי על-פי הקריטריונים המקובלים, אם המשפחות הכדואיות יגישו בקשות כגוןן למינהל.

3. הוועדה ברעה כי ההצעות האמורות הנ"ל הוגנות, ועל כן היא מציעה למשפחות הכדואיות לשקול אותן בכובד ראש ולהגיע להסכם עם מינהל מקרקעי ישראל.

4. הוועדה מדגישה כי ההסדר המוצע על-ידי המינהל הוא זמני, עד שבתי-המשפט יכריעו בעניין התביעות על הבעלות.

5. הוועדה מדגישה כי אין היא מתערבת בעניינים הנדונים בבתי-המשפט, ואשר יפסקו בתי-המשפט יחייב את הצדדים הנוגעים בדבר.

יא. הודעת שר הפנים בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסיבה בנושא זיהום מי החופים של חיפה והסכנה לדגה ולבריאות*

לכבוד

יושב-ראש הכנסת

הנדון: דוח פעולות משרד הפנים ושלוחותיו בנושא זיהום מי החופים של חיפה והסכנה לדגה ולבריאות

להלן הערותי:

א. חקיקה

1. זיהום אוויר — משרד הפנים הכין עוד בדצמבר 1982, הופץ הצעת תיקון לחוק למניעת מפגעים (חוק כנוכח). ההצעה נדונה במשרד המשפטים ועומדת להיות מוגשת לוועדת השרים לענייני חקיקה לפני העברתה לכנסת. התיקון, לכשיקבל, יתן חשיבה לכל הבעיות הקשורות להעדר חקיקה מתאימה בנושא זיהום אוויר ורעש.

הערת: מנהל השירות לשמירת איכות הסיבה.

* הנתון על שלחן הכנסת ביום י"א בתמוז התשמ"ג (22 ביוני 1983).

2. זיהום הים — החוק למניעת הטלת פסולת לים עבר בקריאה שנייה ושלישית וכימים אלה תוגש לאישור מערכת התקנות על-פי חוק זה. במשרד הפנים הוחל בהכנת החוק למניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים.

3. הוכנה הצעה לביטול צו של הנציב העליון בדבר הוצאת שטח בתי-הזיקוק מתוך גבולות אזור בניין ערים של חיפה ומתוך גבולות אזור בניין ערים של מחוז חיפה והשומרון. ההצעה נדונה בוועדה המחוזית ולאחר התייעצות עם המועצה הארצית. לתכנון ולבנייה, הצו יבוטל.

7 מפעלים שמזרימים שפכים לנחל הקישון ולנחל הגדורה היחידה לאיכות הסביבה מפקחת על ביצועם כמועדים שנקבעו.

3. במפעלים במפרץ חיפה שמזרימים שפכים לקישון נערכו הפעולות הבאות:

בתי הזיקוק

בניית המחנן לטיפול בשפכים בתהליך של פלוקולציה-פלוטציה נמצאת בשלבי סיום (הפעלת המחנן צפויה בחדש מרץ 1984). עלות המתקן היא 2 מיליוני דולרים והוא ישפר בהרבה את איכות השפכים המזורמים לנחל. במקביל נמשך המחקר לקביעת התנאים לתכנון המתקן לטיפול ביולוגי אשר יהווה שלב ב' בתהליך הטיפול בשפכים.

מפעלים פטרוכימיים

הסתיימה בניית המחנן לטיפול בשפכים כשיטת הפלוקולציה-שיקוע והמתקן הופעל ועובד. המתקן מביא את איכות השפכים של מתקן הפוליסטירן לאיכות קרובה למצוין בצו לחיקון מערות של נציב המים.

גדות — פטרוכימיה

המפעל גייש ליחידה לאיכות הסביבה בחיפה דוח על השפעות סביבתיות של שני קווי הייצור החדשים.

גדות. — חטיבה כימית

אושרה התוכנית המפורטת לטיפול בשפכים וחיבור לרשת הביוב העירונית. המפעל החל בביצוע המתקנים הדרושים ואמור להתחבר לביוב בימים אלה. עם התחברות המפעל לרשת הביוב העירונית, תופסק הזרמתם של כ-1,000 מ"ק ליום שפכים תעשייתיים לנחל הקישון.

חיפה-כימיקלים

נדרונה תוכנית לסילוק השפכים המבוססת על בניית מוצא ימי.

דשנים

במפעל 3 זרמים — הסתיים הטיפול בזרם מס' 2 המבוסס על השבת מים. שני הזרמים האחרים נמצאים בתהליכי תכנון מפורט.

פז

המפעל הכין תוכנית לטיפול בשפכים שמבוססת על בניית מתקני טיפול לשני קווי הייצור החדשים (חידוש שמנים ומיסיים) ועל שיפור מערכת הניקוז של כלל המפעל. לאחר בדיקת התוכנית נמצא, כי ביצועה אינו מבטיח איכות קולחים כהתאם לדרישות החוק, והמפעל נדרש להכין תוכנית חדשה. התוכנית החדשה נמצאת בשלבי הכנה.

4. מפעלים שמזרימים שפכים לנחל הגדורה:

כתוצאה מחיבור 24 מפעלים תעשייתיים לרשת הביוב העירונית, צומצמה כמות השפכים התעשייתיים שהוזרמו לנחל בכ-1,100 מ"ק ליום. חיבור המפעלים לרשת הביוב נעשה בעקבות הוספת תנאים מיוחדים לרשיון העסק על-ידי היחידה לאיכות הסביבה. המפעלים הנוחרים נמצאים בשלבים שונים של פתרון בעיית שפכים, כמצוין מטה:

אתא-כורנדה

המפעל הכין תוכנית חדשה לטיפול בשפכים. המבוססת על חיבור רוב השפכים לרשת הביוב העירונית. התוכנית

ב. מניעת זיהום אוויר

לאור ריבוי התריגות מהתקן לאיכות אוויר של המזהם גופרית דרחמצנית, הוכנה ואושרה תוכנית חירום לצמצום מפגעי זיהום האוויר באזור.

הנקודות העיקריות של התוכנית מפורטות להלן:

1. בתי-הזיקוק ממשיכים בביצוע הפתרונות למניעת ריחות על-פי המוצע ב"סקר למקורות ריח והצעות לפתרונם" שהוכן על-ידי בתי-הזיקוק והוגש ליחידה לאיכות הסביבה ביולי 1981.

2. הופעלה מערכת בקרה לסירוגין (מב"ס) המבוססת על ההסדר הבא: תחנת ניטור לגופרית דרחמצנית הוצבה באזור נווה-שאנן. כאשר ריכוז הגופרית הדרחמצנית שגרשם בתחנה עולה מעל רמה מסוימת, נמסרת הודעה לבתי-הזיקוק ולחברת החשמל. בעקבות הודעה זו צריכה חברת החשמל לעבור מיידית לשריפת מזוט בריכוז גופרית מרבי של 1.3%. ובתי-הזיקוק עוברים לשריפת מזוט בריכוז גופרית מרבי של 2%.

מכשירים נוספים הוזמנו ויוחקו בקרוב.

3. תוכן תוכנית לצמצום פליטות עשן ופיח חומצי על-ידי התקשרות של חברת החשמל ובתי-הזיקוק עם מומחים מבחן — באחריות שני המפעלים ובפיקוח היחידה והשירות.

4. כל תוכנית להקמת מפעל חדש באזור חיפה תיבחן לאור מצב איכות האוויר באזור — באחריות הממונה על המחוז בהתייעצות עם היחידה והשירות.

5. יוכנו ויפורסמו "צורים אישיים" על-פי חוק למניעת מפגעים עבור חברת החשמל ובתי-הזיקוק, אשר יסדירו את כל נושאי מניעת הזיהום, הפיקוח והבקרה שיינקטו על-ידי מפעלים אלו. הצורים כמעט מוכנים לחתימה אך בעקבות ערעור של משרד האנרגיה הם נבחנים מחדש ויצאו בקרוב.

6. כל פעולות הפיתוח של בתי-הזיקוק יאושרו על-ידי הוועדה המתוזמת לתכנון ולבנייה לאחר שיוכנו עכורן חסוקרי השפעה על הסביבה — באחריות בתי-הזיקוק.

7. לכל המפעלים באזור האיגוד יוצאו רשיונות עסק. לפי חוק רישוי עסקים, רק לאחר שיעמדו בתנאים המיוחדים שיוצגו להם על-פי החוק. לכל המפעלים המזהמים באזור ייתוספו תנאים לרשיון העסק בנושא זיהום האוויר.

8. תופסק שריפת עטרן חומצי במשרפת בתי-הזיקוק לאחר אתראה של היחידה, ותתחדש רק לאחר אישורה.

ג. מניעת זיהום הים

1. משרד הפנים פועל במשותף עם הרשויות המקומיות למציאת פתרון לשפכי המפעלים הגורמים לזיהום הים. כמו כן פועל המשרד לניקוי החופים הלא-מוכרזים והשנה העביר כספים לעיריית חיפה לצורך זה.

2. עלימנת לאפשר מעקב יעיל יותר על התקדמות המפעלים בביצוע התוכניות לטיפול בשפכים, העניק נציב המים בחודש יולי 1983 את סמכויותיו בדבר פיקוח על הצורים לתיקון מעוות והוצאת צורים חדשים לראש איגוד ערים חיפה לאיכות הסביבה.

יש לציין, כי זאת הפעם הראשונה בארץ שרשות מקומית או איגוד ערים מקבל סמכויות מנציב המים. בעקבות הענקת הסמכויות הוציא איגוד ערים חיפה לאיכות הסביבה צווים נגד

מרס 1984. תיפסק, הורמתם לים של כ־500 מ"ק ליום שפכים תעשייתיים.

חישולי כרמל ומכלי כרמל

שני המפעלים פנו למעבדת הטכניון לעריכת בדיקות שפכים שמוזרמים לים. לאחר קבלת התוצאות, יהיה על המפעלים להכין תוכניות טיפול בשפכים, על־מנת לאפשר את חיבורם לכיוב עירוני.

מפעל מערכת הביטחון 3

בעקבות פניית ראש עיריית חיפה אל שר הביטחון, החליטו הגורמים הממונים על נושא איכות הסביבה במשרד הביטחון לערוך שיפורים במערכת סילוק השפכים. בשלב ראשון, הוכנה תוכנית להפרדת הניקוז ממערכת הולכת השפכים בחלק הדרומי של המפעל. ביצוע תוכנית זאת יסתיים עד חודש אפריל 1984. בשלב שני יש לבצע תוכנית טיפול בשפכי החלק הצפוני של המפעל. התוכנית הוגשה ואושרה. הביצוע יימשך כ־18 חודש.

שמן

למרות הפניות הרבות לא חלה התקדמות בביצוע התוכנית של מפעל "שמן" המורכבת מבניית מתקן מפריד שמן מסוג API להתחברות לרשת הכיוב העירונית.

בלויבנד תלמה

בהתאם לדרישת היחידה לאיכות הסביבה בנה המפעל מתקן לטיפול בשפכים המוזרמים לים. שפכים אלו נבדקים פעם בחודש והתוצאות מועברות באופן שוטף לעיין היחידה. מהתוצאות שנמסרו עד כה מתברר, שהמפעל עדיין חורג מהתקן שנקבע להזרמת השפכים לים, והיינו — 15 חל"מ שמן. לפיכך מכין המפעל הצעות נוספות לשיפור טיב השפכים. בבנייה, מתקן נוסף שהיה מוכן באפריל 1984.

דור-כימיקלים

המפעל התקין בעקבות דרישת היחידה לאיכות הסביבה מכשור לבקרת PH השפכים המוזרמים לים. בנוסף, המפעל יערוך בדיקות תורשיות של שפכים אלה (צח"ב השמן) והתוצאות תועברו ליחידה.

ב ב ר כ ה

ד"ר יוסף בורג
שר הפנים

נמצאת בשלבי כדירה על-ידי הרשויות. הערות לתוכנית שהוגשה נמסרו למפעל לאחר קיום פגישה בהשתתפות כל הרשויות הנוגעות בדבר. המפעל נדרש לערוך ניסוי במתקן חילוף לפני אישור החיבור לרשת העירונית.

פורטאורם

אושרה החדרת השפכים באזור עכו לבאר עמוקה. המפעל יתחיל בעבודה בקרוב.

דקה

המפעל השלים את מערכת הטיפול בשפכים בתהליך של פולקולציה-שיקוע והתחבר לרשת הכיוב העירונית. בבדיקת מכון הטיהור נמצא, כי שפכי המפעל מטופלים כראוי ועומדים בתקנים.

כרומניקל

המפעל נמצא בשלבים מתקדמים של בניית מתקן הטיפול בשפכים על-ידי חמזון הציאנידים ונטרול החומצות והבסיסים. עם סיום בניית המתקנים יחובר המפעל לרשת הכיוב העירונית ויפסיק את הזרמת השפכים לנחל הגדורה.

דגיה

בעקבות הוצאת צו סגירה, המפעל בנה מתקן לטיפול בשפכים והם יחובר לרשת הכיוב.

סלמזון

בעקבות הוצאת צו סגירה, המפעל מקים מתקן לטיהור שפכים והוא יחובר בקרוב לרשת הכיוב.

5. מפעלים שמזרמים שפכים לים:

מפעל מערכת הביטחון 1

המפעל בנה מפריד שמן רב-מחיצתי כשלב ראשון בתהליך הטיפול בשפכים התעשייתיים. בנוסף, נעשו במפעל סידורים לאיסוף נפרד של חומר במטרה להובילו לאתר לסילוק פסולת רעילה של רמת-חובב. עם הפעלתו הסדירה של המפריד, המפעל יערוך בדיקות שפכים כמוצאו ותתקבל החלטה בדבר שאר מתקני הטיפול בשפכים הדרושים.

מפעל מערכת הביטחון 2

הוצא מכרז לביצוע המתקנים לטיפול בשפכים וחיבור לרשת הכיוב העירונית. עם ההתחברות לכיוב שצפיה בתודש

יב. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא מצוקתם הכלכלית של המתנ"סים

מהנתונים שנמסרו לוועדה התברר:

1. בארץ מופעלים כיום 143 מתנ"סים.
2. ב־1982 פעלו 128 מתנ"סים, מהם 77 באזורי מצוקה ו־18 בישובי פיתוח. 60% מהמתנ"סים הם באזורי מצוקה מובהקים.
3. הקשיים שנתגלו לאחרונה בהפעלת המתנ"סים נובעים מהגורמים הבאים:
- א. החלטת הממשלה על קיצוץ של 5% מתקציבה חלה גם על המתנ"סים.

מליאת הכנסת העבירה ביום י"א בטבת התשמ"ג (27 בדצמבר 1982) לריון בוועדת החינוך והתרבות את הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת אהרן הראל בנושא מצוקתם הכלכלית של המתנ"סים. ההצעה התמקדה בהשלכות החמורות שיש לקיצוצים בתקציב המתנ"סים על מערכת החינוך הכלל-יפורמלי וכן על פרויקט שיקום השכונות.

ועדת החינוך והתרבות קיימה בנושא זה שתי ישיבות ושמעה את נציגי חברת המתנ"סים, מנהל המחלקה להתחדשות השכונות בסוכנות היהודית, מתאם פעולות השיקום והתחדשות השכונות במשרד הבינוי והשיכון ונציגים של משרד החינוך והתרבות ומשרד האוצר.

לאור האמור לעיל, להלן מסקנות הוועדה והמלצותיה:

1. הוועדה מביעה התנגדותה כלפי כל אפשרות של סגירת מתנ"סים וממליצה בפני כל הנוגעים בדבר ובעיקר בפני הסוכנות היהודית להמשיך בהקצבה השוטפת לאחזקת המתנ"סים.

2. הוועדה תובעת ממשרד החינוך והתרבות, מהרשויות המקומיות ומהסוכנות היהודית, להתאים את התקציבים לתנאי האינפלציה השוררים במשק ולהבטיח עליידי כך המשך פעילות תקין של המתנ"סים.

3. הוועדה ממליצה שפתיחת מתנ"סים חדשים תיעשה אך ורק ביישובי פיתוח ובאזורי מצוקה.

4. הוועדה ממליצה שפתיחת מתנ"סים תותנה במחויבות מוקדמת של משרד החינוך והתרבות ושל הגורמים הנוגעים בדבר למימון אחזקתם.

הוועדה מגישה המלצות אלה למליאת הכנסת ולשר החינוך והתרבות ומבקשת לדווח לה בתוך 6 חודשים על ביצוען.

ג. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא ביצוע המלצות ועדת קצב בעניין קביעת שכר-הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה בשלמותן

ג. בשל אילוצים תקציביים ומחסור בכוח-אדם, לא הוקמה הקרן המרכזית לסיוע לסטודנטים, כפי שהמליצה ועדת קצב.

ד. משרד החינוך והתרבות הקל על הסטודנטים תושבי שכונות השיקום ויישובי הפיתוח הזכאים להלוואה עומדת בגובה שליש משכר-הלימוד, והמיר אותה במענק בגובה של 35% משכר-הלימוד, אך הדבר לא הובא לירידת ציבור הסטודנטים.

ה. יש סיפור לגבי הסטודנטים הערבים מאז נכנס קריטריון המרחק, המקנה 2–3 נקודות, ומאז שחדר הפרויקט של פרו"ח באופן משמעותי לאזורי ריכוז האוכלוסייה הערבית.

ו. הוועדה קובעת כי נגרם עוול לסטודנטים רבים שלא ידעו על הזכויות שמקנה להם הרוח. חלק מהם רחא את לימודיו מהעדר יכולת לשלם את שכר-הלימוד הגבוה, וחלק — שהוא כפי הנראה חלק הארי — שילם את מלוא השכר ולא ניצל את זכויותיו כלל.

ז. כיום משלמים הסטודנטים הזכאים את מלוא שכר-הלימוד ומקבלים את ההחזר כמענק.

ביום כ' באייר התשמ"ג (3 במאי 1983), החליטה ועדת החינוך והתרבות להעביר את הדיון בנושא לוועדת-משנה בראשותו של חבר הכנסת יהודה פרת, וזו תגיש המלצותיה לפני מליאת הוועדה.

ביום 24 בינואר 1984 היה דיון מסכם נוסף במליאת הוועדה.

להלן מסקנות הוועדה:

1. הוועדה מקבלת את דוח ועדת קצב ככתבו וכלשונו וקובעת כי יש לבצעו בהתאם להנחיות ולקריטריונים שאושרו על-ידי כל חברי הוועדה בראשותו של סגן שר הבינוי והשיכון, חבר הכנסת משה קצב, מיום 7 במרס 1982.

ב. קיצוץ תקציבי הרשויות המקומיות והמתנ"סים.

ג. חוסר התאמה בין התקציבים המועברים למתנ"סים על-ידי הרשויות המקומיות לבין ההתייקרויות המעשיות — בעיקר של המשכורות. (הסכומים המועברים למתנ"סים הם קבועים ולא משתנים בהתאם לשינוי המדד וגובה המשכורות).

ד. קיצוץ 40% בתקציב שיקום השכונות וסכנה לביטול הפעלת 15 מתנ"סים ביישובים שבהם מופעל פרויקט שיקום השכונות.

ה. הירידה הגדולה בהשתתפות העצמית של היישובים במימון הפעולות במתנ"סים בשל המצב הכלכלי.

ו. העלייה הגדולה בהוצאות המתנ"סים בשל הגידול בהוצאות השוטפות, המשתנה בקצב מהיר מגידול התקציב.

4. 15 המתנ"סים אשר עמדו להסגר אינם נסגרים. המתנ"סים מקבלים את המשך אחזקתם לפי החלוקה הבאה: שליש מפרויקט שיקום השכונות, שליש ממשרד החינוך והתרבות ושלש מהחברה למתנ"סים.

5. המתנ"סים ממלאים תפקיד תרבותי וחינוכי חשוב בעיקר ביישובי הפיתוח ובאזורי המצוקה.

מליאת הכנסת העבירה ביום ה' בניסן התשמ"ג (16 במרס 1983) לדיון בוועדת החינוך והתרבות את הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר בנושא ביצוע המלצות ועדת קצב בעניין קביעת שכר-הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה בשלמותן.

עיקרי ההצעה לסדר-היום היו:

בשל אי-ההירות בפרסומים לסטודנטים על זכויותיהם, מתן הסיוע והקריטריונים להנחה בשכר-הלימוד, סטודנטים רבים שהיו זכאים להלוואות או להנחה בשכר-הלימוד לא זכו לכך ושילמו את מלוא שכר-הלימוד. על המוסדות להשכלה גבוהה היה לפטור אוטומטית את הזכאים להנחות בשכר-הלימוד — סטודנטים ממשפחות ברוכות ילדים; מחצית שכר-הלימוד; סטודנטים המתגוררים ביישובי פיתוח או בשכונות שיקום; שליש משכר-הלימוד — ועל כן, על המוסדות להשכלה גבוהה להחזיר לסטודנטים אלה את כספם בצירוף ריבית והצמדה.

יש לבצע מייד את החלטת ועדת קצב בדבר הקמת קרן מרכזית לסיוע לסטודנטים שתרכוש מידע ותתאם את פעילות כל הקרנות הממשלתיות, הציבוריות והפרטיות.

הוועדה קיימה דיון בנושא ושמעה דברים מפייהם של יושבי-ראש הוועדה לקביעת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה, סגן שר הבינוי והשיכון, חבר הכנסת משה קצב, ראשי המוסדות להשכלה גבוהה ונציגי משרד החינוך והתרבות.

מן העדויות שהושמעו במהלך דיוניה למדה הוועדה את העובדות הבאות:

א. בשל הסרבול הרב הכרוך בקבלת הלוואות נמנעו סטודנטים רבים מלהגיש בקשות להלוואות.

ב. רוב הסטודנטים מעדיפים לקבל מענק בסכום נמוך יותר מגובה ההלוואה שאפשרותם לקבל וכלכד שלא יהא עליהם להחזיר את הכסף.

9. הוועדה ממליצה לחזק, להרחיב ולעודד השתתפות סטודנטים בפרויקט פ"ח, הן בקרב הסטודנטים היהודים והן בקרב הסטודנטים הערבים.

10. הוועדה ממליצה שוועדת המשנה בראשותו של חבר הכנסת יהודה פרח תהיה ועדת מעקב ליישום ההמלצות.

הוועדה מגישה מסקנות אלה למליאת הכנסת ולשר החינוך והתרבות ומבקשת לדווח לה בתוך 6 חודשים על ביצוען.

ה צ ע ת מ י ע ו ט

חבר הכנסת פנחס גולדשטיין מציע:

ועדת קצב מונחת ב־7 במרץ 1982: מסקנותיה הוגשו ב־23 במאי 1982. מסקנות הוועדה עונות על הצרכים של הסטודנטים ומקובלות עלי.

מאחר שמאו פרסום מסקנות ועדת קצב קיימות כמשקל הישראלי בעיות שלא היו בזמן עבודת הוועדה, זכותה של הממשלה לערער על הדוח, אף כי הוחלט שהמלצות הוועדה יחייבו את המערכת לחקופה של 5 שנים (התשנ"ג—ה' תשמ"ז). חובתו של הסטודנט הישראלי להשתתף כמאמץ המשותף.

לפיכך, אני מצטרף בהעלאת שכר-הלימוד ולא בהכפלתו.

2. הוועדה דורשת להחזיר לסטודנטים, שלא מיצו את זכויותיהם ושילמו את מלוא שכר-הלימוד, שליש משכר-הלימוד שנגבה מהם שלא לפי החלטות ועדת קצב: ההחזר לסטודנטים יהיה צמוד-ובהתאם למועד התשלום.

3. על הקרן המרכזית לסיוע לסטודנטים במסגרת המחלקה לסטודנט במשרד החינוך וכן על מוסדות החינוך להשכלה גבוהה לתת מידע לסטודנטים על זכויותיהם במפעלי הסיוע, כדי שיוכלו לנצל את מלוא זכויותיהם במועד.

4. מתובנת ומאחריותה של הקרן המרכזית להקפיד על ריכוז מידע מהקרנות הממשלתיות הציבוריות והפרטיות על הסיוע הניתן לסטודנטים, לרבות הלוואות ומלגות, ולהפיץ את המידע הזה למען תיאום מלא בין מפעלי הסיוע.

5. הוועדה ממליצה לשקול העברת הקרן המרכזית לסיוע לסטודנטים, שוועדת קצב המליצה עליה, ממשרד החינוך והתרבות ליד הוועדה לתכנון ולחקיב של המועצה להשכלה גבוהה וזאת, כדי לפשט את ההליכים.

6. טופס ההרשמה לאוניברסיטה יהיה המסמך הקובע ועל-פי הנתונים שבו יממש כל סטודנט את זכויותיו.

7. חיעשה הבחנה ברורה בין פטור והנחות לסטודנטים לבין מענקים ומלגות. הסטודנט הזכאי לפטור יקבל את ההנחה מראש.

8. הוועדה ממליצה לאפשר לסטודנטים להגיש בקשות למלגות, להנחות ולמענקים עד סוף טרימסטר א'.

יד. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא חימום בבת-יהספר במטה-היהודה

החינוך והתרבות, של משרד האוצר ושל השלטון המקומי, מדר של ימי מעלות-הסקה, ועל-פי מפתח זה משתתף משרד החינוך והתרבות בהוצאות חימום מוסדות החינוך.

ג. משרד החינוך והתרבות משתתף, לפי העקרונות המקובלים, ב־75% מעלות הסקה אך ורק ביישובים המוחזקים, שבהם ניתנת ההשתתפות אך ורק לגילאים של חינוך חובה.

ד. בחינוך העל-יסודי נקבע קריטריון של השתתפות קבוצה המעוגנת ברמת השירות של שכר-הלימוד.

ה. במטה-היהודה קיימים יישובים לא מוחזקים המוגדרים קרים, ולגביהם חל הכלל המחייב מימון של עלות ההסקה במסגרת ההתחשבות בין המועצה האזורית לבין משרד הפנים.

ו. ועד ההורים בבית-הספר האזורי במטה-היהודה קיבל התראה כי הדלק אוזל. הוועד הודיע לכל הגורמים, שכאשר יהיה קר והכיתות לא תוסקנה — לא יישלחו הילדים לבית-הספר. לדבריהם, לא היה זו השבתה, אלא צעד להגנת הילדים.

ז. ב־31 בינואר 1984 הודיעה המועצה האזורית מטה-היהודה שהיא משביתה את כל בתי-הספר באזור, כדי להיאבק במשרד החינוך על אי-הקצאת התקציבים המגיעים למועצה בגין חימום.

ח. בכינוסים של המועצה עם נציגי כל מוסדות החינוך באזור הוסכם כי ייגבה מכל ההורים סכום חד-פעמי של 500 שקל לילד (עד הילד השלישי) והמועצה מתחייבת לחמם את הכיתות עד סוף העונה.

מליאת הכנסת העבירה ביום כ"ה בכסלו התשמ"ד (1 בדצמבר 1984) לדיון בוועדת החינוך והתרבות את הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת יעקב גיל בנושא חימום בבת-הספר במטה-היהודה.

עיקרי ההצעה לסדר-היום הם:

בתי-הספר במועצה האזורית מטה יהודה הושבתו לשלושה ימים עקב גל הקור העז שפקד את האזור ועקב חוסר מימון מספיק לחמם את הכיתות.

קיימים מאבקי כוח על אחריות המימון של תקציב החימום וקיימת אי-בהירות לגבי הקריטריונים שלפיהם נקבעו כיתות הלימוד באזורים הגבוהים, הזכאיות לחימום.

במטה-היהודה הוכרו 175 כיתות לימוד שנמצאות באזורים קרים ועונות על הקריטריונים, ואילו משרד החינוך והתרבות מכיר ב־94 כיתות בלבד.

מתברר שהסכומים, שמשרד החינוך והתרבות מקציב אותם, אינם עומדים בצרכים האמיתיים של בתי-הספר.

הוועדה קיימה ישיבה אחת בנושא, ובה, הופיעו נציגי משרד החינוך והתרבות, ראש המועצה האזורית של מטה-היהודה ונציגי ועד ההורים של בתי-הספר במטה-היהודה.

מן העדויות שהושמעו בדיון למדה הוועדה:

א. כעבר, הקריטריונים לחימום בתי-הספר היו על-פי מיקומם, כשהוכאים לחימום הם בתי-הספר הנמצאים בגובה של 500 מטר מעל פני הים.

ב. ב־27 באוקטובר 1983 קבעה ועדת מומחים בראשותו של הפרופסור עזרה זוהר, ובהשתתפות נציגות של משרד

בתייהספר. הוועדה קובעת כי טבלה זו אינה עונה על בעיות החימום במוסדות החינוך.

4. הוועדה ממליצה בפני משרד החינוך והתרבות לעשות בדיקה מחודשת שלפיה ייענו הקריטריונים על בעיית החימום במסדות החינוך.

5. הוועדה ממליצה בפני משרד החינוך והתרבות להנחות את המרעצה האזורית מטה יהודה כאשר לאופן גביית הכספים ממנו וממשרד הפנים.

6. הוועדה תובעת ממשרד החינוך והתרבות כי יכטיח, שבתייהספר לא יושבתו בעתיד בעטיה של שאלת החימום.

7. הוועדה ממליצה לבדוק את החוקיות של גביית תשלום מההורים בעבור חימום.

הוועדה מגישה מסקנות אלה למליאת הכנסת, לשר החינוך והתרבות ולשר הפנים ומבקשת לדרוש לה בתוך שישה חודשים על ביצוען.

טו. מסקנות ועדת הכספים בעניין בתי-החולים "לניאדו"

(ו) הגירעון לשנת 1981/82 הוא 11 מיליון שקל במחירי 1981, והוא אינו מוכר עליידי משרד הבריאות.

(ז) בתי-החולים זקוק להוספת בנייה של 10,000 מ"ר לפי 1,000 דולר למ"ר, שמהם אושרה בנייתם עליידי משרד הבריאות תוספת בנייה של 6,000 מ"ר.

(ח) בתי-החולים טוען, כי השטח למיטה הוא 65 מ"ר לעומת 86.1 מ"ר בבתי-החולים אחרים.

(ט) בתי-החולים מבקש, כי שיא כוח-האדם יהיה 257 משרות.

2. ההמלצות

ועדת הכספים ממליצה כי משרד הבריאות יפעל כלהלן:

(א) על בתי-החולים לניאדו יחולו הכללים המקובלים לגבי בתי-החולים אחרים בתחומים הבאים:

אספקת תרופות וחומרים תיעשה ממקורות האספקה של משרד הבריאות, ובתנאי האשראי המקובלים לגביהם, וכן תאופשר לו השתתפות בכמויות, לרכישת תרופות וחומרים מגורמי חוץ.

לצורך חישוב הגבייה יוכאו כחשבון עליידי משרד הבריאות רק 93% מהתשלומים המגיעים לבתי-החולים מערכניו, כמו בבתי-החולים אחרים, החל בשנת 1983/84.

(ב) שיא כוח-האדם יהיה 239 משרות (במקום 257 במבוקש עליידי בתי-החולים), לאחר הקיצוץ הנדרש לשנת 1984/5: בכלל זה נמנות ההוצאות הייחודיות הנוגעות לכוח-אדם שיש לבתי-החולים. (התקן יהיה לפיכך 2.21 משרות למיטה, על-פי 108 מיטות).

(ג) תינתן השתתפות רטרואקטיבית עבור הבטחת התנאים הסוציאליים לעובדי בתי-החולים "לניאדו" בסך 1.2 מיליון שקל במחירי 1981.

(ד) תיבדק טענת בתי-החולים, כי השטח למיטה קטן מזה שבבתי-החולים אחרים, ואם הטענה נכונה יביא המשרד להשוואת המצב ביחס לבתי-החולים אחרים.

ט. כראשית השנה לא ידעה המרעצה האזורית אילו משאבים עומדים לרשותה ממקורות המשרדים ולא גבתה אותם כהתאם לנהלים.

להלן המלצות הוועדה ומסקנותיה:

1. הוועדה ממליצה בפני ראש הממשלה ומשרד החינוך והתרבות לבדוק מחדש את נושא בתייהספר המוחזקים, ולחשוב על אפשרות לנתק את המשאבים של חימום מוסדות החינוך מתקציב "ההחזקה" של בתייהספר ולשייך אותם לקריטריונים של טופוגרפיה וטמפרטורה.

2. הוועדה ממליצה שמשדרי החינוך והתרבות, משרד הפנים והרשויות יקבעו מי אחראי להבטחת התקציב לחימום בתייהספר.

3. הוועדה רושמת לפניה שמשרד החינוך והתרבות נאמן לטבלה ולקריטריונים שלפיהם עליו לתקצב את חימום

ביום כ"ח בשבט התשמ"ד (1 בפברואר 1984) העבירה הכנסת לוועדה את ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת א' הירשזון ושי' הלפרט בנושא סגירת חדר-המיון בבתי-החולים "לניאדו" בנתניה.

ועדת הכנסת החליטה ביום ה' באדר א' התשמ"ד (8 בפברואר 1984) להעביר את ההצעות לוועדת הכספים.

לפני כן העלה חבר הכנסת י' חשאי הצעה בוועדת הכספים לדון במכלול בעיות בתי-החולים "לניאדו" והטיל על ועדת-המשנה למסדות בריאות בראשות חבר הכנסת צ' רנר לדון בה.

ועדת-המשנה דנה בכל ההצעות בהשתתפות נציגי משרד האוצר, משרד הבריאות ובתי-החולים "לניאדו".

להלן מסקנותיה כפי שאושרו בידי ועדת הכספים:

1. הממצאים

(א) בתי-החולים "לניאדו" אינו נהנה מהנהגים של משרד הבריאות, המקובלים בבתי-החולים אחרים, לגבי תקני כוח-אדם, רכישת תרופות וחומרים, השתתפות הממשלה בתקציב הרגיל, בתקציב הפיתוח ובכיסוי גירעונות.

(ב) לבתי-החולים "לניאדו" יש הוצאות ייחודיות הנוגעות למזון, לכוח-אדם, לצרכים דחיים וכן לכתבני שכת.

(ג) לצורך חישוב הגבייה מוכאים כחשבון עליידי משרד הבריאות 100% מהתשלומים המגיעים לו מערכניו, לעומת 93% בבתי-החולים אחרים.

(ד) לבתי-החולים יש גירעון מתפעול והצטיידות לשנת 1982/83 בסך 29.9 מיליון שקל (20 מיליון מתפעול ו-9.9 מהצטיידות) במחירי תקציב 1982, וזאת, לאחר הפחתת הוצאות הפיתוח והמימון שאינן מוכרות (בסך 42.1 מיליון שקל). משרד הבריאות העריך את הגירעון המשוער בתפעול כ-16 מיליון שקל כלכלי לעומת 20 מיליוני השקל הנזיל המופיעים במאזן.

(ה) הגירעון התפעולי לשנת 1983/84 הוא 33 מיליון שקל במחירי תקציב 1983.

(א) ייבדקו הרגלי צריכת התרופות ותיבדקנה דרכים להוזלת עלות התרופות מבלי לפגוע בטיב הטיפול.

(ב) לא תילקחנה הלוואות בלי אישור מוקדם של משרד הבריאות וכלי שיימצא מראש המקור של החזרת ההלוואות.

(ג) תקציב הפיתוח יופרד מהתקציב הרגיל.

(ד) תחול הכטחה רטרואקטיבית של התנאים הסוציאליים הנהוגים במשק לגבי עובדי בית-החולים.

(ה) לא תוקמנה שלוחות של בית-החולים בלא אישור מוקדם של משרד הבריאות, ותבוטלנה השלוחות הקיימות.

(ו) אגודת השוחרים של בית-החולים תכסה מחצית מהגירעון לשנים 1983/84 ו-1982/83 (14.5 מיליון שקל במחירי תקציב 1982 ו-16.5 מיליון שקל במחירי תקציב 1983).

(ז) אגודת השוחרים תכסה 60% מהגירעון של שנת 1981/2 (6.6 מיליוני שקל במחירי 1981).

(ה) יינתן כיסוי מתקציב משרד הבריאות של מחצית הגירעון לשנת 1983/84 ו-1982/83 (14.5 מיליון שקל במחירי תקציב 1982 ו-16.5 מיליון שקל במחירי תקציב 1983) בפריסה ל-3 שנים.

(ו) יינתן כיסוי של 40% מהגירעון לשנת 1981/82 4.4 מיליוני שקל במחירי 1981) מתקציב משרד הבריאות.

(ז) תאושר תוספת בנייה של 10,000 מ"ר לפי 1,000 דולר למ"ר. מחצית ההוצאה תמומן על-ידי משרד הבריאות בפריסה ל-3 שנים. המימון בעבור תוספת הבנייה שאושרה בינתיים יינתן מייד.

(ח) הוצאות מימון נוספות הנובעות מפיגור בהזרמת כספים ממשרד הבריאות לבית-החולים "לניאדו" תוכרנה כהוצאות מימון רגילות.

ועדת הכספים ממליצה כי בית-החולים לניאדו יפעל כלהלן: